EDITIONUM COLLEGII HISTORICI ACADEMIAE LITTERARUM POLONICAE
Num. 82

ANTIQUUM REGISTRUM PRIVILEGIORUM ET STATUTORUM CIVITATIS CRACOVIENSIS

WYDAWNICTWA KOMISJI HISTORYCZNEJ POL. AKADEMJI UMIEJĘTNOŚCI
Nr 82

NAJSTARSZY ZBIÓR PRZYWILEJÓW I WILKIERZY MIASTA KRAKOWA

WYDAŁ

STANISŁAW ESTREICHER

Wydz. Bibl. Prawnicza
1806097196

Seminarium Historyczno-Praw.
Univ. Jag.
Dział V Nr. 1401

KRAKÓW 1936
NAKŁADEM POLSKIEJ AKADEMJI UMIEJĘTNOŚCI
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNIACH GEBETHNERA I WOLFFA
WARSZAWA — KRAKÓW — ŁÓDŹ — POZNAŃ — WILNO — ZAKOPANE

Zbiór niniejszy stanowi uzupełnienie do Kodeksu dyplomatycznego M. Krakowa (1257—1506), wydanego przez Franciszka Piekosińskiego w Krakowie, T. I 1879, T. II 1882

Wydawca

Drukarnia Uniwersytetu Jagiellońskiego pod zarządem Józefa Filipowskiego

W posiadaniu spadkobierców Ambrożego Grabowskiego odnalazłem w r. 1908, przy sposobności wydawania jego Wspomnień (w Bibljotece Krakowskiej Nr 40 i 41), kodeks pergaminowy z w. XIV, który po zbadaniu okazał się najstarszym zbiorem Przywilejów i Wilkierzy miasta Krakowa, starszym o sto kilkadziesiąt lat od t. zw. kodeksu Baltazara Behema, a stanowiącym jego wzór. O treści tego kodeksu podałem już wówczas wiadomość na posiedzeniu Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademji Umiejętności w dniu 11 kwietnia r. 1908 (ob. *Sprawozdania*, rok 1908), a obecnie przystępuję do ogłoszenia zawartości kodeksu drukiem. Uzupełnia ona w bardzo wydatny sposób zasób średniowiecznych przywilejów, wilkierzy i przysiąg krakowskich, wydanych przez Franciszka Piekosińskiego w dwóch tomach Kodeksu dyplomatycznego miasta Krakowa (1257–1506) w latach 1879—1882 (w Monumenta medii aevi historica res gestas Poloniae illustrantia, t. V i VII).

Rękopis nabyty został przed laty (około r. 1830) przez Ambrożego Grabowskiego od Kazimierza Meciszewskiego, a ten znowu otrzymał go po Kasprze Meciszewskim, swoim bracie. Kasper Meciszewski był adwokatem krakowskim, przez czas pewien urzędnikiem Magistratu i sekretarzem Komisji Porządkowej województwa krakowskiego podczas insurekcji 1794 r., potem prezesem Sądu Apel. (umarł r. 1803). — O tem pochodzeniu rękopisu objaśniają dwie zapiski Ambrożego Grabowskiego. Jedna wcześniejsza, pisana około 1830, zapewne zaraz po nabyciu rękopisu, na karteczce przylepionej do tylnej okładziny: »Z pozostałości po zm. Kasprze Meciszewskim, nabyte od W° Kazim. Meciszewskiego«. Druga zapiska obszerniejsza, pochodząca z ostatnich lat życia Ambrożego Grabowskiego, umieszczona na doklejonej przez niego dużej papierowej kartce na samym końcu tekstu rękopisu (przed okładką): »Nie masz w tym kodexie nigdzie śladu — pisze Grabowski — aby kiedy był własnością publiczną t. j. miasta, i raczej domyślać się można z dorywczego i niesystematycznego układu treści, że należeć musiał do osoby prywatnej, którego z uczeńszych Rajców miasta, aby mu służył za podręczny zbiór ustaw do użycia w potrzebie.

»Jaką drogą księga ta stała się własnością śp. Kaspra Meciszewskiego, a po nim doszła do rąk brata jego Kazimierza? — żadnej nie ma wiadomości.

»Kasper Meciszewski napisał i wydał dzieło: Ustanowienie prawa cywilnego 2 tomy, Kraków u Grebla r. 1785 i 1786. [Jest to przekład J. Ch. Heinecciusa, ob. K. Estreichera Bibljografja Polska XVIII 82].

»Hilary Meciszewski, znany w naszych czasach z wielu pomniejszych pism, istny trybun ludowy, był synem tego Kaspra, a bratem Filipa generała wojska polskiego, zabitego w Warszawie w czasie powstania 29 listopada r. 1830«.

Istotnie rękopis nie zawiera formalnych śladów, iżby pochodził ze zbiorów miejskich — ale treść jego to wskazuje, jak to wyniknie z dalszego opisu. Kasper Meci-

szewski nabył go zapewne pod koniec wieku XVIII, po upadku Rzeczypospolitej, gdy o dawne archiwa miejskie przestano się troszczyć i gdy niejeden rękopis miejski bądź zaginął, bądź został nawet dobrowolnie przez władze miejskie w obce ręce wydany. Wszak nawet kodeks Behema został przez Senat m. Krakowa w r. 1825 darowany Bibljotece Jagiellońskiej. Wszak Archiwum miejskie gnieździło się wówczas w sali ratuszowej, przykryte pajęczynami i pomiotem ptasim, skąd zabierał rękopisy, kto chciał. Czy prawnie czy może bezprawnie, dostał się ów kodeks niewątpliwie z Archiwum miasta do rąk Kaspra Meciszewskiego. Dostał się do nich podobnie, jak inny bardzo cenny rękopis: »Census civitatis conscripti« (w 4-ce, str. 52), sporządzony przez Jana Haydekego około 1500 r. a zawierający spis czynszów i innych dochodów miejskich (wraz z wyciągiem Summy Rajmunda). Rękopis Haydekego (dotąd nie wyzyskany), nabyty przez Grabowskiego również od Kazimierza Meciszewskiego, był niegdyś niewątpliwie własnością miasta.

W r. 1922 jeden ze spadkobierców Ambrożego Grabowskiego, prof. Lucjan Grabowski, ofiarował opisywany poniżej kodeks do Archiwum miasta Krakowa wraz z szeregiem innych cennych rękopisów, pozostałych po Ambrożym Grabowskim, opisanych przezemnie we wstępie do Wspomnień Ambrożego Grabowskiego. Tam się też obecnie kodeks znajduje.

Opis rękopisu.

Wielkość rękopisu (wymiar okładki): $29^1/_2$ cm × 22 cm. Okładka z drzewa, wiązana na białe tasiemki, obklejona papierem brązowym, nakrapianym, a tylko grzbiet i kanciki z brązowej skóry. Wskutek zwiotczenia skóry deski obie odpadają. Oprawa pochodzi dopiero z wieku XVII lub może nawet XVIII, jak wskazują resztki druku użytego przez introligatora do przyklejenia okładki; jest to bowiem dość późny druk jakichś wierszy łacińskich ku czci Paulinów i św. Pawła.

Na wewnętrznej stronie obu okładek nalepił Ambroży Grabowski — jak to było częstym jego zwyczajem — nowoczesne odbitki z szesnastowiecznych drzeworytów, przedstawiających Zygmunta I i Zygmunta Augusta królewicza (z papugą). On również nalepił karteczkę z swoją notatą: »Kodex ten obejmuje Przywileje, nadania i t. p. Krolow pol. Władysława Łokietka, Kazimierza Wielk., Ludwika etc. dla miasta Krakowa. Są tu i niektóre wielkierze (plebiscita) jak np. lex sumpt. Na końcu są wielkierze wewnętrznego porządku w Krakowie. Xięga ta spisana jest w XV wieku, z dawnych oryginałów«. To oznaczenie czasu jest o tyle nieścisłe, że główna część kodeksu pochodzi z w. XIV.

Rękopis, pisany cały na pergaminie, liczy 216 stron przeze mnie ołówkiem ponumerowanych; numerowałem strony, nie karty, celem łatwiejszej orjentacji. Składa się z 15 kwaternjonów, ponumerowanych (ale numeru IX brakuje, tak że faktycznie jest ich 14, nie 15). Każdy z nich powinienby liczyć po 8 kart. Większość ich istotnie tak liczy, ale są wyjątki: mianowicie kwaternjon pierwszy liczy kart 6, kwaternjon szósty 10, tak samo dziesiąty i jedenasty. Ostatni ma kart 7. — Na końcu pierwszego kwaternjonu wypisał jakiś średniowieczny pisarz u dołu: »primus quaternus«; na końcu drugiego i następnych wypisał odpowiednią cyfrę rzymską.

Wspomniany powyżej brak kwaternjonu IX należy bądź to przypisać nieuwadze pisarza, bądź to należy przyjąć, że cały ten kwaternjon był pozostawiony pustym (dla

ewentualnych uzupełnień), wskutek czego odrzucono go przy oprawie. Braków zresztą nie widać, z wyjątkiem, że z kwaternjonu XII wycięto 5 kart, a pozostawiono 3. Zdaje się jednak, że były to karty niezapisane.

Kodeks był od początku podzielony na cztery działy. Pierwszy z nich objął przywileje miejskie (str. 3—146). — Drugi akta w sprawie czynszów miejskich (str. 147—169). — Trzeci wilkierze (str. 171—196). — Czwarty przysięgi dla funkcjonarjuszy miejskich (str. 196—208). Przy założeniu kodeksu zostawiono między poszczególnemi działami sporo kart pustych, przeznaczonych na to, aby tam wpisywać uzupełnienia. Istotnie uzupełnień takich dokonano sporo w dalszych czasach, przyczem szereg przywilejów wpisano w niewłaściwych miejscach.

Założony został kodeks przez jakiegoś pisarza po r. 1375, gdyż najpóźniejsze akta jego ręką wpisane z tego czasu pochodzą, a akta z lat następnych są już wpisane innemi rękami. Pisarze późniejsi zaopatrzyli niektóre z przywilejów oraz niektóre z wilkierzy glossami marginesowemi, poprawiając błędy lub zaznaczając, które z wilkierzy wyszły z użycia albo uległy zmianom. (Kilka gloss dopisała ręka Ambrożego Grabowskiego, np. na str. 1: Przywileje miasta Krakowa, na str. 171: Tu zaczynają się Wielkierze, Plebiscita).

Dział »przywilejów« rozpoczyna się na stronie 3. Cała pierwsza karta, to jest strona 1 i 2 rękopisu, była zrazu pozostawiona pustą a zapełniono ją dopiero w połowie wieku XV przez wpisanie kilku aktów mniejszego znaczenia, odnoszących się do Krakowa.

Nie jest rzeczą jasną, dlaczego brak całemu kopjarjuszowi jakiejkolwiek intytulacji. Może to należy również przypisać przerwie, jaka nastąpiła w pracy pierwszego pisarza.

Część I zbioru: Przywileje.

Przywileje miejskie, zawarte w kodeksie, można podzielić wedle tego, jakiemi rękami zostały skopjowane. I tak naprzód:

A) Na str. 3—76 wpisał pierwszy pisarz 27 przywilejów miejskich z lat 1310—1375. Odpis każdego z nich rozpoczyna się od rubryki (regestu) czerwono napisanej, podającej w języku niemieckim treść przywileju; poczem idzie naprzód tekst łaciński, a po nim dopiero tegoż przekład niemiecki (»Sequitur Theutonicum super eodem«). Pismo nader staranne. Przywileje te ponumerowane są na marginesie: Primum, Secundum, Tercium..., ale numeracja jest późniejszej ręki (z XV w.). — Niektóre z przywilejów zostały później wykreślone. Na marginesach dużo gloss z XV wieku różnemi rękami, ale glossy te mają tylko charakter orjentujący — a objaśnień dotyczących treści nie przynoszą.

2) Od połowy str. 76—93 idą różne przywileje z lat 1310—1380, przepisane bez zachowywania porządku chronologicznego. Pismo innego pisarza, charakter o wiele mniej staranny. Jest tych przywilejów 14. Tylko przy kilku większych (z r. 1375 i 1378) jest dodany przekład niemiecki. Numeracja na marginesie prowadzona dalej; przy żadnym niema regestu (rubryki) — chociaż zostawiono po parę wierszy wolnych bądźto na rubrykę, bądźto na nadpis »Sequitur Theutonicum...«. Widocznie pisarz miał początkowo zamiar wpisać to, lecz doznał przeszkody. Z wyjątkiem dwóch przywilejów (z r. 1375 i 1378) wszystkie inne pomieszczone w tej części rękopisu, są to dokumenty mniej doniosłej treści, nie należące do głównych przywilejów miejskich (i istotnie wydawca Kodeksu dyplomatycznego miasta Krakowa, Piekosiński, pomieścił je częściowo nie w pierwszej, ale w trzeciej części tegoż Kodeksu dyplomatycznego). Widocznie drugi

pisarz sięgnął jeszcze raz do zasobu, jakim rozporządzano, i wybrał przywileje drobniejszej treści, które z mniejszą starannością przepisywał. Pracy tej musiał dokonać po r. 1380.

3) Od strony 93—147 idzie trzecia część przywilejów, pisana ręką kilku pisarzy w końcu XIV i w pierwszych dziesiątkach XV wieku. Kilka kart pozostawiono pustych. Zamieszczone tu przywileje pochodzą z lat 1371—1422. Są tu też wpisywane akta, nie dotyczące Krakowa, jak na str. 122—8 tekst rozejmu zawartego nad Ossą między Jagiełłą a mistrzem Pawłem Rusdorf (w r. 1422); albo na str. 115 opinja prawna w dwóch kwestjach, wydana przez jakiegoś znawcę prawa kościelnego (może Jana Elgota?). Na str. 111 kończy się numeracja przywilejów na dokum. Władysława Jagiełły z r. 1403, który opatrzono cyfrą XLVII. Dalsze nie są już policzbowane, co mogłoby usprawiedliwić wniosek, że numeracja nastąpiła w pierwszych latach XV w.

4) Od str. 147—153 zamieszczonych jest 5 przywilejów w sprawach czynszów miejskich, wpisanych częściowo ręką drugiego pisarza (trzy pierwsze), częściowo jego następców. Od str. 153—169 następuje szereg kart pustych, ale polinjowanych.

5) Nadto na kilku miejscach rękopisu wpisano jeszcze dodatkowo (późną ręką) pewną ilość aktów w przedmiocie spraw miejskich, a mianowicie: na str. 1—2 oraz na str. 210—216. Tu zgromadzono — w połowie XV wieku — kilka aktów, dotyczących składania przysięgi hołdowniczej nowym monarchom przez miasto (Władysławowi i Kazimierzowi Jagiellończykom w r. 1431, Władysławowi Jagielle 1387, Ludwikowi Węgierskiemu i Elżbiecie 1375).

Tablica poniżej podana zestawia treść wszystkich aktów, zawartych w kodeksie A. Grabowskiego, wraz z oznaczeniem, czy i gdzie są skopjowane u Behema, oraz czy i gdzie są ogłoszone drukiem (głównie w Kodeksie dyplomatycznym miasta Krakowa = Kodeks m. Krak.).

Wykaz dokumentów zawartych w zbiorze A. Grabowskiego.

Zbiór str.	Regest i data	Behem	Druk w wydawnictwie
1	Leszek Czarny uwalnia mieszczan krakowskich od cła w r. 1288 (z tłóm. niem.)	k. 1	Kodeks m. Krakowa I 4 (z oryg.)
1	Teodryk opat mogilski zobowiązuje się opłacać »jus civile«, 31 lipca 1299		
2	Jan Elgot oficjał krakowski wydaje opinję prawną. B. d.		
3	Władysław Łokietek rozstrzyga spór miasta z klaryskami w sprawie cła w Sączu, 15 grudnia 1310 (z tłóm. niem.)	k. 2 (nr I)	l. c. I 11 (z oryg.)
5	Władysław Łokietek nadaje Krakowowi prawo tranzytu na Wiśle, 24 maja 1315 (z tłóm. niem.)	k. 3 (nr II)	l. c. I 12 (z oryg.)
6	Bolesław mazowiecki nadaje Krakowowi i Sandomierzowi prawo kupczenia na jego ziemiach 22 lut. 1310 (z tłóm. niem.)	k. 3 (nr III)	l. c. I 9 (z Behema)
7	Tomisław wojewoda sandomierski uwalnia mieszczan krakowskich od ceł w Sandomierzu i w Nowym Korczynie, 13 maja 1323 (z tłóm. niem.)	k. 3 (nr IV)	Kodeks m. Krakowa I 16 (z Behema) z błędną datą 10 maja 1323
8	Królowa Jadwiga uwalnia mieszczan krakowskich od płacenia cła w Sandomierzu i w Nowym Korczynie, 11 czerwca 1320 (z tłóm. niem.)	k. 4 (nr V)	l. c. I 13 (z Behema)

Zbiór str.	Regest i data	Behem	Druk w wydawnictwie
10	Andrzej książę Lodomerji zezwala mieszczanom krakowskim na płacenie mniejszych ceł, 27 sierpnia 1320 (z tłóm. niem.)	k. 5 (nr VI)	l. c. I 14 (z Behema)
12	Władysław Łokietek uwalnia mieszczan krakowskich od ceł, 14 sierpnia 1331 (z tłóm. niem.)	k. 5 (nr VII)	l. c. I 18 (z zatwierdzenia Władysława Warneńczyka)
13	Władysław Łokietek ustanawia w Krakowie skład, 12 września 1306 (z tłóm. niem.)	k. 5 (nr VIII)	l. c. I 8 (z transumptu Piotra biskupa krakowskiego)
16	Umowa mieszczan sądeckich z krakowskimi w sprawie ceł, 21 stycznia 1323 (z tłóm. niem.)	k. 6 (nr IX)	l. c. I 15 (z oryg.)
18	Umowa mieszczan sądeckich z krakowskimi w sprawie dróg handlowych, 30 maja 1329 (z tłóm. niem.)	k. 7 (nr X)	l. c. I 17 (z oryg.)
21	Kazimierz W. zatwierdza wilkierz, 9 września 1336 (z tłóm. niem.)	k. 8 (nr XI)	l. c. I 23 (z oryg.)
28	Kazimierz W. uwalnia od cła w Rytrze, 6 stycznia 1338 (z tłóm. niem.)	k. 10 (nr XII)	l. c. I 26 (z oryg.)
30	Karol węgierski przyrzeka zachować wolności miasta na wypadek bezpotomnej śmierci Kazimierza, 7 grudnia 1339 (z tłóm. niem.)	k. 11 (nr XIII)	l. c. I 26 (z oryg.)
32	Kazimierz W. zatwierdza wilkierz, 13 października 1342 (z tłóm. niem.) [W kopji tej odczytany jest notarjusz: »per manus Zbignei praepositi« — a nie: »Segnei propositi«, jak odczytał Piekosiński z oryginału].	k. 12 (nr XIV)	l. c. I 28 (z oryg.)
36	Kazimierz W. ustanawia drogi handlowe na Węgry i Ruś, 15 lutego 1344 (z tłóm. niem.)		
39	Ludwik król węgierski przyrzeka zachowywać wolności Królestwa Polskiego, 24 stycznia 1355. (Tłómaczenia niemieckiego kodeks nie podaje, motywując ten brak: »Theutonico caret, quia cassatum est per omagium scriptum contra contenta privilegii illiusdem«).	k. 13 (nr XVI)	Bandtkie, Ius Polon. 156 (wedle Dogiela, z licznemi błędami)
42	Kazimierz W. przepisuje uprawnienia obcych kupców w Krakowie, 6 października 1354 (z tłóm. niem.) Na marginesie z w. XV: »Forenses dicuntur extranei quasi foris existentes, et non dicuntur a forum forenses vel fora utentes iudicii vel emptoris«. Przy tekście niem.: »forenses auslender«.	k. 15 (nr XVII)	Kodeks m. Krakowa I 33 (z oryg.)
45	Kazimierz W. zatwierdza prawa m. Krakowa, 7 grudnia 1358 (z tłóm. niem.)	k. 16 (nr XVIII)	l. c. I 36 (z oryg.)
55	Rudolf austrjacki zawiera umowę z Kazimierzem W. w sprawie handlu mieszczan krakowskich i wiedeńskich, 6 lipca 1362	k. 19^{v} (nr XIX)	l. c. I 40 (z Behema) por. Raucha Script. rr. austr. III 92 i Heyzmann 30
56	Kazimierz W. sprzedaje Krakowowi Czarną Wieś i t. p., 13 sierpnia 1363 (z tłóm. niem.)	k. 20 (nr XX)	Kodeks m. Krakowa I 42 (z oryg.)

Zbiór str.	Regest i data	Behem	Druk w wydawnictwie
62	Ludwik król węgierski nadaje kupcom z Polski prawo kupczenia na Węgrzech, 25 lutego 1368 (z tłóm. niem.)	k. 22 (nr XXI)	l. c. I 47 (z oryg.)
65	Elżbieta królowa węgierska i polska ustanawia drogę handlową z Torunia na Ruś, 1 stycznia 1371 (z tłóm. niem.)		
66	Ludwik król węgierski i pol. pozwala używać poddanym polskim i węgierskim drogi handlowej przez Lwów, 6 sierpnia 1372 (z tłóm. niem.)	k. 23 (nr XXIII: »quia 22 priv. est cancellatum«)	l. c. I 50 (z oryg.)
68	Klasztor zwierzyniecki zamienia z miastem część błoń na kamienicę, 13 kwietnia 1366 (z tłóm niem.)	k. 24 (nr XXIV)	l. c. I 44 (z oryg.)
72	Elżbieta królowa węgierska i polska ustanawia skład w Krakowie, 18 lipca 1372 (z tłóm. niem.)	k. 25 (nr XXV)	l. c. I 50 (z oryg.)
73	Ludwik król węgierski i pol. ustanawia skład w Krakowie dla kupców z Prus, 6 sierpnia 1372 (z tłóm. niem.)	k. 25 (nr XXVI)	l. c. I 51 (z oryg.)
75	Aleksander książę podolski nadaje kupcom krakowskim wolność handlową, 2 kwietnia 1375	k. 26	l. c. I 57 (z oryg.)
76	Ludwik król węgierski i pol. zatwierdza przywileje m. Krakowa, 30 września 1375 (z tłóm. niem.)	k. 27 (nr XXVIII)	l. c. I 64 (z oryg.)
81	Kazimierz W. do celników z Krzeszowa i Lubaczowa, 6 lipca 1360 (z tłóm. niem.)	k. 28^{v} (nr XXIX)	l. c. I 39 (z Behema)
82	Bolesław mazowiecki nadaje mieszczanom krakowskim i sandomierskim prawo kupczenia w jego ziemiach, b. d. (1310 - 3) (z tłóm. niem.)	k. 29^{v} (nr XXX)	l. c. I 10 (z Behema)
83	Kazimierz W. zatwierdza układ o regulacji Wisły, 16 kwietnia 1358 (z tłóm. niem.)	k. 29 (nr XXXI)	l. c. I 35 (z oryg.)
84	Tomyśl wojewoda sandomierski stwierdza wolność mieszczan krakowskich od ceł, b. d.	k. 29 (nr XXXII)	l. c. I 13 (z Behema)
84	Trojden ks. czerski i sochaczewski nadaje mieszczanom krakowskim wolność kupczenia na swoich ziemiach 28 lut. 1311	k. 30 (nr XXXIII)	l. c. I 12
85	Jan proboszcz kościoła św. Jakóba poddaje się prawom i ciężarom krakowskim, 27 lipca 1313	k. 30 (nr XXXIV)	l. c. II 494 (z Behema)
85	Wilczko z Birkowa poddaje się prawom i ciężarom krakowskim, 25 sierpnia 1343	k. 30 i 66 (nr XXXV i LXVII)	l. c. II 503 (z Behema)
86	Nazan prepozyt wiślicki poddaje się prawom i ciężarom krakowskim, 10 listopada 1337	k. 31 (nr XXXVI)	l. c. II 501 (z Behema)
86	Bodzanta biskup krakowski zrzeka się prawa do jednego z domów blisko kościoła św. Krzyża, 5 marca 1351	k. 31 (nr XXXVII)	l. c. II 504 (z Behema)
87	Mikołaj Gierlak ustanawia pół grzywny czynszu, 12 października 1369	k. 31 (nr XXXVIII)	l. c. I 48 (z Behema)

Zbiór str.	Regest i data	Behem	Druk w wydawnictwie
87	Ulryk prepozyt i Kraina przeorysza ze Zwierzyńca zeznają o pozbyciu 6 grzywien czynszu Ottonowi Westfalowi w drodze zamiany na grunt, 29 maja 1372	k. 31 (k. XXXIX)	Kod. dypl. małop. I 374 (z oryg.?)
88	Ludwik król polski i węgierski poddaje władzy konsulów krakowskich posiadłości mieszczan krakowskich w obrębie dwóch mil od Krakowa, 12 września 1378 (z tłóm. niem.)	k. 32 (nr XL)	Kodeks m. Krakowa I 68 (z oryg.)
93	Dymitr wielki książę włodzimierski i łucki nadaje mieszczanom krakowskim prawo kupczenia w swych posiadłościach, 1380	k. 34 (nr XLI)	l. c. I 71 (z Behema)
93	Ludwik król węgierski i polski zezwala kupcom krakowskim na używanie drogi ku Tatarom, w Wyszegradzie 11 listopada 1371 (z tłóm. niem.)	k. 34 (nr XLII)	porównaj l. c. I 69 (z oryg., z datą w Koszycach 21 sierpnia 1379)
96	Władysław Jagiełło poświadcza o zwolnieniu mieszczan krakowskich od obowiązków dostarczania wojewodzie postawu sukna, 8 czerwca 1393 (z tłóm. niem.)	k. 35 (nr XLIII)	l. c. I 106 (z oryg.)
98	Władysław Jagiełło zakazuje ustanawiać duchownych opiekunami, 23 maja 1393 (z tłóm. niem.)	k. 36 (nr XLIV)	l. c. I 105 (z oryg.)
101	Władysław Jagiełło uwalnia mieszczan krakowskich od zarzutu zdrady, 23 lutego 1398	k. 37 (nr XLV)	l. c. I 118 (z oryg.)
103	Jakób z Kilian sędzia koszycki zawiera imieniem miasta umowę z radą krakowską w sprawie składu, 1394	k. 61	l. c. I 17 (z Behema)
103	Rada krakowska przyjmuje warunki powyższej umowy, 4 marca 1394		
104	Rajcy krakowscy poświadczają zawarcie ugody między klasztorem miechowskim a Tomkiem Nossatko, 17 grudnia 1378		
104	Ławnicy krakowscy poświadczają ugodę między klasztorem miechowskim a Pełką i Niemierzą z Golczy, 3 maja 1364		
105	Władysław Jagiełło przepisuje sposób odwoływania się do najwyższego sądu niemieckiego na Zamku, względnie do sądu królewskiego, 18 sierpnia 1399	k. 38 (nr XLVI)	l. c. I 122 (z oryg.)
108	Jan Olbracht uwalnia mieszczan od cła na wino, 26 lutego 1493		l. c. I 293 (z oryg.)
111	Władysław Jagiełło orzeka w sprawie sporu z mieszczanami lwowskimi o drogę na wschód, 15 marca 1403	k. 40 (nr XLVII)	l. c. I 144 (z oryg.)
115	Opinja nieznanego prawnika (Elgota?) w sprawie, czy duchowny może być opiekunem? — oraz w sprawie, czy ci, co zakazują, aby świecki pozywał świeckiego przed sąd duchowny, podlegają klątwie ipso iure? b. d.		
118	Kazimierz W. zatwierdza sprzedaż młyna na Prądniku i cegielnicy przez Hanka Spicymira i jego wnuka na rzecz Jana Burga stolnika sandomierskiego, 21 października 1360		
120	Władysław Jagiełło zatwierdza dawniejsze przywileje Krakowa, 18 sierpnia 1399	k. 42 (nr XLVIII)	l. c I 120 (z oryg.)

Zbiór str.	Regest i data	Behem	Druk w wydawnictwie
122	Paweł Rusdorf mistrz inflancki zawiera rozejm z Władysławem Jagiełłą i Witoldem, 8 maja 1422		Dogiel Cod. dipl. regni Pol. I.
133	Władysław Łokietek zatwierdza przywileje dawniejsze miasta Krakowa, 1306		Kodeks m. Krakowa I 5 (wedle transumptu Elgota z r. 1452)
147	Marcin magister szpitala św. Ducha zeznaje o warunkach darowizny młyna nad Rudawą przez wojewodę Spicymira na rzecz powyższego szpitala, 28 maja 1324		
148	Ulryk prepozyt, Stanisław przeor, Krajna przeorysza klasztoru zwierzynieckiego zamieniają czynsz 2 grzywien na jednej z kamienic klasztoru za dworzyszcze Hanka Tenczira, 24 lipca 1382		
149	Elżbieta królowa węgierska i polska zapisuje czynsz 26 grzywien szpitalowi św. Ducha, 20 lipca 1372		l. c. II 508 (z oryg.)
150	Ludwik król węgierski i pol. wydaje mandat w sprawie używania drogi na wschód, 21 sierpnia 1379 [Należy porównać z tekstem zamieszczonym powyżej na str. 93]		
151	Jadwiga żona wojewody sandomierskiego Ottona z Pilcy zapisuje szpitalowi św. Ducha wieś Rzanę i Wolicę, 1395		
210	Rajcy krakowscy poświadczają o złożeniu hołdu imieniem miasta Krakowa książętom Władysławowi i Kazimierzowi, 3 kwietnia 1431		
211	Opis złożenia hołdu i przysięgi hołdowniczej (w formie narracji), 27 lutego 1425		
212	Rajcy krakowscy poświadczają, iż ślubowali wierność księciu Władysławowi synowi Władysława Jagiełły, 1425		
213	Narracja o ugodzie zawartej między miastem a Antonim Żupnikiem w sprawie sprzedawania sukna gościom, 9 lutego 1426		
214	Jadwiga królowa polska oświadcza, że poleciła mieszczanom krakowskim złożyć hołd Władysławowi Jagielle, 3 grudnia 1387		l. c. I 77 (z oryg.)
214	Rajcy krakowscy oświadczają, że złożyli hołd Władysławowi Jagielle, 3 grudnia 1387		l. c. I 78 (z kopji w Tekach Naruszewicza)
215	Rajcy krakowscy poświadczają, że żydom Lewkowi i Kasymowi zapewniają opiekę i obronę, jak innym mieszczanom, 1 marca 1370		
215	Dokument tej samej treści dla krewnych Lewka, 3 sierpnia 1407		
216	Rajcy, ławnicy i mieszczanie krakowscy oświadczają, że złożyli hołd Ludwikowi węgierskiemu, Elżbiecie oraz jego trzem córkom, b. d. (1375?)		

Wykaz nagłówków niemieckich, dodanych przez pierwszego pisarza na czele dokumentów, zamieszczonych na str. 1—75 zbioru.

Dy hantfeste spricht von dem czolle czum Alden Czanse wy man den sal gebin hin vnd wedir (str. 3).

Von der vere ûbir dy Wysil czwyssen Kazmir vnd der brôcken (str. 5).

Von der vreyunge dy do hatten crokusse vnd czudmyrisse vnd ouch vngerisse kaufmannen, off wassir vnd erde durch Mazowerlant (str. 6).

Von vreyunge des czollis czu Czudmir der den Thomisla eczwenn czudmirissen woywoden angehort (str. 7).

Von vreyunge czollis der dy kungynne eczwen Hedwigin in crokussem vnd czudmirissen landen hat angehort (str. 8).

Wy fûrst Andreas czu Ladmir gutis gedechtniss dem kaufman in crokussem gebite hat den czol czu Ladmir geringit vnd dorczu gesichirt (str. 10).

Von vreyunge aller czolle im ganczin reyche Polen (str. 12).

Von nyderlage der stat allerleye dinge vorkoufliche, daz alle geste mogen vndireyandir vorkaufen irre kaufmanschefte allerleye an coppir, daz nymant sal von kaufmannen durch di stat czihen her vorkaufe denne, daz nymant tar ken Thorun off wassir schiffen, von hern Dobsla bynnen vnd bwsen der stat, von vysse vnd hering, von der muwir czwissen dem huse (str. 13).

Von halbem quart czolle den czanser gebin sullin, vnd von weyze der woge irr kaufmanschefte hi czu Crokaw (str. 16).

Wy daz noch czanser noch ander kaufleute noch croker sullin noch entûrren irr kaufmanschefte ane zalcze aleyne off schiffynne noch off der wysil noch dem Donys ken Thorun schiffen, sunder croker durch den czans vnd czanser durch Crokaw sullin czihen (str. 18).

Von hochczit weyse wy di mit kost personen spileuten litsprechir vnrother geschikt sal sin, von kindilbir, von kinttoûfin, von wytwen adir juncvrowen czôcken adir vorlobin, von beschuldigunge vnd yntgen vnd stat vorsagung vmme totslege, von czyunge us dem gerichte (str. 21).

Von dem czolle czum Rytter (str. 28).

Wy eczwen kunyg Karyl vnd dy kungynne Elysabeth, kunyg Lodovicus vnd Andreas Steffanus eczwen sein brudir haben geldit dy stat by irr vreyung vnd recht, als si von aldirs hat gehabit czu losin (str. 30).

Von vormunde kysen in sichtum adir verren reysen, von erdczins bynnen der muwer vnd erbe besiczczin, von begrifen in der ochte, von spyl buse, von wundunge bi nachte, von gesten tuch vorkaufen, von erbe vorseczin, von buse vmme wapin daz in kryk bracht wirt, von craft des ratis (str. 32).

Welch wege man von Thorun, ken Crokow adir ken Vngarn czihen sal, was geste sin vnd welch wege Croker vnd welch wege geste von Crokaw ken Rûssin czihen sullen vnd her wider, vnd daz geste von Rûssin czihende ken Vngir sullen czu Crokaw nyderlegin vnd von czollen (str. 36).

Von gelobden, di vnser herre der kunyg von Vngirn getan hat, ab her vnsern herrn den kunik von Polenn Kasimirus vbir lebt, wi her das Polenysse rych halden sal (str. 39).

Wi alle geste mogin irr kaufmanschefte hi vorkaufen vnd nyderlegin, vnd daz

geste nicht sullen mitenandir koufslagin von weysir leymwot vnd lantleymwot messung vnd von buse der ubirtretunge (str. 42).

Von der stat czins, brengadyn, bir, wayn, wogen, quart czol, von der beckir malen, wer vndir der stat recht gesessin si, von der stat greniczen, von gerichte czwissen edlingen vnd burger, daz man nymant bwsen di stat noch off daz hûs sal vohen, von geschosse vnd wache, welch wege man czihen sal ken Prûssen, Polen etc. wo dy hantfeste czu wysen si, wy verre creczim von der stat steen sullen, daz nymant erbe geistlichen lûten bescheidin sal, von ochte, vom lant czolle, von elendir lûte gut di hi sterbin (str. 45).

Wi di kauflute von Polan mûgen ken Wynne in Osterich kaufflagin vnd henwedir dy Wyner ken Crokaw vnd daz di stet bedirseit dem kaufmannen sallin vnvorczoginlichen rechtis helfin (str. 55).

Vom gerichte in dem Schwarczindorf vnd in der Schwarczingassen vnd czwissen den flossern, vnd von nyderlage des cziginharis, vnd von der rade (str. 56).

Von voreyunge wegin di geschen ist czwissen eczwen kunyg Kazimir vnd kunyg Lodovicus vmme vreyung des kaufmannes in gancz Vngirlant vnd von czollen doselbis (str. 62).

Von vorbot der Russinvart allen Prûssen vnd andern vnd sûnderlich allen Thoruner (str. 65).

Von vorbot der Russinvart allen Prûssen vnd andern, vnd sûnderlich allen Thoruner (str. 66).

Von wechselung vmme di fȳweyde vor dem Schutor myt den nunnen von Schwerencz vmme eyn steynhus vnd von hirten vnd hirtgeld, vnd czins demselbin clostir (str. 68).

Von der nyderlage allerleye kaufmanschefte czu Crokaw (str. 72).

Von der nyderlage allerleye kaufmanschefte czu Crokaw, dy ken Thorun komen (str. 73).

Von der sichirunge, di herczog Allexander hat gebin in vnd durch sin lant dem kaufman czu Crokaw eweclich (str. 75).

Część II zbioru: Wilkierze.

Niewątpliwie jeszcze donioślejszym i ciekawszym jest dział zbioru obejmujący wilkierze, uchwalone przez Radę miejską aż po rok 1387, dopełniony w czasie późniejszym dalszemi dodatkami z lat 1397, 1403, a nawet 1492 i 1489.

Cały ten dział mieści się na str. 171—208 i nosi tytuł: »Dis sint willecor«. Razem jest tu zamieszczonych trzydzieści trzy wilkierzy z lat 1367—1387, nadto dopisano w różnych miejscach w czasach późniejszych pięć dalszych wilkierzy, a mianowicie na str. 196 z r. 1394 (»Geistliche pfrunden«); na str. 195 z r. 1397 (»de balneatoribus«); na str. 193 z r. 1403 (o szosie); na str. 179 z r. 1492 (o błocie na rynku); na str. 170 z r. 1489 (»vom wassirfloss und rynnen«).

Charakterystyczną cechą tego zbioru wilkierzy są pod względem zewnętrznym dwie następujące cechy:

a) Znaczna część wilkierzy jest powykreślana, co nastąpiło prawdopodobnie w ciągu wieku XV, a wówczas na marginesach dodano dopisek: »non debet legi« albo »non debet«; b) znaczna część wilkierzy jest poprzerabiana i pozaopatrywana przypiskami uzupełniającemi ich treść.

Nie ulega wątpliwości, że zmiany te powstały wskutek faktu, iż Rada miejska często dawniejsze wilkierze zmieniała albo kasowała.

Kilka dopisków stwierdza ten fakt wyraźnie. I tak np. czytamy dopisek: »Istud planatum est, quia usura est« (str. 171); »Der Artikel ist widerrufen gemeynlich von allin eldsten« (str. 173); »Correctum in presencia seniorum« (str. 174); »Istud statutum ex decreto omnium seniorum tocius civitatis extat revocatum et cancellatum« (str. 194).

Wilkierze z lat 1367—1375 są wpisane ręką pierwszego pisarza, zakładającego kopjarjusz. Ponieważ ten pierwszy kopista, przepisując wilkierz z r. 1367, nazywa Kazimierza W. »Kazimir zeligis gedechtnisses« (na str. 171), przeto pisał on po śmierci Kazimierza (tenże zmarł 20 listopada 1370). Znał on już i przepisał wilkierze z roku 1375 a więc zapewne w tym czasie rozpoczął pisanie kodeksu. Skoro zaś na str. 173 i 174 nie uwzględnił on poprawek wprowadzonych do dawniejszych wilkierzy uchwałami Rady z lat 1384 i 1386, przeto otrzymujemy okres między r. 1375 a 1384 jako czas, w którym układał swój zbiór wilkierzy.

Dalsze wilkierze wpisywane są różnemi rękami. Prawdopodobnym zamiarem było to, aby ułożyć zbiór systematycznie (wedle treści wilkierzy). Stąd po niektórych wilkierzach pozostawiano puste okienka na wpisywanie uzupełnień, odnoszących się do tej samej kwestji. Dalsi pisarze nie przeprowadzili tego zamiaru konsekwentnie i wpisywali na pustych miejscach, co się zdarzyło.

Wilkierz a raczej pouczenie rady dla ławy z r. 1489 (»von wassirfloss«) został nawet wpisany na str. 170, która bezpośrednio poprzedza dział przeznaczony na wilkierze, tak że stoi dzisiaj przed rubryką »Dis sint willekor«, rozpoczynającą ten cały dział.

Część III zbioru: Przysięgi.

Od str. 196—208 idzie szereg przysiąg, wpisanych różnemi rękami XIV a przeważnie XV wieku. Tekst ich jest niemiecki. Dopiero ostatnia z nich »Iuramentum mercatorum« wpisana jest w początku w. XVI także i w tekście polskim (obok niemieckiego, wpisanego już dawniej). Tekst przysiąg niektórych ulegał również przeróbkom, co w kodeksie uwidoczniano.

Ogólna charakterystyka kodeksu. — Czas spisania.

Z powyższego opisu można wyciągnąć wniosek, że jest to zbiór przywilejów, wilkierzy i przysiąg miejskich, dokonany w ostatniej ćwierci wieku XIV a kontynuowany przez cały wiek XV. Dokonano go na podstawie materjałów przechowywanych w posiadaniu miasta, przyczem jednakże kilka z nich pominięto, zaczynając od najważniejszego przywileju miejskiego, t. j. fundacyjnego z r. 1257. Tak samo brak jest przywileju Ludwika z r. 1372, ustanawiającego skład; przywileju Ludwika z r. 1377, pozwalającego kupować mieszczanom dobra w obrębie dwóch mil; a nadto kilku drobniejszych, podanych w Kodeksie dypl. miasta Krakowa Piekosińskiego pod numerami 17, 26—28, 30. Również przywilej Łokietka z r. 1306 pominięto zrazu, co tłómaczy się tem, że nie znajdował się w posiadaniu miasta, ale w Skarbcu królewskim. Wpisano go dopiero później, pismem z połowy w. XV, a kopista zanotował wówczas przy nim: »Copia haec est ex privilegio, quod in Castro in Thesauro domini Regis est super ad-

vocacia«. (Istotnie i dzisiaj ten przywilej nie znajduje się w Archiwum miejskiem, ale, jak świadczy spis Rykaczewskiego, przechowywany był w Archiwum królewskiem). Wpisanie jego mogło pozostawać w związku z okolicznością, iż właśnie w tym czasie wydobył go ze Skarbca Jan Elgot dla sporządzenia transumptu (z którego to transumptu przedrukował go Piekosiński).

Pominięcie przywileju fundacyjnego możnaby tłómaczyć: 1) Albo hipotezą, że pierwotnym zamiarem pisarza było umieścić go na czele zbioru wraz z tytułem (gdyż i tego kodeks w obecnym stanie nie posiada), a choroba, śmierć lub inna przeszkoda nie dozwoliły tego zamiaru pisarzowi spełnić. 2) Albo też, że pierwszy kwaternjon, zawierający tytuł i najstarszy przywilej, zaginęły. W każdym razie musiałoby to nastąpić bardzo dawno, gdyż numeracja skopjowanych przywilejów, przeprowadzona jeszcze w w. XV, rozpoczyna się od cyfry 1. Taksamo numeracja dochowanych kwaternjonów. Pierwsza strona kodeksu jest też mocno zbrukaną; widocznie więc oddawna była pierwszą.

Kodeks powstał niewątpliwie dla użytku Rady i na zamówienie Rady miejskiej. W rachunkach miejskich dochowały się ślady, że z końcem w. XIV dokonano spisu urzędowego przywilejów miejskich; a mianowicie w księgach radzieckich ogłoszonych w r. 1878 przez Szujskiego i Piekosińskiego (Najstarsze księgi i rachunki m. Krakowa w Monum. medii aevi historica, tom IV) czytamy na str. 111 pod r. 1394 co następuje: »Scriptum est in libro III, quo privilegia et praesertim mechanicorum statuta vel observaciones sunt scripta«. Chodzi więc o jakąś księgę III, która zawierała przywileje i statuta cechowe* — obok której istniała księga I i II (zapewne z przywilejami miejskiemi i wilkierzami). Właśnie o takim kopjarzu przywilejów miejskich czytamy pod r. 1396 (str. 150): »In vigilia vigiliae Nativitatis Christi domini concesserunt Petro notario civitatis tres marcas quarten. et fuerunt sibi defalcatae in expensis, quia rescripsit privilegia«.

Piotr notarjusz użyty był więc widocznie w r. 1396 do przepisywania przywilejów miejskich z polecenia Rady. W wydanych dotąd księgach radzieckich występuje on od r. 1393 (str. 96) aż po r. 1400 (str. 211).

Jeżeli przyjmiemy, że zapłacono mu owe 3 grzywny za pracę nad niniejszym kodeksem, co jest dość prawdopodobne, to jego pracy należy przypisać ową część kodeksu, która objęta jest str. 76—93 i str. 147—150, gdyż są to przywileje przepisane po r. 1375 a przed końcem stulecia. Być może także, że on to kopjował dla miasta »Ius Polonicum«, o czem czytamy pod r. 1396 i 1398 (str. 317 i 320), ale tej jego pracy nie znamy. W każdym razie nie był on identyczny z pierwszym pisarzem kodeksu, to jest tym, który przepisał str. 3—75 (przywileje) oraz str. 171 i następne (wilkierze); gdyż ten pierwszy pisarz księgi, to jest ten, który ją założył, nie wyszedł poza r. 1735, działał więc prawdopodobnie w tym roku lub w najbliższych następnych.

I pierwszy pisarz i następni korzystali z Archiwum miejskiego, a, o ile chodzi o wilkierze, z ksiąg miejskich. In dorso dochowanych dyplomów XIV wieku znajdują się zapiski: primum (secundum, tercium...) in ordine Regestri. Otóż owym »regestrem« jest właśnie nasz zbiór; cyfra zanotowana na oryginale zgadza się z numeracją w tym zbiorze.

Pierwszy pisarz, a częściowo i drugi, nietylko przepisali przywileje, ale je także przełożyli z łaciny na język niemiecki. Tłómaczenia te są nieporadne. W kilku wypadkach dla terminów prawnych nie znalazł pierwszy pisarz odpowiedników niemieckich i pozostawił na ich późniejsze wpisanie puste okienka. Tak np. w przywileju z r. 1310

* Zapewne Behem musiał znać i korzystać z tej księgi.

nie umiał przełożyć terminów »dacii«, »pedagii«, »mantica«. Na str. 18 (w przywileju z r. 1323) termin łaciński »indulserunt« przetłómaczył przez »enthangen«, co współcześnie opatrzono glossą »vorhangen vel dirloubit«. Na str. 20 przekład terminu »seniores« przez »vornemischen« (w przywileju z r. 1329) poprawiono na »adir vordirsten«. I t. p.

Są pewne okoliczności, z którychby można wnosić, że praca pierwszego pisarza została nagle przerwaną. Nietylko nie uzupełnił on braków w tłómaczeniu niemieckiem, ale także i inne okoliczności to wskazują: 1) nie wyczerpał zasobu istniejących przywilejów nawet starszych i dopełniali go dopiero później jego następcy; 2) nie ponumerował przywilejów; 3) nie przepisał, jak się zdaje, najważniejszego z przywilejów miejskich, a mianowicie przywileju fundacyjnego z r. 1257; 4) nie zaopatrzył całego kodeksu tytułem.

Być przeto może, że śmierć lub choroba przerwały jego działalność i przeszkodziły należytemu wykończeniu całej pracy.

Mimo braków kodeks był w używaniu przez cały koniec w. XIV i w. XV. Świadczą o tem dopełnienia dokonane przez następców pierwszego pisarza, mające charakter dwojaki. Z jednej strony są to kopje przywilejów (względnie wilkierzy i przysiąg), bądźto pominiętych przez pierwszego pisarza, bądźto nowo przybywających, które różnemi rękami zostały w ciągu w. XV wpisane. — Z drugiej strony są to liczne wykreślenia przywilejów i wilkierzy takich, które straciły swój walor lub uległy zmianom. Wreszcie świadczą o tem glossy marginesowe, ułatwiające orjentowanie się w treści przywilejów i wilkierzy, a więc obliczone na ciągły użytek kodeksu.

Najważniejszym dowodem używania niniejszego kodeksu przez wiek XV jest jednakowoż fakt następujący: W r. 1468 ktoś (znowu nam nieznany) z polecenia Rady dokonał w osobnym zeszycie zwodu obowiązujących wówczas wilkierzy pod napisem: »Collecta ex antiquis Regestris ex mandato dominorum« (wydrukował ten zwód Piekosiński w Kodeksie dyplomatycznym miasta Krakowa, tom II, str. 453—58). Autor tego zwodu oparł go na naszym kodeksie i przepisał z niego ważniejsze postanowienia, zawarte w wilkierzach, z opuszczeniem jednakże tych, które zostały zmienione lub zniesione.

Również kodeks Baltazara Behema, sporządzony w roku 1506, oparł się na niniejszym zbiorze.

Stosunek do zbioru Behema.

Należy teraz odpowiedzieć na pytanie: jaki jest stosunek kodeksu Grabowskiego do zbioru Behema?

Behem był notarjuszem miejskim, a jako taki znał ten kodeks doskonale. Sporządzając swój zbiór, opierał się też niewątpliwie na powyższym kodeksie. I tak naprzód przepisuje z niego pierwszych 42 przywilejów do swojego zbioru. Przepisując je nie sięga do oryginałów, ale zadowalnia się kopjowaniem tekstu z naszego kodeksu, i to w sposób dość wierny. Podaje też te przywileje w tym samym porządku i numeruje je tak samo, dodając: »Primum in signatura et numero privilegiorum«, który to zwrot lub podobny zamieszcza przy wszystkich 42 przywilejach przez siebie przepisanych.

Dwa przywileje, a mianowicie numer 15 i 22, są w kodeksie Behema opuszczone, a to dlatego, ponieważ zostały w zbiorze niniejszym przekreślone i uznane za nieważne (»quia cancellatum est in Registro«).

Błędy, jakie przy przepisywaniu popełnili kopiści niniejszego zbioru, są też w kodeksie Behema wiernie powtórzone; np w dokumencie Trojdena z r. 1311 (str. 84) wy-

stawca nazwany »Troy[den]... dux Seczechoviensis« zam. »Troyden... Sochaczoviensis«, a w Behemie i skrót i błąd zostały powtórzone; miasto nazwane i tu i tam »Czirnscz« t. j. »Czersk«. — I tak częściej.

Równocześnie jednak pisarz kodeksu Behema, przepisując nasz zbiór, popełnił cały szereg własnych błędów, których w niniejszym kodeksie niema, a które to błędy jego zostały przejęte do wydania Piekosińskiego i wymagają sprostowania, co wykazuję poniżej.

Dopiero od karty 43 t. zn. od przywileju Kazimierza Jagiellończyka z r. 1456, regulującego przywóz piwa do Krakowa, staje się Behem samodzielny i podaje przywileje, których w zbiorze niniejszym niema. Odtąd tylko w dwóch miejscach odwołuje się Behem do naszego kodeksu, a mianowicie na str. 66 (przywilej Wilczka z r. 1343) oraz na str. 99 (przywilej Jadwigi 1397).

Co do wilkierzy i przysiąg, Behem również opiera się na tym zbiorze. Z niego to powtarza teksty podanych przez siebie wilkierzy; ale powtarza je już z poprawkami tutaj uczynionemi, a nie w pierwotnym ich tekście, a wilkierze, które tutaj zostały przekreślone, albo przy których na marginesie zapisano »non debet«, Behem opuszcza.

Dlatego to Behem podaje z całego zasobu wilkierzy, powstałych przed r. 1390, mniejwięcej tylko 1/3 część, zaś 2/3 części nie uwzględnił, chociaż znajdują się w niniejszym zbiorze.

Różnice pomiędzy tekstem przywilejów w Kod. dypl. m. Krakowa (wydał Piekosiński) a kodeksem A. Grabowskiego.

1) Przywilej Władysława Łokietka z r. 1306 (bez miesiąca i dnia) (w wydaniu Piekosińskiego tom I nr III str. 5—8).

		ed. Piekosińskiego:	Kod. Grabowskiego:
wiersz	5:	munimentum	munimetum
»	5:	ergo	igitur
»	6:	lancicie	Lantshicie
»	21:	tantum	tamen
»	24:	ergo	igitur
»	30:	lesthkone	Lestkone
»	30:	possidendam	possidenda
»	35:	sancti	beati
»	50:	Szandechs	Sandecz
»	59:	iam dictorum	predictorum
»	65:	interposcione	interposicione
»	83:	rippa	ripa
»	83:	Swerencie	Swerzincie
»	84:	Mogyla, Ita quod	Mogyla, quod
»	93:	Rybitwi	Rybitfi
»	96:	Crowodrza	Crowodrsa
»	100:	Andrzeow	Andreo
»	123:	vero	vero aliquis
»	133:	in toto	in toto in toto
»	138:	apponendum	appendendum
»	139:	nobiles nostre Terre	nobiles terre nostre
»	140:	Woyczech	Woicech
»	144:	Malagoscz	malogost

2) Przywilej Władysława Łokietka z 12 września 1306 r. (w wydaniu Piekosińskiego tom I nr IV str. 8—9).

	ed. Piekosińskiego:	Kod. Grabowskiego:
wiersz 19:	deductum	deducta
» 24:	allecia	allec

3) Przywilej Bolesława mazowieckiego z 22 lutego 1310 r. (w wydaniu Piekosińskiego tom I nr V str. 9—10).

	ed. Piekosińskiego:	Kod. Grabowskiego:
» 11:	Sochaczow	Sochcew

4) Przywilej Trojdena czerskiego z 28 lutego 1311 r. (w wydaniu Piekosińskiego tom I nr VIII str. 12).

	ed. Piekosińskiego:	Kod. Grabowskiego:
» 2:	Chirnensis	Chynensis
» 2:	Sochaczouiensis	Secechouiensis
» 7:	tempore	opere
» 19:	me	me Anno Domini

5) Przywilej wojewody Tomisława z r. 1320 (bez miesiąca i dnia) (w wydaniu Piekosińskiego tom I nr X str. 13).

	ed Piekosińskiego:	Kod. Grabowskiego:
» 4:	Theodricus	Ulricus
» 8 i 10:	theoloneis	theloneis

6) Przywilej królowej Jadwigi z 11 czerwca 1320 r. (w wydaniu Piekosińskiego tom I nr XI str. 13—14).

	ed. Piekosińskiego:	Kod. Grabowskiego:
» 5:	perhibendum	perhibendo
» 23:	civibus nostris	civibus nostris Cracoviensibus prefato
» 27:	nostrisque	nostrisque posteris seu

7) Przywilej Andrzeja księcia ruskiego z 27 sierpnia 1320 r. (w wydaniu Piekosińskiego tom I nr XII str. 14—15).

	ed. Piekosińskiego:	Kod. Grabowskiego:
» 15:	theolonatores	theloneatores
» 16:	poterit	potuerit
» 18:	Laudimiria	Ladimiria

8) Przywilej wojewody Tomisława z 10 maja 1328 r. (w wydaniu Piekosińskiego tom I nr XIV str. 16).

	ed. Piekosińskiego:	Kod. Grabowskiego:
» 14:	theoloneatorijs	thelonearijs
» 22:	Ierassij	Gerassy
» 24:	tercia	sexta

9) Przywilej Kazimierza W. z 6 lipca 1360 r. (w wydaniu Piekosińskiego tom I nr XXXIII str. 39).

	ed. Piekosińskiego:	Kod. Grabowskiego:
» 2:	theolonarijs	thelonearys
» 2:	vbilibet	(brak tego słowa)

		ed. Piekosińskiego:	Kod. Grabowskiego:
wiersz	4:	Czreschow	Crzessow
»	10:	redeundo	redire

10) Dokument Mikołaja Gerlacha z 12 października 1369 r. (w wydaniu Piekosińskiego tom I nr XXXIX str. 48).

		ed. Piekosińskiego:	Kod. Grabowskiego:
»	6:	pitczin	piczczin
»	10:	inter	inter et

11) Dokument prepozyta Nazana z 10 listopada 1337 r. (w wydaniu Piekosińskiego tom II nr CCCLXXVI str. 501).

		ed. Piekosińskiego:	Kod. Grabowskiego:
»	6:	nostri Sigilli munimine iussimus	nostro Sigillo muniri iussimus
»	10:	Romancz	Romancz dicto

12) Dokument Wilczka z Birkowa z 25 sierpnia 1343 r. (w wydaniu Piekosińskiego tom II nr CCCLXXIX str. 503—4).

		ed. Piekosińskiego:	Kod. Grabowskiego:
»	2:	Wilczko... byrkow	Wylczko... Byrkaw
»	10:	bartholomei	bartholomei apostoli

13) Dokument biskupa Bodzanty z 5 marca 1351 r. (w wydaniu Piekosińskiego tom II nr CCCLXXXI str. 504—5).

		ed. Piekosińskiego:	Kod. Grabowskiego:
»	5:	Wratislauiensis	Wraczlauiensis
»	15:	et	ac

CZĘŚĆ I.

Przywileje nieznane zawarte w kodeksie Ambrożego Grabowskiego.

Przywileje powyższe drukuję w porządku chronologicznym, aczkolwiek nie są one w zbiorze Grabowskiego ściśle chronologicznie uporządkowane. Po każdym nagłówku podaję przeto stronę rękopisu, aby ewentualnie ułatwić odszukanie przywileju. — Regesty łacińskie czy też niemieckie, podane drukiem rozstrzelonym po nagłówku polskim, pochodzą od pisarza kodeksu.

1.

Kraków, 31 lipca 1299.

Teodryk opat mogilski zobowiązuje się opłacać z posiadłości klasztoru w Krakowie t. zw. ius civile.

W kod. str. 1.

Privilegium, quod abbas et conventus Clare Tumbe de curia sua in Cracouia iacente tenetur exaccionem dare.

In nomine Domini amen. Nos frater Theodricus dictus abbas Claretumbe Cisterciensis ordinis notum esse volumus Christi fidelibus [littera]rumque[a] presencium paginam conspecturis, quod considerata circa nos benivolencia et favore proborum virorum civitatis Cracouiensis nobis suam concivilitatem conferencium graciose profitemur per presencia et eisdem promittimus fide bona, videlicet quod de curia nostra, quam in ipsa civitate Cracouia possidemus cum eorum beneplacito ac consensu, faciemus omne ius civile nos contingens, secundum quod quilibet civium de curiis suis facere consueverunt. In cuius rei testimonium eisdem civibus dedimus presens scriptum, domini abbatis Lubensis et nostro sigillo fidissime roboratum. Actum et datum publice Cracouie[b] in communi consistorio, anno Domini m cc xc^{0}ix^{0} pridie calendas augusti.

[a] *zatarte* [b] in Cracouie *Cod.*

2.

Kraków, 28 maja 1324.

Marcin magister szpitala św. Ducha poświadcza o darowiźnie młyna nad Rudawą, dokonanej przez wojewodę Spicymira na rzecz powyższego szpitala.

W kod. str. 147.

Super medietate molendini pauperibus hospitalis Sancti Spiritus.

In nomine Domini amen. Omnis accio seu donacio litterarum insignita apicibus tam aput presentes quam aput posteros magis consuevit esse valida atque[a] firma. Nos igitur frater Martinus magister Fratrum Cruciferorum hospitalis ordinis Sancti Spiritus ecclesie sancte Crucis in Cracouia, cum tota universitate fratrum nostrorum ibidem, ad universorum noticiam presentibus cupimus devenire: Quod donacionem et ordinacionem cuiusdam partis molendini ultra fluvium Rudauam sitam in littore circa cimiterium Judeorum, quam partem vir nobilis dominus et comes Spiczimirus palatinus Cracouiensis dedit, tradidit legitime et donavit ex mera liberalitate, pro salute sua, patris et matris et omnium progenitorum suorum ob salutem, ecclesie sancte Crucis in Cracouia sub condicionibus talibus et statutis, quod medietas eiusdem partis sic empte nobis et universis sacerdotibus ac fratribus crucesignatis pro nostra sustentacione debeat iure hereditario perpetue deservire, reliquam vero partem dicte partis molendini cum omnibus utilitatibus et usufructibus donavit pauperibus languidis et infirmis aput nos in hospitali degentibus, quibus mors plus valet quam vita, pro cibis ac nutrimentis iure hereditario perpetuoque possidendam, tenendam ac habendam, taliter quod honorabiles viri Gerassius Amilegius, Michael Grabe, Vlricus Tartarus et Heynusszius de Keczser et alii consules, qui post ipsos fuerint electi, quibus ipse dominus comes Spiczimirus palatinus Cracouiensis super fidem ipsorum et consciencias dedit et commisit firmiter, quod cum petitore et provisore infirmorum et pauperum predictorum ordinare debeant, quod dicta elemosina partis molendini dictis infirmis ac languidis plenius presentetur. Et si dictus provisor et petitor in administratione elemosinarum ac ciborum erga ipsos pauperes languidos et infirmos negligens[b] videretur, extunc consules predicti petitorem alium substituere debent et de providencia ipsorum semper ordinare, quod sepedictis languidis et infirmis ipsa elemosina sine qualibet diminucione perfeccius tribuatur. Item promittimus et spondemus firmiter, fide clara absque dolo quolibet, prefatis consulibus civitatis Cracouiensis ex parte nostri et domini Ortolphi generalis magistri nostri et omnium magistrorum, qui sibi successerint, premissa omnia rata, grata, valida et inconwlsa perpetua stabilitate observare, prout eciam in instrumentis domini comitis Spiczimiri palatini Cracouiensis et dominorum consulum civitatis plenius decretum est et statutum. In cuius promissionis nostre evidenciam pleniorem et robur valiturum presentem litteram sigillo nostro atque sigillo capituli domus nostre Cracouiensis duximus communiri. Actum et datum anno Domini m°ccc°xxiiij° feria secunda infra octavas Ascensionis Domini.

---

[a] futura *wykreślone Cod.* [b] negliens *Cod.*

3.

Kraków, 15 lutego 1344.

Kazimierz Wielki ustanawia drogi handlowe z Polski na Węgry i na Ruś.

W kod. str. 36.

Welch wege man von Thorun ken Crokow adir ken Unger czihen sal, was geste sin vnd welch wege Croker vnd welche wege geste von Crokaw ken Rûssin czihen sullen vnd herwider vnd daz geste von Rûssin czihende ken Unger sullen czu Crokaw nyderlegin vnd von czollen.

In nomine Domini amen. Expedit, ut que ex maturo consilio pro utilitate Regni statuuntur, non immerito debent observari ab omnibus inconwlse. Hinc est, quod nos Kazimirus Dei gracia rex Polonie, optantes et volentes commodo et utilitati nostre regnicolarumque ac civitatum nostri Regni utilius et salubrius providere, suadente baronum ac civium nostrorum Cracouiensium, Sandomiriensum et Sandeczensium consilio et assensu, statuimus hoc in transitu viarum Regni nostri irretractabiliter temporibus perpetuis observari: Quod ab eo tempore singuli et universi hospites, cuiuscunque sint condicionis, nacionis vel linguagii, versus Cracouiam vel Vngariam cum universis ipsorum mercimoniis de Thorun transire volentes, sub privacione omnium rerum et bonorum ipsorum nullam aliam viam transeant, nisi per Brest, per Lanciciam, per Innowlocz, per Opoczno, per Sandomiriam, per Wisliciam, per Cracouiam et deinde per Sandecz versus Vngariam transeundo et redeundo. Cives vero Cracouienses de Thorun cum mercibus suorum transeant directe Cracouiam via antiqua et consueta et redeant, cum voluerunt, per eandem. Civibus eciam Sandomiriensibus cum ipsorum mercibus et non aliis versus Vngariam per Smygrod sit liber transitus, sub privacione bonorum omnium ipsorum, et regressus. Quod fieri hospitibus sub obtentu bonorum ipsorum districcius inhibemus. Denique statuimus et firmiter volumus observari, quod nullus hospitum, cuiuscunque status, nacionis vel condicionis existant, de terra vel de terris quibuslicet, versus Russiam pro mercibus volendo proficisci, ultra Cracouiam, Wisliciam, Sandomiriam et ad ulterim ad Lublin civitatem iter suum non protendant sub privacione bonorum, que noscuntur obtinere, per eandem viam cum mercibus, quas comparaverint, iterato in Cracouiam et deinde ad propria securiter reversuri. Civibus vero Cracouiensibus, Sandomiriensibus et Sandeczensibus versus Russiam pro mercibus comparandis in presentibus sit indultum et concessum. Item statuimus et volumus firmiter observari, ut omnes hospites, cuiuscunque condicionis et lingwe existant, de partibus Russie cum mercibus ipsorum versus partes Regni nostri transire volentes, hii transeant per Lublin, Sandomiriam, per Wisliciam in Cracouiam, ibique non ultra res suas vendant vel deponant sub pena supradicta. Item statuimus et volumus firmiter observari, ut thelonea nostra, que in Petirkaw et in Rosprza recipiebantur diutine, recipi in Opocznow eodem precio et modo, quo recipiebantur in locis supradictis. In horum omnium premissorum evidenciam et certitudinem firmiorem civibus nostris sepedictis presentem litteram scribi et nostri sigilli munimine mandavimus roborari. Testes huius statuti sunt isti: Spiczimirus castellanus, Ymmramus woyewoda Cracouiensis, Andreas castellanus Wisliciensis, Hermmanus cancellarius Cuyauiensis et procurator noster generalis, dominus Otto cancellarius Polonie, Nicolaus

dictus Wirzing dapifer noster Sandomiriensis et alii plures fidedigni. Actum Cracouie, die dominica qua »Esto mihi« decantatur anno Domini m.ccc.xliiij^to. Datum per manus Sbignei cancellarii nostri et prepositi Cracouiensis.

Dokument powyższy został w kodeksie kilkakrotnie przekreślony, a pod tekstem u dołu strony 36 zanotowano ręką z początku XV wieku:

Istud privilegium est laceratum per dominos consules et seniores civitatis ad hoc specialiter congregatos et bona deliberacione et maturo ipsorum consilio, ea de causa, quia tenor ipsius erat contra deposicionem generalem civitatis, pro qua deposicione protunc inter Cracouienses et Thorunenses, qui per Cracouiam ad Vngariam transire voluerunt, fuerat lis exorta, et ideo hic eciam in registro extat cancellatum.

W kodeksie następuje przekład niemiecki tekstu.

4.

Buda, 24 stycznia 1355.

Ludwik król węgierski zapewnia swobody mieszkańcom Królestwa Polskiego na wypadek wstąpienia na tron polski.

W kod. str. 39.

Uw. Przedrukowując ten akt, którego znamy dotąd trzy oryginały (dwa w Arch. Kap. Krak., jeden w Muz. Czart.), czynię wyjątek od zasady, w myśl której ograniczyłem się do przedruku przywilejów nieznanych. Dotychczasowe przedruki wylicza Balzer (Corpus Juris Pol. m. aevi 1891, nr 47). Tekst zawarty w niniejszym kodeksie wykazuje bowiem różnice od tekstu dotychczas znanych oryginałów, niezgodnych zresztą ze sobą. Prawdopodobnie oparty był na oryginale czwartym przechowywanym przez Radę m. Krak. Wobec wielkiej wagi przywileju uważałem za rzecz wskazaną i ten tekst ogłosić w całości. Ma on swoje odrębne właściwości.

Na końcu odpisu dodał kopista uwagę: Theutonico caret, quia cassatum est per omagium scriptum contra contenta privilegii illiusdem. — *Uwaga ta wyjaśnia się przez porównanie z tekstem przysięgi hołdowniczej z r. 1375, podanym poniżej pod nr 9.*

Von gelobden di vnser herre der kunyk von Vngirn getan hat, ab her vnsern herrn den kunik von Polen vbirlebt, wi her das Polenysse Rych halden sal.

Nos Lodouicus Dei gracia Vngarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomirie, Comanie Bulgarieque rex, princeps Sallernitanus et honoris montis sancti Angeli dominus, significamus, quibus expedit vniversis presencium per tenorem: Quod cum Johannes castellanus Woyniciensis, Florianus prepositus et cancellarius Lanciciniensis, Petrus tribunus et Pelka subagazo Cracouienses ad nostram accedentes presenciam, nobis ex parte universorum regnicolarum regni Polonie super concedendis eisdem clementer articulis infrascriptis humiliter supplicassent, nos eorum ymmo verius ipsorum regnicolarum peticionibus graciose inclinati, promittimus et assumimus bona fide absque omni dolo et fraude, verbo nostro regie maiestatis, ut si disponente Domino in ius et regnum Polonie prenotati, iuxta formam composicionis et ordinacionis inter serenissimos principes dominos Kazimirum illustrem regem Polonie, avunculum nostrum predilectum ac felicis memorie Karolum condam regem Vngarie, genitorem nostrum ipsiusque sororinum, in et nostri et fratrum nostrorum personis dudum inite et firmate ac nobiscum novissimis

temporibus innovate, processu temporum succedere nos contingat, nullas collectas seu exacciones nos et nostri successores nostri et eorundem regiminis in predicto Regno tempore exigi faciemus a regnicolis prenotatis, quas recolende memorie dominus pater ipsius domini regis aut idem rex aliquibus ex causis ultra consuetam et solitam libertatem ab eisdem regnicolis et presertim prelatis et personis ecclesiasticis eorumque villis, populis seu incolis, nobilibus ac eorum villis et populis, seu civitatensibus Regni eiusdem cuiuscunque status et condicionis, exigi seu extorqueri fecissent, sed hiis contenti erimus, que ipsi solvere consueverunt ab antiquo, vel que ad cameram regiam seu ius regale constiterit pertinuisse seu constabit. Sed si civitatenses, exceptis tamen nobilibus dicti Regni Polonie, vel aliqui dictorum civitatensium de eodem Regno occurrente aliquo necessitatis seu oportunitatis tempore nobis aliqualiter contribuere voluerunt, ad id non acceptandum nos nullatenus obligamus, sed gratanter recipiemus, quod liberaliter offeretur per eosdem, attamen ad id faciendum seu solvendum eosdem nullomodo compellemus. Item si per Regnum illud quocumque tempore procedere nos contingat, descensus super prelatos, ecclesias, monasteria, ipsorum populos supradictos seu Regni antedicti nobiles ac eorum yobaiones, populos vel inquilinos non faciemus contra eorum voluntatem, nec aliquid occasione descensus exigi faciemus ab eisdem. Quod si alias pro faciendo descensu divertere non possemus, extunc pro nostris sumptibus et pecunia nos procurari in victualibus et aliis necessariis faciemus. Ceterum si in nostri et successorum nostrorum regiminis tempore pro aliqua expedicione facienda ultra fines eiusdem Regni procedere nos expediat vel eosdem de dampnis, si que regnicole eiusdem Regni in eadem expedicione nobiscum aut aliquo successorum nostrorum existentes in nostris serviciis subierint, plenariam eisdem satisfaccionem impendemus et ipsi iidem impendere teneantur. Demum, si quod absit, nos aut dominum Johannem ducem nepotem nostrum absque herede masculini sexus decedere contigerit, extunc omnia pacta, convenciones, disposiciones, ordinaciones, iuramenta fidelitatis et omagii ac obligamina quelibet confecta super facto Regni Polonie supradicti, que nos aut nostros et ipsius heredes contingebant, eo ipso annulentur, irritentur et viribus maneant caritura, nec alii successores nostri preterquam heredes memorati horum pactorum occasione aliquid iuris in eodem valeant ulterius vendicare, sed regnicole ipsius Regni Polonie super ipsis liberi sint penitus et exempti ac per omnia expediti, salvis tamen solucionibus V. millium sexagenarum grossorum Boemicalium inclite domine senioris filie eiusdem domini regis tempore maritacionis ipsius, prout per predictum dominum regem, genitorem nostrum assumptum fuerat, per nos plene et integre eidem persolutis, de quibus in predictorum composicionis et ordinacionis, irritacionis et annulacionis eventum volumus, ut nostris successoribus seu heredibus satisfactio impendatur per illum, qui prefato regno Polonie presidebit, sic tamen, si predictum Regnum in nostras vel domini Johannis ducis nostrorumque vel ipsius heredum manus devenire non contingat; quod si devenire contigerit, eo ipso prefati rex et Regnum a debito dictorum V. millium sexagenarum grossorum sint per omnia expediti. Pacta autem, convenciones, ordinaciones, disposiciones quascunque et instrumenta confecta super ipsis temporibus, quibus supra, cum omnibus ipsorum obligaminibus aut promissionibus et firmamentis quibuscunque presentibus ratificamus, approbamus et illibata iuxta convencionum contentarum in eisdem formam sub eiusdem sacramenti vinculo promittimus omnibus temporibus observare. Insuper omnes duces, prelatos, ecclesias, ecclesiasticasve personas, barones, magnates, proceres, nobiles, civitates, villas eorumque populos et inquilinos in eorum libertatibus promittimus conservare, nec eos contra illas intendimus aggravare vel per alios paciemur aggravari modo aliquali. In quorum om-

nium testimonium roburque perpetuum presentes concessimus litteras nostras duplicis ac pendentis sigilli nostri munimine roboratas. Datum Bude, xxiiij die mensis ianuarii anno Domini millesimo ccc^mo^lv^to^ etc.

5.

Kraków, 25 października 1360.

Kazimierz król polski poświadcza sprzedaż młyna na Prądniku i cegielnicy, dokonaną przez Hanka syna Spicymira oraz jego wnuka Piotra, na rzecz Jana Burga stolnika sandomierskiego.

W kod. str. 118.

In nomine Domini amen. Cum vendiciones, empciones et contractus qualescunque nullum robur firmitatis per se valeant obtineri, nisi scripturis autenticis et fidedignorum testimonio ad perpetuam memoriam reducantur, igitur nos Kazimirus Dei gracia rex Poloniae necnon terrarum Cracouie, Sandomirie, Syradie, Lancicie, Cuyauie, Russie Pomeranieque dominus et heres, noticie universorum tam presencium quam futurorum presentibus declaramus: Quod accedentes ad nostram et baronum nostrorum presenciam providi viri Hanko Spicimiri cum Petro nepote suo, filio condam Nicolai filii sui, cives Cracouienses, sani mente et corpore existentes, non compulsi nec coacti neque aliquo dolo circumventi, sed spontanea voluntate et bona deliberacione sui animi prehabita, molendinum in fluvio Prandnyk ultra ecclesiam sancti Nicolai ante civitatem Cracouiensem situatum, cum tribus ortis ipsi molendino adiacentibus, quorum duo coluntur, in tercio vero horreum laterum, quod wlgariter c z e g e l n i c z a nominatur, est erectum et constructum, cum omni iure, libertate et dominio, prout ad ipsos ex successione suorum progenitorum dictum molendinum cum ortis nominatis legittime noscebantur[a] pertinere, et prout ipsorum progeniti temporibus retroactis, et specialiter Gregorius de Pyssar pie memorie, a sexaginta annis et citra tanquam tutor ipsorum nomine et demum soli suis temporibus tanquam veri heredes iure hereditario dictum molendinum cum ortis memoratis possederunt pacifice et quiete, nullum ius in molendino et ortis predictis pro se vel suis quibusvis propinquis exnunc penitus reservando, renuncciantes pro se suisque omnibus, quibus aliquid iuris quoquomodo in eisdem bonis competere posset, omni impeticioni, accioni, sub omni bonorum suorum mobilium et immobilium ypoteca, provido et honesto viro domino Johanni dicto Burg, dapifero nostro Sandomiriensi et civi Cracouiensi, memoratum molendinum cum ortis supradictis cum omnibus suis pertinenciis, prout in terra et in aqua in limitibus et circumferenciis suis sunt distincti, pro trecentis viginti marcis grossorum Pragensium monete Polonicalis, xlviij^to^ grossos pro qualibet marca computando, actu iam pagatis et integraliter persolutis, vendiderunt, perpetuo et libere resignarunt eidem Johanni et suis legittimis successoribus perpetuis temporibus dictum molendinum cum ortis prenotatis tenendum, habendum, possidendum, vendendum, donandum, commutandum et pro sua suorumque posterorum voluntate quovis tytulo alienacionis libere commitendum. Insuper Hanco et Petrus supradicti manu coniuncta et in solidum promiserunt specialiter et expresse pro filio quondam Gregorii, filii eciam

[a] ter *po* noscebantur *wykr. Cod.*

ipsius Hanconis Spicimiri, quod eandem vendicionem perpetuis temporibus nec per se aut alium quemcunque poterit neque debebit aliqualiter impetere seu violare. Quam quidem vendicionem, empcionem et resignacionem, sic rite et racionabiliter factas, ratas habentes et gratas, presentibus de benignitate nostra regia graciose confirmamus. Preterea de habundancia nostre maiestatis memoratum dominum Johannem et eius posteros pro consolacione speciali hac volumus libertate gaudere, quod ab omnibus nostris exactoribus et collectoribus pecuniarum nostrarum et exaccionum regalium, quocunque nomine vocitentur, molendini et ortorum predictorum nomine liberos facimus penitus et solutos, sic quod in eisdem nullam habeant potestatem, sed ut ipse Johannes et eius posteri omnibus iuribus et consuetudinibus generalibus et specialibus, quibus gaudet civitas nostra Cracouiensis, gaudere debeant et potiri racione molendini et ortorum iamdictorum. Volumus eciam, ut intra limites ipsius molendini et ortorum predictorum tam in terra, quam in aqua, omnes utilitates, quas pro sua poterit melioracione excogitare, ipse Johannes faciendi et disponendi liberam habeat potestatem. Et quia sepedictum molendinum est antiquius aliis molendinis superius in decursu aque situatis, idcirco volumus, ut dictum molendinum in fossatis suis et aquarum decursibus ac circumferenciis suis ab omnibus impedimentis et oppressionibus quibuscunque directe vel indirecte nunquam aliquo tempore quavis occassione debeat nec possit per quempiam aliqualiter impediri, neque in ipsius Johannis preiudicium quidquid attemptare aut innovare quispiam presumat. Insuper de[a] gracia nostra speciali circa premissa sepedictum dominum Johannem, dapiferum nostrum Sandomiriensem, ampliori benignitate volentes habere consolatum, ex nunc ipsum dominum Johannem eiusque successores ac incolas molendini et ortorum sepedictorum ab omnibus et singulis iudiciis, iurisdicionibus et potestatibus omnium iudicum, subiudicum, procuratorum, viceprocuratorum et eorum vices gerencium ac ministerialium universorum nostri Regni, qui pro tempore fuerint, penitus facimus liberos et exemptos, sic quod virtute molendini et ortorum predictorum non alias, nisi coram iudicio consulum civitatis Cracouiensis pro re sive causa qualincunque de se querulantibus respondere teneantur. In quorum omnium testimonium et evidenciam pleniorem sigillum nostrum presentibus est appensum. Actum Cracouie, feria quarta post diem beati Luce ewangeliste anno Domini m.ccc⁰ sexagesimo. Presentibus hiis testibus: Johanne Cracouiense, Stanislao Malagostense, Zawischa Sandencense castellanis, Johanne cancellario, Andrea subcamerario Cracouiensibus et Floriano cancellario Lanciciense ac aliis pluribus fidedignis. Datum per manus domini Johannis cancellarii Cracouiensis supradicti.

Na marginesie dopisano drobnem pismem:

Anno Domini Mccccxx secundo feria secunda crastino sancte Lucie *(14 grudnia 1422)* ex decreto dominorum seniorum consulum, scilicet Johannis Fridlandt, Johannis Bonafide, Johannis Wygand, Joannis Faber, Pauli Behem, Nicolai Leypniger, Nicolai Teschin, Georgii Swarcz, Joannis Sebenwirt, Petri Briger, Erasmi Grzimala, Wilhelmi et Bernhardi de Brega, necnon ex decreto dominorum consulum anni presentis, videlicet domini Gothardi Cunc, magistri civium Langniclos, Francisci Neorza, Georgii Morensteyn et Nicolai Zupparii, dominus Petir Fetter restituit privilegium infrascriptum, quod in presenti columpna est copiatum, et idem dominus Petir Fetter petivit dictos dominos tam seniores quam modernos consules, quod dum et quociens se casus offeretur, quo in molendino in dicto privilegio contento ab aliquo impeteretur, sibi dictum privilegium ad defen-

[a] der *Cod.*

dendum iura sura et suis successoribus concederetur. Quod domini prefati sibi facere promiserunt, eciam suis legitimis successoribus ius civitatis habentibus dumtaxat, ac eciam sibi et huiusmodi successoribus assistere promiserunt, sicut civi civitatis, ipsum et ipsos in iure ipsorum ad defendendum; et dictus dominus Petir Fettir promisit, (quod) [a] dictum privilegium semper, quociens sibi aut suis successoribus concederetur in dicto casu et ex decreto dictorum dominorum, debet ipsum reponere.

6.

Kraków, 3 maja 1364.

Ławnicy krakowscy poświadczają ugodę, zawartą między klasztorem miechowskim a Pełką i Niemierzą z Golczy, w sprawie jednego z domów krak.

W kod. str. 104.

Universis et singulis clareat per presentes, quod sub anno Domini m° ccc° lx quarto feria sexta [b] proxima post Ascensionem Domini iudicium fuit bannitum per advocatum Franczkonem teloneatorem et per septem scabinos submissos, videlicet Cunadum Oderer, Nicolaum Plesner, Nicolaum Richlini, Nicolaum Stolczil, Nicolaum Swarczen, Johannem Knuwer et Petrum Czartkonis, coram quo iudicio religiosi viri dominus Nicolaus prepositus ac frater Eryk custos domus Mechouiensis suo ac tocius conventus eiusdem domus procuratorio nomine, prout per litteram sufficientis procuratorii solenniter demonstraverunt, parte ab una, necnon nobiles viri Pelka et Nemerza fratres heredes de Golcza parte ab altera, presencialiter constituti, talem inter se racione fundi seu aree cuiusdam domus ex opposito Fratrum Predicatorum, contigue domui domini Wilczkonis, pro qua area coram prioribus bannitis ab eisdem partibus questiones diversimode iudiciis vertebantur, per determinacionem fidedignorum hominum et decretum, concordiam promulgaverunt, scilicet quod dicti Pelka et Nemerza fratres modo deliberato et concorditer irrogaverunt publice et expresse, dictam aream esse et fuisse veram hereditatem tacte domus Mechouiensis et ad eandem a retroactis temporibus ac diucius iusticialiter pertinentem. Et promiserunt idem fratres pro omni impeticione seu allocucione omnium sororum ipsorum, que possit per easdem successu temporis huic aree quomodolibet suboriri, ita quod per ipsas, si unquam aliqualis fuerit impeticio, extunc vellent et deberent domino preposito et suo conventui predictis in pena ducentarum marcarum grossorum, dolo et occasione qualibet contraria cessante, condempnari et irremissibiliter subiacere. Idem eciam fratres tabulata seu edificia eiusdem domus a festo sancti Stanislai proximo ad annum continue revolutum habent et debent abs omni census solucione pacifice possidere, anno vero eodem elapso sua debebunt edificia ab eadem area removere, dilacione penitus sine quavis. In cuius rei testimonium sigillum scabinorum Cracouiensium presentibus est appensum.

[a] quod *brak w Cod.* [b] *pierwotne* quarta *przekreślone*

7.

Kraków, 1 marca 1370.

Rajcy krakowscy poświadczają, że żydom Lewkowi i Kasymowi zapewnili taką samą opiekę i obronę, jak innym mieszczanom.

W kod. str. 215.

Littera tempore regis Kazimiri data Judeis.

Nos consules Cracouienses, qui sumus vel pro tempore fuerimus constituti, notum facimus tam presentibus quam futuris, quibus expedit universis: Quod ad magnifici et excellentissimi principis domini Kazimiri regis Polonie illustrissimi, nostri domini graciosi, peticiones et connivenciam speciales, animo deliberato consilioque nostrorum concivium seniorum accedente maturo, discretum virum Lewkonem Judeum eius uxorem verosque heredes, necnon Casym eius episcopum aut alium Judeum, quem ipsi in episcopum temporis successu duxerint acceptandum, ob ipsius Lewkonis et quondam Jordani patris eiusdem prona et grata servicia, ipsi civitati Cracouiensi nobis et nostrisque progenitoribus multo et longo tempore gratuite exhibita atque adhuc in futurum mente diligentissima exhibenda, promisimus fidetenus et spondemus nostram ac tocius nostre universitatis veluti quemcunque nostrum concivem in defensionem, proteccionem, tuicionem assumere ac assumimus de presenti. Harum nostrarum, quibus est appensum nostrum sigillum, testimonio litterarum. Datum feria sexta ante dominicam »Invocavit« anno Domini millesimo trecentesimo septuagesimo.

8.

Kraków, 1 stycznia 1371.

Elżbieta królowa węgierska i polska ustanawia drogę handlową z Torunia na Ruś.

W kod. str. 65.

Uw. Tekst tegoż aktu został w kodeksie kilkakrotnie przekreślony. Po łacińskim tekście zamieszczono niemiecki przekład tekstu.

Von vorbot der Russinvart allen Průssen vnd andern vnd sůnderlich allen Thorunern.

In nomine Domini amen. Ad perpetuam rei memoriam. Elyzabeth Dei gracia regina senior Vngarie et Polonie notificamus tam praesentibus quam futuris: Quod nos habito consilio maturo ac tractatu cum baronibus nostris diligenti super ampliandis Reipublice incrementis, cupientes intendere et commune bonum non minui sed augeri ad utilitatem et profectum regnicolarum regnorum nostrorum, videlicet Vngarie et Polonie, eisdem regnicolis nostris ac universis et singulis mercatoribus in eisdem Regnis nostris existentibus transitum Russie pro mercibus seu mercimoniis comparandis, cuiuscunque generis aut speciei extiterint, damus, concedimus perpetuis temporibus duraturis; omnibus mercatoribus extraneis, ut puta Boemis, Moravis, Slesicis ac ceteris quibuscunque,

et presertim Thorunensibus et Pruthenis, eundem versus Russie partes transitum et quelibet loca Russie pro comparandis mercibus seu mercimoniis exnunc in antea sub privacione corporum atque rerum, que dinoscuntur ibidem obtinere, nostro regio edicto perpetue prohibentes. Sed mercatores iidem extranei, dum et si voluerint, cum eorum rebus et mercibus seu mercimoniis ad nostram civitatem Cracouiam et non ulterim aut ad regnum Vngarie nostrum transire potuerint cum eisdem rebus ac mercimoniis suis, mercaciones seu mercimonia veluti fructuosius, melius et utilius potuerint exercendo. Harum, quibus sigillum nostrum est appensum, testimonio litterarum. Actum Cracouie, ipso die Circumcisionis Domini nostri Ihesu Christi anno eiusdem millesimo ccc^{mo}lxx primo. Presentibus reverendo in Christo patre domino Floriano divina et apostolice Sedis providencia episcopo Cracouiense, Johanne castellano Cracouiense, Petro palatino Sandomiriense, Raphaele Wisliciense, Petro Sandeczense et Andrea Zarnouiense castellanis, ac aliis pluribus nostris fidelibus fidedignis. Datum per manus domini Zawissze archidiaconi Cracouiensis, vicecancellarii regni nostri Polonie.

9.

(Kraków, 1375).

Rajcy, ławnicy i mieszczanie krakowscy oświadczają, że złożyli przysięgę hołdowniczą Ludwikowi Węgierskiemu i Elżbiecie oraz jego trzem córkom i dalszym potomkom.

W kod. str. 216.

In nomine Domini amen. Noverint universi et singuli presencium noticiam habituri, quod nos consules ... iurati ... scabini totaque universitas civium et incolarum civitatis Cracouiensis profitemur publice recognoscendo, propendentes benignos favores et affectus gratuitos, quibus excellentissimus princeps et dominus, dominus Lodovicus rex Ungarie, Polonie, Dalmacie etc., necnon genitrix ipsius domina Elysabet senior, regina eadem gracia Ungarie etc., civitatem nostram prescriptam et universos eius inhabitatores graciosissime prosequuntur, ideoque de consensu unanimi nostrorumque omnium atque singulorum maturo ac diligenti prehabito consilio non compulsi seu allecti, nec eciam per errorem seducti, sed animis gratuitis ex certa nostra sciencia bona ac libera voluntate omnes atque singuli prescripti nostris ac tocius universitatis nostre dicte civitatis, qui nunc sumus et successorum nostrorum, qui pro temporibus fuerint affuturis, nominibus, facimus et prestamus virtute presencium debite ac iuste fidelitatis omagium prenominatis domino Lodovico regi necnon Elysabeth seniori regine atque preclarissimis puellis Katharinae, Marie et Hedwigi pueris et filiabus eorum uterinis iam natis seu eciam nascendis heredibus utriusque sexus, tam masculis quam eciam puellis, et ipsorum posteris ab eisdem successive per generacionem legitimam descendentibus, nostris veris principibus et dominis ac dominabus naturalibus pura fide sine omni dolo et fraude promittentes, ac eciam iuramentum debite fidelitatis ac obediencie ligno sancte et vivifice Crucis nostris manibus corporaliter tacto prestantes. Hoc eciam adiecto, quod si prenominatus rex filium aut filios post obitum reliquerit, extunc illi filio, quem ipse dominus rex deputaverit, et eius heredibus utriusque sexus tenemur iuxta formam prescripti promissi fideliter obedire. Sin autem dictus dominus noster rex non relictis filiis vel heredibus masculini sexus ex permissione divina, quod absit, decesserit, sed filiabus

superviventibus et relictis, illi filie, quam ipse dominus rex regno Polonie deputaverit[a], ac eciam ipsius heredibus atque legitimis successoribus, tam masculis quam et femellis, tenemur et debeamus iuxta modum et formam prefati iuramenti et promissi, tamquam nostris veris principibus et dominis vel dominabus naturalibus fideliter obedire, nec ab heredibus dicti domini nostri regis ex generatione legitima in perpertuum succesione descendentibus umquam recedere, sed ad corpus regni Polonie et ipsius domini Lodovici regis prenotati heredes utriusque sexus et eorum posteros seu legitimos successores hereditarie et eternaliter permanere. In cuius etc.

10.

Kraków, 17 grudnia 1378.

Radcy miejscy zatwierdzają ugodę między Marcinem prepozytem kościoła św. Elżbiety i Jadwigi bożogrobców na Stradomiu a Tomkiem Nossatko.

W kod. str. 104.

Nos Nicolaus Plesner, Martinus Warschow, Nicolaus Czan, Johannes Fogil, Nicolaus Zupparius, Georgius Czeyn, Johannes Panczer et Andreas Werzing, consules civitatis Cracouiensis, recognoscimus, quibus expedit universis: Quod iuxta suasum et concordiam nostram inter dominum Martinum prepositum ecclesie beatarum Elisabeth et Hedwigis prope Cracouiam ordinis Jerosolimitani sancti Augustini, nomine et vice domini prepositi et tocius conventus domus Mechouiensis dicti ordinis procuratorio, parte ex una, et Tomkonem Nossatko parte de altera, racione quorundam tabulatorum seu edificiorum per dictum Tomkonem erectorum in fundo eorundem fratrum, stancium ex opposito claustri ordinis fratrum predictorum, pro sedecim marcis effectu sublatis, memoratus Tomko Nossatko dicta edificia seu tabulata predicto domino Martino, nomine quo supra, libere et hereditario iure cum qualibet faciendi et dimittendi facultate omnimode resignavit, renuncians eciam ibidem sepedictus Tomko omni iuri et accioni, quas habere possit quomodolibet perpetuo in tabulatis seu edificiis supradictis. In cuius rei testimonium sigillum dicte nostre civitatis Cracouiensis presentibus est subappensum. Datum feria sexta proxima ante beati Thome apostoli festum anno Domini m°ccc° lxx octauo.

11.

Kraków, 4 sierpnia 1381.

Rajcy krakowscy zobowiązują się, że przeciw żydowi Lewkowi nie będą podnosić pretensji z tytułu lichwy.

W kod. str. 182.

Uw. Por. poniżej wilkierz pod nrem 13.

Actum anno Domini lxxx primo in vigilia Assumptionis Beatae Virginis *(14 sierpnia 1381)*. Presentibus Johanne Petirmanni, Nicolao Plesner, Johanne Fogil, Gocz Czin,

[a] deputavit *Cod.*

Johanne Olaw, Enoch Mochow, Petir Melczer, Nicolao Zuppario, Clemente de Alba Ecclesia, Hammanno Huter senioribus civitatis, littera, cuius tenor subscribitur per omnia, Lewconi Judeo cum eorum omnium assensu et voluntate est data.

Nos Martinus Warschow etc., consules civitatis Cracouiensis, recongnoscimus presentibus universis nos nostro et tocius universitatis dicte civitatis nomine promisisse verius et promittere in presentibus, discretum Lewconem Judeum Cracouiensem et suos heredes, racione cuiuscunque accionis et facti seu cause, in quibus nobiscum aut cum nostris predesessoribus *(sic)*, consulibus dicte civitatis quibuscunque, nomine eiusdem civitatis in mutuacione pecuniaria disponere agere et facere habuit quomodolibet et etiam racione quarumcunque usurarum, a nobis et dictis nostris predesessoribus *(sic)* racione eiusdem mutuacionis pecuniarie quovismodo receptarum, nunquam aliquo successi temporis quocumque iudicio spirituali vel seculari aut extra iudicium quoquomodo arrestare, alloqui aut impedire, notanter tamen racione usuraram omnium, ut premittitur, effectu dumtaxat quomodolibet perceptarum usque ad datam presencium litterarum. In cuius etc. Datum in crastino beati Steffani Invencionis anno Domini M⁰ccc^mo^lxxx primo.

12.

Kraków, 24 lipca 1382.

Ulryk prepozyt, Stanisław przeor, Kraina przeorysza klasztoru zwierzynieckiego, zamieniają czynsz dwóch grzywien na jednej z kamienic klasztoru za dworzyszcze Hanka Tenczira.

W kod. str. 148.

Noverint, quibus umquam nosse fuerit oportunum, quod nos Vlricus prepositus, Stanislaus prior, Crayna priorissa, Santka subpriorissa totusque conventus domicellarum monasterii Swerzincie prope civitatem Cracouiensem ordinis Premonstratensis, bona prehabita deliberacione, consensu et assensu nostrorum omnium concordibus, consilioque nostro maturo, nostros et nostri monasterii iam dicti redditus, prout obligamur, augmentare in quantum valemus cupientes, damus iuste commutacionis tytulo pro curia seu allodio condam Cunczonis Tenczir, nunc vero Hanconis Tenczir fratris eiusdem, circa allodium Niczconis Boemi prope dictum nostrum monasterium, prout in suis insignitur insigniis et dicti fratres actenus possederunt, situato, cum omnibus et singulis appendiciis, velut agris, ortis quibuscunque, eciam pecoribus et pecudibus, in et super domo nostra lapidea in civitate Cracouia predicta in platea sancti Floriani in acie, que condam extiterat Clymkonis de Bodzinaw, fundamentaliter sita, duas marcas grossorum Pragensium seu pecunie equivalentis usualis census annui dicto Hanconi Tenczir et sub hac condicione resignamus, scilicet quod dictus Hanco Berr vel eius posteri dictum duarum (marcarum) censum annuum tollendi, percipiendi et in usus quosvis placibiles convertendi liberam habeat tamdiu et habere poterit facultatem, quousque nos vel dicti nostri monasterii successores memoratum censum duarum marcarum cum viginti marcis grossorum Pragensium abememus et quitabimus, abement et quitabunt. In cuius rei testimonium sigilla nostra presentibus sunt appensa. Actum et datum in vigilia Jacobi apostoli perbeati anno Domini millesimo ccc^mo^lxx⁰ secundo.

13.

Kraków, 24 lutego 1394.

Jakób z Kilian sędzia koszycki zawiera imieniem miasta umowę z Radą krakowską w sprawie składu.

W kod. str. 103.

Concordia Cracouiensium cum Kasshouiensibus occasione depositoriorum.

Wir Jocob von Kilian Richter vnd gesworn purger der Stat Casschow bekennen allen, den is notdorft ist, daz Wir in vnserm vnd in vnsir ganczen gemeyne namen, mit den ersamen Ratmannen der Stat Cracow in iren vnd der ganczen gemeyne der Cronn czu Polan namen, eyne zottin vorrichtunge haben gemacht, daz sy mȯgen in vnsir stat Casschow mit irn kawfmanschaften czien vnd do nedirlegen mit allem rechte vnd gewonheit, als is vor gewest ist. Vnd Wir ouch in ir Stat Cracow vnd vorbas in alle land, als Wir vor geczogen sint mit allem rechte, sunder ken Prewssen, dy weyle is nicht gericht ist. Vnd welch teil vndir vns dy richtunge nicht halten welde, das sal das ander teil vir monden do vor lossen wissen, das sy ir gut mogen adirman hen heym schicken, vnd ir schult infurdern, vnd eyn vnuorczogen recht eyn teil dem andirn czu seynen schuldigern helffen. Des czu eynem geczewgnis habe wir vnsir stat ingesigel an desen brif gehangen. Gegeben Mathie des czwelfboten tage noch Crist gebort Tausent dreyhundert in dem vir vnd newnczigsten iare.

14.

Kraków, 4 marca 1394.

Rada Krakowa przyjmuje warunki powyższej umowy.

W kod. str. 103.

Uw. Dokument powyższy (wraz z dwoma innemi, dotyczącemi stosunków handlowych Krakowa z Koszycami z lat 1483 i 1496), ogłoszony już był z Archiwum Koszyckiego przez Laj. Kemény'ego w piśmie »Történelmi Tár« 1892 str. 569. Mimo to podaję tutaj ten akt, gdyż stoi on w związku z poprzednim, a nadto przedruk Kemény'ego skażony jest kilku błędami w odczytaniu. — O tekście przechowywanym w Koszycach ob. Sprawozdanie z poszukiwań na Węgrzech. Kraków, nakł. Akademji Umiejętności 1919, str. 23 (Dąbrowski).

Wir Ratmanne der Stat Cracow bekennen allen, den is notdorft ist, daz wir in vnserm, vnsir ganczen gemeyn vnd der Cronen czu Polan namen mit den ersamen Richter vnd gesworn burgern der Stat Cassow in irem vnd ir ganczen gemeynen namen eyne sottene vorrichtunge haben gemacht, daz sy mogen in vnsir Stat Cracow mit iren kawfmanschaczen czien vnd vorbas in alle land als sy vor geczogen sint mit allem rechten, sundir ken Prewssen, dyweil is nicht gerichtet ist. Vnd wir ouch in irre stat Cascha wider mit vnsern kawfmanschacze vnd do niderlegin, noch alle dem rechten vnd gewonheit, als is vor gewest ist. Vnd welch teil vndir vns dy richtunge nicht halten

welde, das sal das ander teil fir monden dorfur lossen wissen, das sy ir gut muge eyn iderman hen heym schicken vnd eyn vnuorczogen recht eyn teil dem andern czu seynen schuldigern helfen. Czu welchis dinges gancz sicherheit vnd festir stetikeit ist der vorgenanten Stat Cracow ingesigil an desen brif gehangen. Der gegeben ist an dem Aschtage nach Gotis gebort dreyczenhundert iare, dornoch in dem vir vnd newnczigisten iare.

15.

Kraków, w r. 1395.

Jadwiga żona wojewody sandomierskiego Ottona ż Pilcy zapisuje szpitalowi św. Ducha w Krakowie wieś Rżanę i Wolicę.

W kod. str. 151.

Privilegium hospitalis Sancti Spiritus.

In nomine Domini amen. Ne vetustate temporis humanos actus insignes naufragium nubilo oblivionis novercatur, scripture perhennis vigore et testium amminiculo oportunum recipiunt firmamentum. Conditoris rerum omnium irreprehensibilis providencie altitudo subditis suis non ob id solum affluenciam bonorum contulit, ut dominarentur in eisdem, sed ut magis ipsi sibi de suis impartirentur. Proinde noverint universi presencium noticiam habituri, quod nos Heduigis, nata nobilis Johannis comitis de Mulsthin, castellani Cracouiensis et conthoralis nobilis Ottonis comitis de Pilcza et terrarum Lanczuthensis et Thicinensis domini et heredis et pallatini Sandomiriensis, necnon heres et domina heredidatum wlgariter dictarum Rzana et Wolicza citra vel ultra montem Lassatinum sitarum, cupientes desideriis cunctis nostris intimis, dum in membris corporis, mentis pariter et vite vigor modo viget et racio mentem regit, quam plerumque propago venerabilis, que reges et potentates seculi tractu temporis absorbuit et absorbet, sepe languore obnubilat, ut non solum rerum temporalium verum eciam sempiternis cogit ipsa languorum vehemencia oblivisci, huiusmodi inevitabile humane condicionis debitum memorantes, singularium virium nostrarum inclinacione prevenire zelo karitatis et devocionis amplioris uberiorique gracia ex debito ad hoc intendentes, quod potestate Domini et distincte[a] iuridicionis sue robore imperatur: Estote parati, nescitis enim, qua hora tempus sit, seu an media nocte an gallicantu an mane, ad opera pietatis et divini cultus augmentum amplioris devocionis immoteque fidei constancia diligencius assurgimus, quanto magis precepto dominico ad hoc excitamur, sane ad honorem laudem et gloriam Omnipotentis Dei nostri Creatoris et Gloriosissime Virginis Marie Genitricis Domini Nostri Jhesu Cristi necnon Spiritus Sancti pro temporalibus eterna pro terrenis celestia consequi dona, que ipse Spiritus Almus suis devote servientibus sibi confert affluenter, hereditates nostras Rzana et Wolicza predictas, quas pro sexingentis marcis grossorum latorum Pragensium, quadraginta octo grossos pro qualibet marca computando, nostrarum propriarum pecuniarum a magnifico viro domino Sandzywogio palatino Kalisiensi et capitaneo magno Polonie moderno emimus et comparavimus, hospitali S. Spiritus et magistro, fratribus et conventui monasterii Cracouiensis eiusdem et ordini ipsius Sancti Spiritus et pro nutriendis infirmis in eodem hospitali degentibus ac sub-

[a] distente *Coa.*

levacione reformacionis hospitalis eiusdem ordinis Spiritus Sancti in Lanczhuth noviter per nos fundati et erecti, pro quo hospitali Lanczuthensi medietatem censuum de villis eisdem ipsi hospitali Lanczuthensi attribuimus et per ministrum eiusdem hospitalis Lanczuthensis a magistro hospitalis Cracouiensis in Cracouia volumus requiri et levari, donamus, appropriamus, conferimus et assignamus perpetuis temporibus, incorporantes exnunc omni iure et dominio et prout ad nos et ad nostros predecessores pertinuerunt et pertinet et pertinere dinoscuntur iuxta privilegium serenissime principis et domine, domine Hedvigis Dei gracia Polonie regine super hoc confectum. Quam quidem donacionem nostram iuxta formam eam, que inter vicinos fieri consuevit, irrevocabiliter tenere promittimus et volumus dictas villas Rzana et Wolicza et quodlibet ius earum a nostris successoribus legitimis et heredibus penitus abdicantes et perpetuum eisdem silencium imponentes, pro nobis tenutam ipsarum villarum Rzana et Wolicza et possessionum proventuum duntaxat ad tempora vite nostre reservantes, post decessum vero nostrum utinam felicem et salutiferum per dictos magistrum et conventum, hospitale et monasterium Cracouiense antedictos ipsas villas Rzana et Wolicza cum omnibus ipsarum fructibus, censibus, redditibus, iuribus, proventibus, utilitatibus et pertinenciis universis pleno iure et dominio, nichil penitus iuris vel dominii excipiendo, habendas, tenendas et possidendas et ad usus monasterii, hospitalis et infirmorum in eodem degencium, magistri, fratrum et conventus predictorum necnon sublevacionis, refectionis prefati hospitalis Lantczuthensis quomodolibet convertendas perpetuis temporibus ac in ewm et nunquam ex aliqua causa vel racione ab eisdem in parte vel in toto alienandas, vendendas vel permutandas. Prefati vero magister et conventus Cracouiensis, qui pro tempore fuerint, pro nostra nostrorumque parentum et prelibati nostri mariti animarum salute, unam missam in qualibet septimana pro defunctis et in quibuslibet Quatuor temporibus anni a iure statutis die dominico post vesperas vigilias et secunda feria sequenti missam defunctorum et similiter in anniversario nostro decantare sint astricti, et se et successores eorum perpetue obligaverunt. In quorum omnium testimonium et evidenciam pleniorem presens nostrum privilegium ac publicum instrumentum per notarios publicos scribi, transsumi et publicari ac nostri sigilli appensionis munimine fecimus roborari. Actum et datum Cracouie in sala domus nostre habitacionis, anno 1395 indiccione tercia, pontificatus sanctissimi in Christo patris domini nostri Bonifacii pape noni etc.

16.

Kraków, 31 sierpnia 1407

Rajcy krakowscy zapewniają opiekę i obronę krewnym Lewka.

W kod. str. 215.

Talis tenoris data est littera Judeis tempore regis Wladislai, prout sequitur infra.

Nos consules Cracouienses, qui sumus vel pro tempore fuerint constituti, notum facimus tam presentibus quam futuris, quibus expedit universis: Quod ad magnifici et excellentissimi principis domini Wladislai regis Polonie illustrissimi nostri domini graciosi peticiones et connivenciam speciales, animo deliberato consilioque nostrorum concivium seniorum accedente maturo, discretos viros Chanaan, Abraham Lewkonis Judei

quondam filios, necnon Jordanum et Chanaan filios quondam Isserl, dicti Lewkonis nepotes, Judeos premissorumque omnium uxores et heredes, necnon quemvis Judeum, quem ipsi in episcopum successu temporis duxerint acceptandum, ob Lewkonis et Jordani patris ipsius avorum eorundem prona et gratuita servicia, ipsi civitati Cracouiensi nobis et nostris progenitoribus multo et longo tempore exhibita atque adhuc in futuris mente diligentissima exhibenda, promisimus fidetenus et spondemus nostram ac tocius nostre universitatis veluti quemcunque nostrum concivem in defensionem, proteccionem et tuicionem assumere ac assumimus de presenti. Harum testimonio nostrarum, quibus est appensum nostrum sigillum, litterarum. Datum feria quarta crastini Felicis et Adaucti martyrum anno Domini millesimo quadringentesimo septimo.

Dopisano u dołu karty:

Helias, Moko et Omoel fratres Judei, filii quondam Osmani, habent consimilem litteram.

17.

B. d. (r. 1425).

Notata o złożeniu przysięgi hołdowniczej przez radców miasta Krakowa na rzecz synów Jagiełły, dokonanem dnia 27 lutego 1425.

W kod. str. 211.

Homagium.

Anno Domini m°ccccxxv° feria tercia post dominicam »Invocavit« *(27 lutego 1425)*, cum serenissimus princeps dominus noster gloriosissimus rex Wladislaus baptisare fecisset filium suum inclitum Wladislaum, qui eo anno natus est ei, venit ipse cum consilio suo et pocioribus dominis huius Regni in locum ante pretorium civitatis Cracouie. Erant autem hii domini reverendissimi in Christo patres et domini: Albertus sacre Gneznensis ecclesie archiepiscopus et primas, Johannes Leopoliensis archiepiscopus, Sbigneus episcopus Cracouiensis et Andreas Poznaniensis episcopus, venerabiles domini Johannes Schaffranecz regni Polonie cancellarius et Stanislaus Czolek vicecancellarius, et magnifici strennuique ac nobiles domini Cristinus de Ostrow castellanus Cracouiensis, Mosticius Poznaniensis et Florianus Wisliciensis castellani, Johannes de Tarnow palatinus Cracouiensis, Nicolaus de Michilow palatinus Sandomiriensis et capitaneus Cracouiensis, Petrus Schaffranecz subcamerarius Cracouiensis, Sandiwogius de Ostrorog palatinus Poznaniensis et capitaneus Maioris Polonie generalis, Marcissius palatinus Lanciciensis, Petrassius Wlotkowicz Lemburgensis capitaneus et Russie, Michael Lublinensis capitaneus, Andreas Czolek subcamerarius Sandomiriensis, Jacussius Widofski iudex Syradiensis et ceteri. Cum hiis ergo ante pretorium rex ipse constitutus et tota communitate illic congregata postulabat a consulatu et a populo homagium et de fidelitate iuramentum, dicens: »Volumus, ut iuretis nobis, vos nobis fideles futuros, sicut hucusque fuistis, et similiter filio nostro post nos aut filie sive aliis pueris nostris«. Cui respondens consulatus: »Semel«, inquit, »Tibi Rex iuravimus omnes; et idem singulis annis repetunt, qui vel in consules vel in seniores mechanicorum eliguntur. Itaque non est opus Tibi denuo nunc iurare, nec vero licet nobis ut vivente Te, qui verus es dominus noster, alteri nos domino subiciamus, sed post Te, quod domini et Regnum totum fecerit, hoc et nos similiter faciemus. Maxime cum consilium Tuum et totum Regnum hoc quoque ad se distulit, cum quibus nos

in una inscripcione sumus et omnino volumus cum eis stare. Cum ipsi ergo terminum hunc ad hanc rem in posterum vellemus nobis, o Rex, idem fieri posse, ne nos toti Regno protrahentes nobis notam aliquam faceremus«. Et respondens rex ait: »Ideo enim adduximus nobiscum dominos, quia eorum est voluntas et consensus«. At vero domini dixerunt: »Caute prudenterque agitis, prudentes viri; regraciamur vobis plurimum, quia sine nobis agere non wltis, neque nos volumus a vobis separari, iurare autem decernimus in posterum, postquam cum dominis de Littwania tractemus. Vos vero nunc iurare ne timueritis, est etenim voluntas nostra omnium et consensus, neque extramittemus vos, quin eritis in una nobiscum inscripcione«. Tum consules: »Ex quo iubent domini, tunc iurabimus Tibi Rex, ita ut requiris, sed Tu primum nobis promittas pro te et pro filio Tuo et aliis, quibus postulas nos iurare, nos circa omnia iura nostra et privilegia conservare, in quibus tu nos et civitatem a principio invenisti«. Quibus rex: »Promitto«, ait »quod dicitur pro me et filio heredibusque meis«. Et fecit hanc promissionem clamari ad populum circumfusum sub utraque lingwa. Propter quod placuit omni congregacioni communitatis fieri hommagium et iurare. Rursusque dixit Rex: »In convencione proxima in Brest futura, quitquid pro dominis et pro toto Regno dictabitur et concludetur, hoc et vobis pariformiter faciemus«. Tunc ergo totus consulatus super ipsas promissiones domini nostri et iussionem dominorum ad crucem auream in manibus episcopi Cracouiensis prestitit iuramentum sub hac forma: »Ich swere Gote das ich meyme hirren dem Kônige getrew wil sein, alz ich bis doher gewest bin vnd noch im, seyme sone dem jungen Wladislao vnd wil den vor eynen herren haben, vnd do got vor sey, ap der abginge, das ich seyner tochter adir anderen seynen erbin in gleycher weyse getrew wil zeyn, vnd wil dy vor eyne fraw haben, alz mir Got helffe vnd dy heiligen«. Post hoc iuravit et tota communitas digitis sublevatis sub eisdem verbis, ut iam dictum est. Hiis igitur expletis recepit rex stipulacionem a consulibus modernis et senioribus, dans manum singulis eorum. Dehincque voce interpretis ad communitatem promisit graciam aliquam se facturum civitati iuxta consilium dominorum, ex qua civitas tota deberet exhilari.

18.

Kraków, 28 lutego 1425.

Rajcy krakowscy potwierdzają, iż ślubowali wierność księciu Władysławowi, synowi Władysława Jagiełły.

W kod. str. 212.

Nos consules et tota communitas civitatis Cracouiensis recognoscimus publice. Quod nos ad requisicionem serenissimi principis et domini Wladislai Dei gracia regis Polonie et domini nostri graciocissimi, cum consensu et voluntate unanimi reverendissimorum et magnificorum prelatorum, dominorum et baronum eius consiliariorum, fecimus homagium eidem domino nostro illustrissimo et inclito principi Wladislao filio eius et aliis ipsius heredibus. Iuravimus eis fidelitatem et subieccionem debitam in hec verba: »Iuramus, quod serenissimo principi et domino Wladislao Dei gracia regi Polonie, domino nostro gratiosissimo, fideles erimus sicut hucusque fuimus, et post ipsum inclito filio eius iuveni Wladislao, habebimusque eundem filium eius pro vero domino et herede, et si, quod Deus avertat, idem filius eius vita excederet, tunc preclare principi domine Heduigi inclite filie eius aut alie proli eius, si quam habuerit, simili modo fideles erimus et ha-

bebimus ipsam pro domina et herede. Sic nos Deus adiuvet et hec sancta (crux)«. Et hoc igitur iuramentum et homagium nostrum promittimus nos predicti consules ac tota civitas firmiter observare absque dolo, sicut fideles cives et honesti. In cuius firmitatem fecimus huic inscripcioni nostre maius sigillum appendere civitatis. Actum et datum feria tercia proxima post dominicam »Invocavit« anno Domini millesimo quadringentesimo vicesimo quinto.

19.

B. d. (r. 1426),

Notata o ugodzie, zawartej między miastem Krakowem a Antonim żupnikiem w sprawie sprzedawania sukna t. zw. gościom, dnia 9 lutego 1426 zawartej.

W kod. str. 213.

Anno Domini etc. xxvj am sonnobende vor vasnacht *(9 lutego 1426)* dy herren des konigis roth als der kenczler her Johannes Schaffrancz, der Crokissche hirre, der hewptman herr Micolai sandomirsky vnd herr Petir Wolffram der collector mit eczlichen andern herren haben dirkant vnd ausgesprochen festiclich czu halden czwisschen dem zawpnik vnd der stat. Vnd Anthonius der sawpnik hot sich doryn gegebin vnd gloubt iczlich stücke festiclich czu halden. Czum ersten hot her gloubt vnd dy obgenannten hern ausgesprochen, das her vorbas mer keynerley spiczczereye noch cromereye cleyn noch gros vnd alles, das man vndern cromen hantirt vnd aufwegit, nicht vswegen sal mit keynerleye gewichte, noch off keyne qweitbriue czugeben vil, noch wenig keynen menschen, alleyne ausgenomen vnsers herrn des kônigis koche vnd cammer vnd vnserer frawen der kônigynne, wenne seyne gnode dorumme schreyben wôrde, vnd dasselbe dennoch weme nicht gnugete am seyme wegen der sal is lossen wegen in der stat woge. Item das her vorbas mer keyn gewant polnisch noch schône nicht sneyden sal noch aufmessen mit der elen off keyne qweitbriue keyme menschen, ausgenomen alleyne wenne vnser herre der kônig nemelich vnd besundern dorummb schreben als gewand czugeben deme ader deme, also vil ader also vil. Dorynne her sich dennoch also haben wil. Das her sich messigen wil des besten des her kan, vnd das her eynen ydirman der sûllche qweitbriue brechte als lauter of gewant, deme do nicht gar wol gnugete an seyner aufrichtunge, wil vnder dy kawfkammer lossen geen ader wo her is am besten gekawffen kan vnd wil das vortreten. Sôst adir sal her keyne queitbriue nymandis mit keynerleye ausmessen adir auswegen noch mit keynerley war noch mit kaufmanschacz aufrichten sunder mit gelde. Anders her ôbirtrete seyne mosse vnd tete weder der stat recht vnd wedirs gemeyne gut vnd lawter her worde brôchek der ganczen gemeyne. Item so hot her gloubt vnd sich vorbunden vnd dy herren haben is ausgesprochen in koniglicher macht vnd bestetigit das her sawpnik vorbasmer keyn durchfûren tuen sal weder der stat nedirloge vnd sal der in keyner weyse brechen vnd keyn gut dorchfûren. Ausgenomen was her vor ochsen czu notdorft der sawppe senden muss, als das gewônlich ist des joris eyn mol. Item den salczmarkt vnd mit den selczern wil her vnd sal is also halden, alz is vormols ander zaupnike gehalden haben in aller weyse vnd wil den leuten dorczu gûte vnd gnade tuen vnd wil is mit en obir all gleych halden.

Nota bene istos articulos privilegiorum civitatis contra supparium, quod hospites non debent stamina, que huc duxerunt, vendere aliis hospitibus nisi in die forensi et

nisi in cammeris pannorum et nisi per sex stamina ad minus et que sint preciosa vel flandriensia. Item quod non licet hospitibus merces suas vendere aliis hospitibus neque emere ab eis. Sed tamen debent vendere civibus Cracouiensibus aut regnicolis et emere ab eis.

Dopisek u dołu strony.

Hospites autem sunt quicunque non habent ius civile.

20.

Kraków, 3 kwietnia 1431.

Rajcy krakowscy poświadczają o złożeniu hołdu imieniem miasta Krakowa książętom Władysławowi i Kazimierzowi, synom Władysława Jagiełły.

W kod. str. 210.

Nos consules civitatis Cracouie moderni et seniores, nostro et successorum nostrorum tociusque communitatis eiusdem civitatis nominibus, recognoscimus publice per hec scripta. Quod ad requisicionem serenissimi principis et domini Wladislai Dei gracia regis Polonie etc., domini nostri graciosissimi, fecimus serenitati eius et inclitis principibus filiis eius homagium, et iuravimus eis tacta per nos corporaliter cruce fidelitatem et subieccionem et obedienciam debitam in hec verba: »Iuramus, quod inclitis principibus Wladislao et Kazmiro, filiis domini nostri regis gloriosissimi, fideles erimus et subiecti, ita quod alterum eorum, qui dominis, prelatis, baronibus et Regni consiliariis ad hoc apcior videbitur, habebimus pro vero domino et herede et Regni successore. Exhibebimusque ei iugiter et servabimus eandem fidem, subieccionem et obedienciam debitam et honestam, quam prefato domino nostro gloriosissimo genitori ipsorum exhibuimus et servavimus, et ad fidem vite eius exhibere fideliter volumus et servare. Obligantes nos in hoc per omnia secundum eam formam et modum, quibus prelati et barones, milites et proceres, civitates et opida totaque Regni communitas se ad hoc faciendum generaliter inscripserunt. Sic nos Deus adiuvet et hec sancta [Crux]«. Hoc ergo iuramentum et homagium nostrum promittimus nos memorati consules et tota communitas civitatis predicte fideliter et firmiter observare absque dolo, sicut fideles et honesti cives concorditer toti Regno. Harum evidencia et firmitate litterarum, quibus sigillum maius predicte civitatis in plena congregacione nostre consularis sessionis sollempniter est appensum. Alia vero littera nostra, quam ante annos quinque determinantem in unum predictorum filiorum dedimus altero nondum nato, scilicet super consimili quasi homagio et iuramento, illa, ne aliquod contrarium predictis inferat, nullius debet esse roboris et momenti[1]. Actum et datum Cracouie, feria tercia proxima post Conductum Pasce anno Domini millesimo quadringentesimo tricesimo primo.

[1] Por. wyżej nr 17 i 18.

CZĘSC II.

Wilkierze.

Wilkierze przedrukowuję w całości (z wyjątkiem wilkierza z r. 1367 nr 21), a więc nawet i takie (zresztą bardzo nieliczne), które już zostały ogłoszone na podstawie Behema (lub innych źródeł) przez Piekosińskiego w II tomie Kodeksu dyplom m. Krakowa. Tekst Behema, a tem samem i tekst Piekosińskiego, różnią się bowiem bardzo znacznie od tekstu tutaj podanego; a to dlatego, ponieważ Behem przepisywał tylko ostatnie sformułowanie wilkierza, natomiast niniejszy kodeks podaje zarówno jego brzmienie pierwotne jak i przeróbki, jakim tenże tekst w ciągu wieku XIV lub XV ulegał. Dzieje tych zmian są bardzo interesujące i dla poznania stosunków prawnych rozwijających się w Krakowie bardzo doniosłe.

Wilkierzy nie porządkuję chronologicznie, lecz pozostawiam je w tym samym porządku, w jakim je uszeregowali pisarze kodeksu. Próbowali oni bowiem uporządkować je systematycznie, co należało zachować i w obecnem wydaniu. Przy uporządkowaniu chronologicznem nie możnaby zresztą oddać wiernie dziejów każdego poszczególnego wilkierza, polegających na tem, że go w różnych latach zmieniano w całości albo w części i zastępowano nowemi przepisami. Tylko zachowanie tego samego porządku, który jest właściwy kodeksowi, daje przegląd zmian zachodzących w ciągu stu i kilkudziesięciu lat rozwoju prawnego.

Dis sint willekor.

Das seynt der stat zaczczungen, di gesaczt vnd gemacht seynt von den eldstin vnd der stat ratmanen, czu haldin, vnwandilberlichen vnd vnvorwollin eweclichin vnd dorczu gewillkuert myt guten vnd vysem rate der egenen ratmanen vnd der eldstin der stat.

1.

Wilkierz z 15 października 1367 w sprawie muowania domów.

W kod. str. 171.

Uw. Cały powyższy wilkierz, uchwalony w r. 1367, wpisany jest w księdze radzieckiej zwanej Liber actorum *(wydał Piekosiński w »Najst. księgach i rachunkach m. Krakowa« 1882, str. 202—3; przedruk w Kod. dypl. m. Krakowa II 378—9 z uwidocznieniem zmian, jakich powyższy tekst doznał w kodeksie Behema). Mimo to drukuję ten wilkierz ponownie, gdyż tekst niniejszy uwidacznia jeszcze lepiej zmiany, jakie w nim przeprowadzono oraz ich powody.*

Czum erstin geschen am neestin vreytage noch sente Burkharts tage myt wissen vnd gestatung vnsirs hern des kunyges Kazimir zeligis gedechtnisses, wart gewilkůrt vnd eyntrechticlich gesaczt vesteclich daz:

Wer do můren wyl, dem sal seyn nokebuwir helfin. Vnd sal ym vnden entwichen eyn ele in seyn erbe, vnd sullen daz mitenadir můren ubir di erde czwey gadym off gleychin pfennig vnd nicht hoer. Vormak abir sin nokebuwir nicht czu můren, so sal her ym entwichen czwů elyn, so sal diser di můre můern of sein gelt.

Wyl ym abir der nokebuwir nicht entwichen, so sal her můern mit synem gelde off si bede ij. elyn, [so sal ym yo sin nokbuwir von X marc eyne marc czins gebin also lange, bys daz her ym vorgilt].

Przy pierwszej części tego ustępu napisano na marginesie: Non debet.

Natomiast słowa ujęte w nawias są przekreślone, a na marginesie dopisano nieco bledszem ale współczesnem pismem: Istud planatum est, quia usura est.

Wyl abir ymant hôer II gadym můern, vnd dicker wenn II elyn, der můer of sin gelt. Der gadim yczliches sal czu dem hôsten haben VII elyn.

W tem miejscu zrobiony odsyłacz do dołu stronicy, gdzie nieco bledszem pismem dopisano: Auch sullin dy czwene gademe obir der erde in dy hôe gemeuwirte angehabin werdin czu messin nicht andirswo wen ag von dem obirsten der steynen grunt meuwir, vnd als man mit czigeln pflegit anczuhebin czu meuwirn bis henoff, das ir iczlicher sebin elyn gancz habe, als obin ist geschrebin.

Můyrt abir ymant ubir di II gadym hoer of sin gelt, wirt der můer dornoch důrfin sin nokbuwir dran můern adir doreyn brechin adir droff sperryn, so sal her ym di můer halp geldin.

Auch ab ymant můren wyl adir sperren adir brechin an eyn alde můer, des schacze man der můer di rute vor XII mark, des sal her di helfte geldin. Auch mak der keynen swybogen brechin in diselbin aldin můren.

W tem miejscu u góry stronnicy 172 wpisano innem pismem ale współcześnie ustęp:

Auch ab ymant mit dem andern muwern sal, vormak her daz so sal her syn gereyt gelt darlegin. Vormak her syn abir nicht vnd tut dorubir synen eyt, so sal her do fon czyns gebin, von X mark eyn, als vorgeschriben stet.

Ustęp ten został równocześnie (1386?) silnie przekreślony, a z boku dopisano: Non debet, *a po zakończeniu:* Usura est.

Auch ab czwene mytenandir můern, so sal man eynen abeseczczen als wol als dem anderin.

Ab ymant můern wyl, do eyne gereyte můer ist, vnd eyn gank benebin, von III adir II½ elyn, so sal her ym entwichen eyn halb ele. Vnd yener sal mit synem gelde můren. Darf darůbir dornoch yener der můer, so gelde her ym di helfte.

Przy tym ustępie dopisano na boku: Non debet.

Vort ab ymant můert an eyn alde můer, der der dran můert, der sal keynen swibogen dorin brechin, eyn almarey adir II eyner elin breyt vnd II hoch adir me an der můer schaden, vnd tremyn vnd welbin mak her ouch wol dorin.

Auch in dem howe sal eyn man mit dem andern můern in allir weyse vnd rechte als si vorne in dem huse můern, als vor gerett ist.

2.

Wilkierz z 30 marca 1370 o szynkowaniu piwa.

W kod. str. 172.

Uw. Wilkierz poniższy zamieszczony jest w Liber actorum *(w wyd. Piekosińskiego i. w. str. 204; a stamtąd przedruk. w Kod. dypl. m. Krakowa II str. 380), ale w tekście łacińskim.*

Actum anno Domini M°ccclxx° sabbato ante »Judica« proximo.

Daz dy herrin myt den eldstin czu mol haben gewilkůrt eyntrechticlich eweclich gemeynlich von allen czu haldin: Daz keyn schenk noch keyn mensch vortmer in der stat in keynem keler meet adir byr sal schenkin, so daz di trinkinde in dem keler siczczen adir kelirshalse, der ken der gassin stet.

Na marginesie dodano u góry: Debet, *zaś pod tem:* Pena VI grossorum.

3.

Wilkierz z 3 lipca 1367 w sprawie szosu.

W kod. str. 172.

Uw. Wilkierz powyższy zamieszczony jest w Liber actorum *(w wyd. Piekosińskiego j. w. str. 216; a stamtąd przedruk. w Kod. dypl. m. Krakowa II str. 377), ale w tekście łacińskim.*

Actum anno Domini M°ccclxvii° sabbato post diem Petri et Pauli apostolorum.

Dy rathern des iaris myt vorhentnisse der aldin ratmanne nest vor yn vnd allir eldstin geheyse gemeynlich vnd rate haben daz gôtliche geseczcze gewilkůrt vnd gesaczt vesticlich czu haldin: Daz yczlich burger in der stat habende gebůde adir můwir of vremdem grunde adir of ertczins gebouwt, der sal von demselbin gebůde adir muwirunge nicht schossin noch markczal als vor, sunder her sal von yczlichem gebůde geschos geldin, wenn ys sich gebůrt, als eyn andir bůrger [des daz gebůde myt dem grunde ist, von sinem erbe schossit, vnd vorbas des der grunt ist, der sal ouch noch der gewonheit der stat do von schossin. Ouch haben si gewilkůrt, daz wenn ys sich gebůrt czu brůcken, so sullen di der der grunt ist halp vnd der daz gebůde ist di andir helfte czu brucken geldin].

Na marginesie dopisano zrazu: Debet. *Obok jakaś inna ręka ale współczesna dodała:* Non debet.

Istotnie, cały ten artykuł, ale zwłaszcza druga część artykułu, ujęta w druku w klamry, została przekreślona częściowo na skos, a częściowo i na skos i poziomo.

Poczem późniejszem pismem dopisano:

Der artikil ist widerrufen gemeynlich von allin eldsten am freytage vor sand Fabiani vnd Sebastiani noch jarczal Christi Mccc.lxxxvj jare *(19 stycznia 1386).*

4.

Wilkierz z 9 listopada 1373 w sprawie usuwania błota z rynku i z ulic miasta, uzupełniony 24 września 1384.

W kod. str. 173.

Uw. Piekosiński w Kod. dypl. m. Krakowa II 380 przedrukował ten wilkierz wedle tekstu podanego u Behema, który się bardzo znacznie różni.

Actum anno lxxiii° feria IIII proxima ante beati Martini confessoris.

Di rotherrin des jaris mit rat vorhentnisse vnd willen der eldstin der stat haben di zaczczung vnwandilberlich czu haldyn in gemeyner eyntrechtikeyt gemacht vnd gesaczt: Daz yczlicher an allen teylin des ryngis alumme gesessin sal sechczen elyn an syner tůrswelln anczuhebin noch der breyte sines erbis allenthalbin kegin des ryngis gerynne schůfelin den mist vnd allerley vnflatis enyk haldin vnd nicht mynner vnd daz usfůren, noch der stat gewonheit.

W tem miejscu dopisano współcześnie na marginesie: Debet, *a poniżej:* Pena vnius fertonis.

Cały zapisek kilkakrotnie przekreślony.

Auch sal yderman an welchim teyle vnd ende eyner yczlicher gassin her gesessin, si von sinem hůse anczuhebin vnd als vyl ys ym noch der breyte sines erbis adir lenge gebůrt, bys in dy helft des gerynnes vor synem hůse schufelin vnd noch der stat gewonheit reyn halden.

Na marginesie: Debet, *a poniżej:* Pena I fertonis.

Vortmer haben si gewillkůrt, daz wenne eyn yczlicher burger her si gesessin am rynge adir of der gasse allenthalbin wo her ziczt, wenne her czeymol vor synem erbe syne brucke macht vnd gebessirt, vorbas [sal sich di stat des vndirwindin czu machen vnd gancz czu haldin vnd nymant andirs].

Na marginesie: Debet, *nad czem dopisano później:* non. — *Istotnie słowa ujęte w nawias są wykreślone, a zamiast nich wpisano:* Dy̍ stat ym sant vnd stein czu hulfe gebin vnd her sal selbir do von lonen.

Na marginesie: Correctum sabbato post sancti Mathei apostoli et ewangeliste anno Domini lxxx quarto in presencia seniorum.

5.

Wilkierz z 16 marca 1375 o obowiązkach kapelana miejskiego.

W kod. str. 174.

Actum feria VI[a] ante »Reminiscere« anno Domini M°ccc[mo]lxxv[to].

Daz czwen ratmannen von der stat wegin am bysschof Floriano [1] derwurbin dy artykel. Czum erstin.

Daz der stat caplan hat lowbe di gevangin di sal vortmerbyn beycht horen, vnd ouch gotisleychnam gebin, als ofte sich daz gebůrt von notdurft wegin.

[1] *Florjan Mokrski biskup krakowski w latach 1367—1380.*

Auch habin si derworbin, daz der stat caplan mak den herrin notdurft heyschinde messe of dem rothuse lesin.

Na marginesie dopisano współcześnie: Non.

6.

Wilkierz z 5 kwietnia 1375 w sprawie pożarów, uzupełniony w następnych latach.

W kod. str. 175.

Uw. Piekosiński w Kod. dypl. m. Krakowa II 382 przedrukował dwa artykuły z tego wilkierza wedle tekstu podanego u Behema, który się znacznie różni.

Actum feria V ante dominicam »Judica« anno Domini M°ccc^mo^lxxv^to^.

Daz di rotherrin des jaris mit gůnst vorhentnisse willen vnd rate der eldstin haben gesaczt gutmůtlich vnd gewilkůrt uestlich czu halden: Daz wenne fůyr uskumt, an welchin enden der stat daz si, so sullen alle wassirfůrer gereyt sin mit wassir vnd wer der erste mit wassir keme, dem sal man vom rothuse eynen virdunk geben vnd dem andern nest dornoch VI groschen vnd dornoch allen den di dornoch wassir brechtin, den sal man von yczlichim vasse II groschen geben.

Na marginesie współcześnie zanotowano: Incipe de igne ab...

Ouch wart gewilkůrt, daz iczlich wassirfůrer sal sein vas ubir nacht stetlich vol wassirs of dem wagin haldin bŷ buse eynes ferto.

Vnd ist czu eyner merer beuestnunge in kirchin offinbar geruft vnd wordin dy wassirfurer besant vnd yn beuolin daz czu haldin by der ofgenanten base, der namen vndin beschribin ist:

Pessco Valhenne. Hannus Grife. Jacobus Kochan. Michil am Thore. Jekil. Proger. Stobner. Peschco Gloger. Petrus sororius Sobotconis. Hanco Schůer.

Na marginesie zanotowano przy obu ustępach: Non debet.

Auch haben di herren geschikt xvi fůyrhokin, viii grosse vnd viii cleyne, of yczlich vyrteyl iiij, vnd diselben hokin sullin alle knecht in der woge, di do erbitin, czum fůyr tragen, so ist man schuldik yczlichem eynen groschen gebin.

Na marginesie zanotowano: Non debet.

Auch ist gebotin in der zaczczung allin bedir us den badstubin czu dem fůyr mit alle yrm gesinde myt eymern czu komen vnd myt eyner wannen yczlicher beder, di ist ym von der stat geentwort, bey busse I marke.

Na boku dopisano nieco późniejszą ręką:

Vnd welche czum irsten komyn, den sal man iiij groschen lonen vnd dy dornach komyn czu czwen groschen.

Na marginesie zanotowano: Debet. *Poczem dodano:*

Nota quod anno Domini lxxxvij^mo^ excessum [a] et indultum fuit per dominos, ita quod si plus excederent, deberent duplum dare.

[a] *sic*

7.

Wilkierz z 5 kwietnia 1375 w sprawie sprzedaży ryb.

W kod. str. 176.

Uw. Piekosiński w Kod. dypl. m. Krakowa II. 381 przedrukował ten wilkierz wedle tekstu podanego u Behema, który się nieco różni.

Actum anno et die immediate quibus supra.

Daz di herrin haben gesaczt, daz man den wechterin off dem markt von XII tunnen heringis adir vysches[a] sal eyne gancze woche $^1/_2$ grosschen gebin vnd von andir kleynen dingen als feygin vysche vnd sulch dink II heller.

Na marginie dodano: Non debet.

8.

Wilkierz z 5 kwietnia 1375 w sprawie sprzedaży skór na futra.

W kod. str. 177.

Uw. Piekosiński w Kod. dypl. m. Krakowa II. 382 przedrukował ten wilkierz wedle tekstu podanego u Behema, który się nieco różni.

Actum anno et die quibus supra immediacius.

Daz man keynerleye werk sal vngekorn entpfon wenne $^1/_2$ C.

Man sal ouch gebin von dem M[e] eychhornyns dem kyser der stat IIII groschen vnd von andirm allerleye schonewerk als harmbalg, lassiczin vnd anderm vom M[e] VI groschen.

Vnd wer keynes brichit, der sal gebin V marc czu buse der stat.

Na marginesie: Debet.

9.

Wilkierz z 30 sierpnia 1374 w sprawie pożaru.

W kod. str. 177.

Uw. Piekosiński w Kod. dypl. m. Krakowa II. 381 przedrukował ten wilkierz wedle tekstu podanego u Behema, który się znacznie różni.

Anno Domini mccc[mo]lxxiiij[mo] feria iii proxima post sancti Bartholomei.

Daz dy herren habin mit keginwortigunge der eldstin betracht vnd bedocht manchin schaden, der von branden in der stat entstunde gemeynlichin, went vor forcht die leute do fůyr vskommet entwichin heymlichin vnd lassin fuyr obirhant nemen, daz dicke in begynnen vorlosschen mochte werden, wen daz beschrigin wurde, vnd den leutin geoffinbarit wurde. Vnd habin sulche saczczunge vnd willkur gemacht czu halden festiclichin, daz iclichir syn fuyr daz czu ym uskommet beschreyn sal uffinlichin vnd nicht flyen. Tet des adir ymant nicht vnd syn fuyr nicht beschrige, derselbe sal der stat

[a] *wykreślone:* adir vysches

I mark bůssen, dorumme sal iclich man schuldig syn seyn fuyr czu beschreyn vor fuyer tur uffintlichin, so daz fuyr nicht vbirhant hant [a] neme.

Na marginesie dopisano nieco ciemniejszem pismem: De igne b. De proclamacione ignis.

Auch sal keyn man [b] seyne gemach, do vewȳr pflegit ynne czu seyn, alz breuheuser, kôchin adir sôst gemach, [do man] [c] mit schosbretirn adir sôst mit brettirn bewyn noch machin, zundir mit leyme sal man si kleiben, das sich das vewger dorynne icht geringlich empfenden moge.

Na boku dopisano: De igne incendio.

10.

Wilkierz z 25 kwietnia 1375 w sprawach cechu piekarzy i czeladników piekarskich.

W kod. str. 178.

Actum feria iiii ante Conductum Pasche proxima anno Domini m°ccc^mo^lxxv^to^.

Daz beckinknecht gemeynlich allir beckin in der stat, der namen geschriben her noch stet, wurdin vor di herrin vnd di eldstin keginwerticlich auch der beckin meister geruft vnd geladin vnd wart von den obgenanten herren vnd eldstin di nydergeschribenen zaczczungen vnd gebot gesagit vnd gebotin vnd di gelobtin si mit yrm eide czu haldin. Daz sint ir namen:

Tylo Cziginhals, Nicolaus de Reymarstat, Steno Andris furmans sun, Cunczchin Czweygris, Nicolaus Luban, Nicolaus Weniglogaw, Jurge Rotbart, Nicz Kazmir, Hannus Owynritter, Jekil de Oppaw, Pate Nicz de Hayna, Niclos Hildbrant, Niclos Brouwer, Paulus Czendner, Hannus Rosaw, Endirlin Megirlin, Maternus de Hayna, Cunczil de Misna, Niclos Lantscrone, Peczolt vom Schonberk, Hannus Lůchtspon, Hannus Birkinantlicz, Thomas von der Swidnicz, Mathias Vemchin, Michil Elbogin, Petrus Rysinknecht, Hannus vom Howe, Nicz Wůrmyl, Nicz Wuchir, Petrus Walther, Nicz Grůnwalt, Niclos Hobschbir, Nicz Neyskorn.

Czum erstin.

Zȳ swuren, daz si keyn ynnungnuge vndir yn haben welden noch ensuldin.

Vnd wenne man eynen vndir yn urloub gebe, daz si ym nicht suldin czu hôlf komen in den môlen wider yrr herren willen vnd vorhentnisse.

Vnd was bůtyl yn wirt gesant czu meel redin in dy môle, durch den sullen si redin vnd nymmer yn wider als si vorpflogin heym sendin.

Si sullen ouch den meistern iren herren holcz hauwin vnd wassir tragin czum bacwerk als ofte daz notdorft ist, als is von aldirs ist gewonlich gewest.

Auch sullen si nymmer mele abtragin czu môlkuchin di si vorpflogin machin; wer daz vortmer tun wůrde, den sal man vor eynen dyp haldin.

Ab irre keynen ouch wůrde gewalt getan vom molner adir vom meister, so sullen si nymmer al czu mole von der erbeit tretyn, als si vor woren gewont czu tune, ys wer denne daz si di erbit vorbrechtin.

Vnd wer di saczczunge adir di gebote vorsinet czu haldin, den sal man bessirn, adir ab her entwůrde, so sal man ym czu hindirnis der stat brif an alle stete, wo her hin kerte, nochsendin vme de broch.

Na marginesie przy całym tym tekście kilkakrotnie powtórzono: Non debet.

[a] *sic* [b] *tu jeden wyraz wyskrobany* [c] *przekreślone*

11.

Wilkierz z 14 kwietnia 1492 w sprawie wywożenia błota z rynku.

W kod. str. 179.

Uw. Piekosiński w Kod. dypl. m. Krakowa II. 468 przedrukował ten wilkierz wedle tekstu podanego u Behema, który się nieco różni.

Sabbato in die Tiburcii et Valeriani Anno Domini millesimo cccclxxxxii°.

Dy herren jungk vnd ald ansehende das der stad gross vngerecht vnd korcze geschit von den, dy am ringe wanen, dy ire kot vnd vnlust tragen, schawfelen vnd stossen obir yre greniczen vnd dy stad musz is awsfuren in gros beswernisse, darvmme eyn sulchs zu vormeyden, haben beslossen vordan zu halden, das eyn ydirman der am ringe wanet sal allis kot awsfuren von seynem hawse bis an das gerynne, is sey wy ferre, das sey ane alle awsrede; vnd so yrkeyner aws den hawsirn etwas truge adir schuttet, der sal eyn schok busse geben, wen wir willen das der ringk reyne sey.

Na marginesie dopisano: Von dem kote am ringe.

12.

Wilkierz z 17 stycznia 1378 z dodatkami z 5 sierpnia 1397 w sprawie wesel mieszczańskich.

W kod. str. 180.

Uw. Wilkierz ten ogłosił w polskim (niedokładnym) przekładzie Ambr. Grabowski Star. wiad. o Krakowie (1852) str. 183—4. Pominął go Piekosiński w Kod. dypl. m. Krakowa II — i podał z niego tylko te artykuły (str. 456—7), które weszły do kompilacji z r. 1468, zamieszczonej u Behema.

Actum anno Domini lxxviii° sabbato proximo ante festum beate Prisce virginis.

Daz di undirschribnen artikil synt mit wiczczigem rate der ratmannen neuwir vnd aldir vnd dorczů der eldistin der stat gemacht vnd gesaczt vnd gebotin czu haldin durch der stat nůcz vnd bestis willen stetlich unvorwandilt.

Czum erstin.

Wer hochczît machen wil vnd sich mit synen vrůnden meynt dorczů czu kleidin, der sal sich newent selbachte kleidin vnd nicht mer: vŷr von des mannes wegin vnd vŷr von der vrouwen wegin.

Przy powyższym artykule dodano na marginesie: Nupcie. Non debet.

Zaś między linjami tekstu wpisano w tem miejscu jeszcze w w. XIV następujące postanowienie:

Man sagit[a] allin luthen, di do mit breutin czur trewunge gen, das si sich in der

[a] *poprawiono z* geboutit

kirchen czachtiklichen[a] vnd friedsam haldin sullin vnd keyn sloen noch gelechtir wedir vnbur treybin sullin bey der nedirgesacztin bussin.

Auch sal keyn brutegam von synt wegin noch brůt von irre wegin noch ouch keyn andir vrůnt adir vremde in irem namen wirtschaft achtage vor der hochczît noch achtage dornoch machen.

Na marginesie zanotowano przy tym artykule: Debet *a nadto uwagę:* Additum sabbato ante Laurentii anno etc. xcvij^{mo}.

Nymand sal ouch[b] mer wenne VIII personen mannesnamen biten[c], IIII von dez mannes wegin vnd IIII von der brut wegin, czur hochczeit laden. Do von synt vsgenommen derselbin VIII personen vrouwen vnd kynt, di mogen wol do syn.

W tem miejscu dopisano nieco później na marginesie:

Dorczu mogen auch wol do sin VIII ge[c]ste di nicht mitburger sin, was lůte dis sin vnd nicht me. Vnnd dorczu das heusgesynde, dy in dem hochczeyt heuse wonÿn. Vnd man sal nicht mer denne funff gerichte czum essin gebin.

Auch sullin di vorbenanten personen nicht mer do essyn wenne czu eynem mole.

Tu wpisano między linjami tekstu: Non debet.

Sundir noch dem essen mag man iunc vrouwen vnd vrouwen czu dem tancze laden.

Keyn man noch vrouwe sal zenden noch zendunge empfan czu der hochczeit noch selbir darbrengin.

Vŷr spilleute mogin do syn vnd nicht mer, vnd eym iczlichem derselbin sal man gebin nicht mer wen VI groschen czu lone.

W tem miejscu dopisano u dołu strony ręką współczesną:

Welch man seynir brut morgingobit, der sal bin vir tagen vor di rathmannen komen mit der brut, vrunden adir alleyne, vnd sal di morgingabe losin beschreiben off das, das czu czukumftigen czeiten icht dorfin meyneyde geschen adir zŏst czweyunge vndir den vrunden.

Na marginesie współczesna dopiska: Debet.

Auch sal man nicht mer vorbaden von der hochczît wegin wenne VIII personen von beydem teyle mannesnamen, dormit můgen wol ir vrouwen vnd kynt vorbadit werdin, vnde do von sal man dem bader nicht mer lonen wen eynen fyrdung.

W tem miejscu na marginesie i między linjami tekstu dopisano:

...als ofte als man badit. Auch sal keyn man noch weyp noch magde vndirnandir sich begissen noch keynirley zundige vnvur in der badstoben treÿbin, bey der undingesacztin bussen vnnd der badir, der das nichten meldit, sal auch di selbe busse gebin. Additum sabbato ante Laurentii anno etc. xcvij°.

Na marginesie dopisek: Non debet.

Man sal ouch wedir czu hochczîten noch czu zechswochin seyden pfŏl noch kůssen noch deckin[d] seydin nüczczin.

Między wierszami ręką z r. 1397 wpisano: Vnd iczliche decke sal nicht teuwir syn, wen von[e] sechs marken.

Na marginesie: Vide in cedula.

Vortmer sal ouch keyn iunc vrouwe noch vrouwe tragin guldine noch silberynne bortin noch perlyn an rocken noch an mentelin noch kugelin noch gehafte dink. Sunder

---

[a] *poprawiono z* demutteklichen [b] *przekrc§lono* [c] *przekreślono* [d] allerley *przekreślono*
[e] vunpff *przekreślono*

slechte guldin adir silberin bortin, dy ele nicht tůwer denne vmme VI groschen, vnd nicht andirs czu tragin denne eynluzig vmme kugelin mentil vnd růcke.

Na marginesie dodano: Item de brutpfennynge vide in cedula lacerata.

Auch sal keyn vrouwe keyn môlczeit adir wirtschaft wedir czum kindelbir noch czum kirchgange in keyner weyse machen.

Na boku dopisano: Puerperia. Non debet.

Między linjami tekstu i na marginesie tekstu wpisano (w r. 1397):

Auch sal man czu hochczeiten noch czu trewunge noch sôst czu brutkirchgengin keyn snadeyen noch vrůstuckil wedir sost keyn genessche machin noch gebin, wen ag eyn begossin brot[a] von rintfleyssche adir schôpczin vnd nicht andirs.

Na marginesie: Additum die quo supra.

Wpisano później:

Auch sal man di brůte adir iuncvrouwen nicht ee czusamen legin, der zeiger habe denne xxiiij geslagin und keyn essen sal man uff daz bette tragin noch brengin.

Man sal ouch keynerleye kerczin vor der brůt czur kirchin tragin.

Na marginesie dopisano: Non debet.

Vnd wenne di hochczît vorget, so wirt man sendin noch dem brůtgam. Vnd ouch alzo selbis noch den zechswocheryn, vnd di dorumme eyden. Vnd der artikil eynen bricht, vnd als manchen her bricht, als dicke sal her gebin vnd geldin der stat V marc, nichsnicht dorus czu losen. Vnd wer vor yn bitit alzo vil, adir wer yn dez dirlyse, ouch alzo vyl czu gebin.

Na marginesie: Debet.

13.

Wilkierz z 26 marca 1378 w sprawie pożyczki zaciągniętej u żyda Lewka.

W kod. str. 182.

Actum anno Domini lxxviij° feria sexta proxima ante dominicam »Letare«.

Daz dy ratmannen mit Lewco Juden cracuschem czu schicken haben gehabit vnd geschikt von voste geldis wegin, daz her vor czeytin der stat czu iren noten geligen hatte uf ir brife, do von ym noch rechnunge derselbin brife solde voste geldis von wuchir geburit syn, doran her der stat grosse woltot vnd gutin willen dirczeigte, alzo daz her sy alzwe dez wuchirs dez meiste teyl dirlise vnd czu mol gutlich tet der stat. Doz haben di egenanten ratmanne an di eldistin vnd gancze gemeyn der stat brocht vnd yn von syner woltot gesagit, dorubir vnd dorumme di egenannten eldistin vnd gemeyne mit wolbedochtim, eyntrechtigem gemute dem vorgenantem Lewco Juden gedanket haben vnd dankin wellin mit iren nochkůmelingen, nemende ouch czu gedechtnis andir vil gute tete, di der egenannte Lewco ofte synt syns vatir tode Jordans vnd derselbe syn vatir vil gutir tete der stat steclichin bewisit haben vnd ouch vmme daz, daz syn nochkumlinge destir williclichir der stat gutlich tun wůrdin, als her doselbis ouch sprach, daz her syne kynde doran haldin wolde, daz si wůrden der stat gůtlich tun,

[a] mit vleyssche *przekreślono*

haben di vorbenannten ratmannen, eldstin vnd gemeyne czu eynem grossirm gedechtnis der woltetin losen merklichen in der stat buch schreibin, gelobunde yn vnd syn kinde czu furdern vnd der guttete losin allinthalben genisen.

W tem miejscu wpisano później akt z 4 sierpnia 1381 r., ogłoszony powyżej między dokumentami pod nr 11, oraz na str. 35.

14.

Wilkierz z 28 maja 1379 w sprawie uchwał miejskich.

W kod. str. 183.

Actum anno Domini lxx nono sabbato in vigilia Penthecosten.

Daz in keginwortikeyt der eldistin der stat, der namen vndirgeschriben syn, als Johannis Fogil, Jurge Czeyns, Martini Warschow, Nicolai Zupniks, Jacobi vom Hofe, Tycz Opuleris, Hanconis Petirmanni, Johannis Olaw, Nicolai Plesner, Johannis Mestener, Lange Bartuschs, Enoch Mochow, Allexii, Nicolai Bem, Vlmanni Leytmanni, Frenczils Prage, Peschkonis Freinde, Nicolai Grobnik, Andris Wirsingi, Nicolai Czan vnd Petri Melczer, daz mit wolbedochtinn eyntrechtingem dez ganczin ratis vnd irer willen vnd gemůte mit irer allir voriowortunge vnd festir bestetigunge, daz wart vnd ist gewilkurt, gemachit vnd gesaczt ewiclichen vnforwollen herteclich czu haldin, daz waz mit irer adir irer nochkůmlinge eldistin der stat in keginwertikeyt dez ratis eyntrechticlich der stat zu nucze, vromen vnd eren gesaczt, gewilkurt vnd gemacht vnd gebotin wůrde czu haldin, daz daz mit nicht sulle noch enmôge abgelegt, noch in keyner weyze widerwant werdin noch widerruft, ys sy denne mit willen, rate, wissen vnd vorhengunge derselben eldistin, di der saczczunge keginwerticlichin wilkurer gewest syn vnd seczer vnd macher aller czu mole.

Na marginesie dopisek: Non debet.

15.

Wilkierz z 28 maja 1379 z dodatkiem z 17 września 1389 w sprawie bójek nożami i mieczami.

W kod. str. 183.

Actum anno et die presentibus dominis senioribus omnibus qui supra.

Daz doselbis in der vorgenannten eldistin keginwortikeyt, daz ouch als vorgeschrebin stet, mit wolbedochtikeyt vnd gemeyner voriowortunge daz gesaczt, gewilkurt, gemacht vnd uffintlich vorschrigen wart in kyrchen, daz wer messer adir swert czůgit adir geczogin hat, wo her dez besehn wirt, uff gassen adir in husirn, der sal als ufte, als daz geschicht, der stat $^1/_2$ firdunge[a] busen. Wirt her der busen nicht haben[b], so mus her [alzo lange dorumme der herren czucht leyden, als di herren czu rote werdin di vorgenannte buse sundir alle vere, di dorumme geschen adir gefallin mochte, czu nemen gancz vnd gar].

Ostatnie zdanie ujęte w nawias przekreślono a na to miejsce wpisano bledszym atramentem:

[a] *zmieniono* firdunge *na* mark [b] wirt *przekreślono*

Acht tage in dem turem siczin vnd das swert adir messer sal seyn vorlorin.
Additum die sancti Lamperti anno Domini lxxx nono.
Na marginesie dopisek: Debet. De evaginacione gladiorum et cultellorum.

16.

Wilkierz z 28 maja 1379 z dodatkiem z 22 września 1393 w sprawie karczmarzy.

W kod. str. 184.

Actum anno... die... presentibus omnibus senioribus prescriptis velut supra.

Daz ouch in der egenannten keginwortikeyt vnd wilkûre, voriowortunge vnd saczczunge der eldistin di nydirschriben saczczunge vnd wilkur gesaczt, gemacht, gewilkurt vnd uffinlichen in kirchen vorschrigen bi der vndirbenannten buse festiclichin czu haldin. Daz alle creczmer der stat sullin vnd schuldig syn keynerleŷ schenkyn in andir weyze bi synem eide, den her dorczu tun sal, wenne der mitende creczmer dorumme besant wirt, ane argelist miten, den bi der wochin adir bi dem jare, vnd ouch nicht andir lon gebin, denne recht und redlich ane gefe^{e}r gedingit wochin adir jarlone. Vnd als ufte als di vorgenanten saczunge von keynem creczmer gebrochin wûrde, als uft sal her der stat V marc bûsen ane alle bete vnd genade, vnd wer vor yn bitet, der sal ouch alzo vil busen ane widerrede.

W tem miejscu dopisano nieco późniejszą ręką:

Vnd welchem creczemer angegossen wirt, der sal der stat dy gesaczte busse gebin vnd der oftreger czepner adir schenke zal acht tage in dem turme[a] siczczen.

Na marginesie:

Additum feria secunda post festum sancti Mathei apostoli et ewangeliste anno etc. xciii.

Na marginesie: Non debet. Cancellatum est. Thabernatores a. b.

17.

Wilkierze z 10 grudnia 1379 w sprawie nakazu o przybywaniu starszych i radców na ratusz, oraz w sprawie szynkowania.

W kod. str. 184.

Actum sabbato proximo post beati festum Nicolai anno lxxix predicto.

Daz dy ratmannen dy czeit mit wolbedochtikeit irer vnd der eldistin gemeynlich vnd voryowortunge eyn sulch nydergeschribene wilkûr vnd zaczunge haben gemacht vnd gesaczt czu haldin vnd horeyn von iclichem ratmannen vnd eldistin ane allis hindirnis vnd widerrede allirleŷ, di doreyn geworfin mochte werdin adir gefallin. Welche wilkûr vnd saczunge stet vndir sulchin wortin, daz eyn iclichir eldistir in der stat, der von den ratmannen vorbotit wirt uf daz rathus czu komen welczit sich daz gebûren sal adir mochte, vnd nicht qweme czu der vorbotunge, als dicke als daz geschit, so sal der eldistir eynen grosen busen der stat, her sy welchir[b] keynen czu dirlosin der buse.

[a] *poprawiono inną ręką na:* stucke [b] *w tem miejscu na marg. dopisano:* her sey

Vnd geschege denne keynerleye vorbotunge uf daz rathus czu komen, als vorgeret ist. Vnd dy vorbotunge, denne eyn ratmannen vorsůmte, der sal dorumme der stat czwen grose busen an alle dirlossunge.

Tu wpisano na marginesie: Non debet. Ad consules pertinet.

Auch ist doselbis am demselbin tage mit den vorgenanten eldistin rat vnd wilkůr vnd gestattin gesaczt vnd gewilkurt daz czu haldin vnwidersprechlich, daz allyn weynschenkin, me^{e}tschenkin vnd byrschenkin allirley^{e} ist vorbotin vnd sal vortmer vorbotin syn, daz wer keyner wedir weyn noch me^{e}te wedir byr allirley^{e} sal in creczmyn an dy ůrtin gebin slechtlichin noch gebin gestattin noch der ander golockin uf dem rathus bi der buse III groschen, di iclicher gebin vnd bůsen sal, dez nymandis [a] in keyner weyze czu dirlosin [b]. Doch mag iclicher wol weyn me^{e}te vnd bir eym iclichen, der dornoch sente, gebin vnd sendin in syn herberge.

Tu dopisano nieco później między wierszami:

Vnd man sal yderman losin vor den czappin gen bey der busse, als si doroff gesaczt ist.

Auch sal keyn creczmer am suntage adir an andirn heyligin tagin weyn, meth, noch byr an dy ůrtin gebin noch keyn vrůstuckil geben, ys sey denne das man dy ho messe habe gesungen.

Na marginesie: Non debet. Thabernatores, caupones et medoniste.

18.

Wilkierz z 10 lutego 1380 w sprawie stosunków handlowych ze Lwowem.

W kod. str. 185.

Anno Domini lxxx^{mo} feria VI^{a} die x^{m} martirum beatorum.

Daz di ratmannen mit allen iren eldstin mit rŷfen wolbedachten rate durch des bestis wille des stat vnd des kaufmans gemeyne haben di wilkůr gemacht alzo, das kein Cracower keynerleie gut czur Lemborg uf borg uf eyn czit von keynem Armener adir Lemborger adir von keynem andirn gaste kaufen sal, zundir kauf her obrigis obir syne war, so sal her diselbe gekaufte war nicht von der Lemborg furen, her habe denne di kaufmanschaft ganc vnd gar beczalit.

Na marginesie: Non debet. Mercatores in Lemburga.

19.

Wilkierz z 16 listopada 1380 w sprawie napiwków dawanych sługom miejskim.

W kod. str. 186.

Item anno lxxx^{mo} quo supra feria VI^{a} proxima ante Elyzabet presentibus senioribus civitatis actum.

Auch von rate der ratmannen vnd irer eldsten ist das gesacz vnd voryowort, das man vortmer keŷn trankgelt, key newjar, keyn leczcze noch ichsicht keynem statdiner

[a] czu dirlosin *przekreślone* [b] den der daz breche *przekreślone*

geben sal, zundirer ir rechtislôn vnd ir zomirgewant, di ele bi X groschen vnd nicht dorubir, sal man en geben vnd nicht mer.

Na marginesie: De famulis civitatis. Non debet.

Cała zapiska kilkakrotnie przekreślona.

20.

Wilkierz z 9 marca 1383 z dodatkiem z 19 stycznia 1386 w sprawie budowania na gruntach obciążonych czynszem wieczystym i opłaty „Königinfingerl" oraz szosu.

W kod. str. 186.

Uw. Piekosiński w Kod. dypl. m. Krakowa II. 379 przedrukował wedle tekstu Behema, znacznie się różniącego.

Actum feria secunda proxima post dominicam »Judica« anno Domini lxxxiij°.

Daz in keginwortikeit der eldstin herren gemeynlich mit wolbedochtir voriowortunge vnd eyntracht di wilkur gesaczt ist, gemacht vnd gewilkûrt czu haldin festlichin vnd vnwidersprechlich. Daz wer mûwern wil mit eynem, der gebude hat vnd der grunt czinshaft ist, dem sal der mit dem gebûde helfin, adir sal ym entweichin an widerrede des czinsherren. Vnd wenne eyner syn gebûde vorkoufin wolde, so sal her daz gebûde veil bitin, so her beste mag, vnd wer ym ane gefer allirmeist dorumme wil gebin, alzo sal her ouch dem czinsherren daz bitin vnd lossin. Welde syn denne der czinsherre nicht, so sal her is vorkoufin eynem andern.

W tem miejscu dopisano na marginesie: Debet.

Henweder ouch wenne eyner synen ertczins vorkoufin welde, den sal her den czins veil bitin, so her beste mag, vnd wer ym an gefer allirmeist dorumme wil gebin, alzo sal her ouch dem [a], der daz gebûde hat, den czins bitin vnd lossin, welde denne der mit dem gebûde des czinses nicht koufin, so sal her vnd mag yn vorkoufin eynem andirn.

Auch ist doselbist gewilkurt vnd gesaczt von der konigynfingerlyn wegin, daz der des der ercztczinsze ist vnd der yn hebit, der sal daz fingerlyn vorrichtin vnd nicht der vom gebûde.

Vortmer so ist ouch gewilkurt vnd bestetigit dy wilkûr von dem geschosse czwisszim dem czinsherren vnd dem besiczer des gebûde, di in dem aldin registro stet ouch beschrebin. Vnd lout alzo latin...[1]

Auch wez daz gebûde ist, der sal brûckin geldin vnd haldin.

Na marginesie tego wilkierza dodano w parę lat później następujące uzupełnienie:

Auch welchir mawirn wil, is sey der czinsherre adir der mit dem gebeude, welchir vndir ey deme andirn voranbeutit, daz her em seyn teil abelozen wil, dem sal is der andir volgen lasen vnd czu lôzen gebin an wedirsproche.

Additum feria VI[a] ante sanctorum Fabiani et Sebastiani anno Domini Mccclxxx[mo] VI[to] cum consensu omnium seniorum.

[a] czinsherren *przekreślone*

[1] *Ob. ten tekst łaciński niżej pod nr 21.*

21.

Wilkierz z 3 lipca 1367 w sprawie pobierania szosu.

W kod. str. 187.

Actum anno Domini millesimo ccc^mo^ sexagesimo septimo, sabbato post diem Petri et Pauli apostolorum.

Quod domini consules domino Johannes Burk...

Zgodnie z tekstem podanym przez Piekosińskiego (l. c. str. 377 nr CCLXV), z tą tylko różnicą, że nazwisko brzmi tutaj Burk, a nie Bork.

22.

Wilkierz z 30 listopada 1379 z dodatkiem z r. 1382 w sprawie obchodzenia świąt.

W kod. str. 187.

Actum anno Domini lxx nono, feria IIII ante dominicam »Populus Syon«.

Daz von gemeyner voriowortunge der eldstin mit wolbedochter eyntracht di wilkur gesaczt ist vnd gemachit vnd gewilkûrt czu halden festeclichin, daz keyn man adir persone sal an Vnser Vrowin tagen di gewonlich synt czu fe[*]rn, Appostol tagen, sunntagen vnd an allen merklich in andern fe[*]rtagen holcz hauwin adir furen adir wassir noch brewen[*] noch keyn koufmanschaft vor kirchin veil habin bi der busse.

Item adiunctum anno Domini lxxxij^do^ et decretum, daz nymant koynen crome beide in dem crûcz vnd ouch vs dem crucz, arme noch reiche sul uftûn am suntage noch an andirn merklichin heiligin tagen.

Dopisano później:

Von der koufcamer vnd reychem crame 1 firdunk vnd armen cramen vnd salczhutten vnd dergleich III groschen.

Na marginesie: De celebracione festivitatum.

23.

Notata w sprawie uchwały Rady miejskiej z 9 stycznia 1382, dotyczącej pożyczki zaciągniętej przez m. Kraków u Lewka żyda 3 i 4 sierpnia r. 1381.

W kod. str. 188.

Anno Domini lxxx^o^ secundo.

Et notandum, quod ex generali omnium seniorum unanimi decreto, consilio et voluntate decretum et deliberatum fuit, dare litteras civitatis Lewconi Judeo et alias etiam ab eodem recipere Judeo, quarum tenor, prout verbaliter per omnia continentur, subscribitur et sunt feria 5ª infra octavas Epyphanie Domini emanate de pretorio anno

[*] *Te dwa wyrazy wpisano późniejszą ręką.*

suprascripto immediate *(9 stycznia 1382)*, non obstante illo eciam, quod data earumdem preterit emanacionem.

Ego Lewco Judeus Cracouiensis recognosco presentibus, quibus expedit universis, quod famosi viri..., consules civitatis Cracouiensis, nomine suo et tocius universitatis dicte civitatis, mihi ad plenum de universis et singulis mutuacionibus pecuniariis, quas eisdem umquam feci in quibuscunque summis magnis vel parvis quocunque tempore, hora vel momento et mutuavi sub quocumque pacto, condicionibus seu promissionibus quibuscunque, usuram vel non usuram concernentibus quomodolibet a primevo tempore, quo cum eisdem consulibus et eorundem quibuscunque predesessoribus (*sic*) nomine, quo supra umquam, ut predicitur, in mutuacionibus pecuniariis agere facere et disponere habui usque ad diem datarum presencium, integraliter et ex toto satisfecerunt pleniter persolvendo. De quibus eciam universis summis predictis quomodolibet mutuatis et earundem omnium usuris, que potuissent vel possent quomodolibet provenisse vel eciam provenerunt usque ad predictum terminum, quito et quitos reddere promitto et absolutos cum meis heredibus et successoribus omnibus dictos... consules et totam universitatem civitatis Cracouiensis predicte et eorum omnes successores perpetue per presentes. In cuius rei testimonium sigillum meum presentibus est appensum. Datum die Invencionis beati Stephani prothomartiris anno Domini millesimo CCC^mo^ octuagesimo primo *(3 sierpnia 1381)*.

Nos Martinus Warschow, Nicolaus Bem, Albertus Fochsczagil, Wynandus Danczk, Andreas Wirsingi, Johannes Girlach, Johannes Spiczmer et Steffanus de Olauia, consules civitatis Cracouiensis, recognoscimus presentibus universis nos nostro et tocius universitatis dicte civitatis nomine promisisse verius et promittere in presentibus, discretum Lewconem Judeum Cracouiensem et suos heredes racione cuiuscunque accionis et facti seu cause, in quibus nobiscum aut cum nostris predesessoribus (*sic*)... consulibus dicte civitatis quibuscunque, nomine eiusdem civitatis in mutuacione pecuniaria disponere agere et facere habuit quomodolibet et etiam ratione quarumcunque usurarum, a nobis et dictis nostris predesessoribus (*sic*) ratione eiusdem mutuacionis pecuniarie quovismodo receptarum, nunquam aliquo successu temporis quocunque iudicio spirituali vel seculari aut extra iudicium quoquomodo arrestare, alloqui aut impedire, notanter tamen racione usurarum omnium, ut premittitur, effectu dumtaxat quomodolibet perceptarum usque ad datam presencium litterarum. In cuius rei testimonium sigillum dicte civitatis nostre Cracouiensis praesentibus est appensum. Datum in crastino Invencionis beati Steffani anno Domini millesimo ccc^mo^ octuagesimo primo *(4 sierpnia 1381)*[1].

Nos Martinus Warschow, Nicolaus Plesner, Albertus Fochsczagil, Petrus Neorsa, Enoch Mochow, Johannes Cracow, Nicolaus Botner et Sydlo Gosticz, consules civitatis Cracouiensis, recognoscimus presentibus.

24.

Wilkierz z 4 grudnia 1378 w sprawie niedawania podarunków, zwanych columbatio, oraz w sprawie sprzedawania dziczyzny.

W kod. str. 189.

Anno Domini lxxviij^o^ sabbato ante secundam dominicam Adventus Domini.

[1] *Por. tenże akt na str. 11 i str. 30.*

Daz man keynem manne noch vrowe noch schůlern noch schreibern, jung noch alt, noch spileutin noch badern, baderynnen noch allin, dy vmme gen synginden adir mummenden adir swiginden czu den weynachtin adir obirstin tagen, sal gebin keynerleye gelt adir geldis wert bŷ I mark busse. Vsgenomen doch prister vnd glőckner, den ider man ist pflichtig czu geben.

Na marginesie: De columbatione tacita vel expressa. — Non debet.

Auch sal keyn man wilpret allirleŷ vnd sundirlich hyrsin, reher vnd ander allirleŷ wilpret ane hazen vsgenomen vfhauwin, daz her in der stat vndirkoufte adir vore koůfte. Abir waz eyn man vom lande brechte, daz mag her wol vffhauwin. By der bůsse, der daz breche.

Dopisano później między wierszami:

Auch sal man eychhornir geströwfte nicht tewir gebin wen IIII vm eyn groschin vnd eyn gestrowten hazen vor III groschin vnd eyn firteyl um XIII heller.

Na marginesie: Debet. De ferinis. De ferinis universis.

25.

Ordynacja miejska z 1379 w sprawie porządku szkolnego w szkole parafjalnej Panny Marji.

W kod. str. 190.

Uw. Przy końcu tej ordynacji dodano ręką XIX wieku: »W roku 1839 tę wiadomość o szkole Panny Mar. wskazaną sobie od zacnego przyjaciela mego Ambrożego Grabowskiego do mojej Historji literatury Polskiej wypisałem. Michał Wiszniewski«. Istotnie ogłosił ją l. c. II, 236, ale z licznemi błędami uniemożliwiającemi niekiedy zrozumienie tekstu i z opuszczeniem nagłówka, podającego datę uchwały. Z Wiszniewskiego przedrukował ją Piekosiński l. c. str. 397, oznaczając jej czas (głównie na podstawie wskazówek natury numizmatycznej) jako »circa a. 1400«.

Actum et decretum anno Domini lxxix. De iuribus scolarum Beate Virginis.

Primo, quod pueri legentes litteras et donatos sillabicantes et componentes, usque qui casus legerint, tenentur pro precio dare magistro per unum grossum, et eciam suo locato unum grossum ad Quatuortempora quelibet anni.

Pueri vero hiis maiores et maiora legentes tenentur magistro per duos grossos ad Quatuortempora, et locato similiter per duos grossos.

Pueri sedentes ad primum cantum tenentur cantori per medium grossum, de secundo cantu pueri tenentur unum grossum cantori.

Quilibet eciam puer, non importans ligna cottidie, semel in hyeme astrictus sit emere unum bonum plaustrum lignorum vel II grossos dare pro lignorum comparacione.

Ad membranarum comparacionem solvat puer suo locato quatuor parvos.

Ad festum sancti Galli [1] solvat puer magistro gallum vel medium grossum.

Quilibet eciam puer ad festum Nativitatis Christi duntaxat et non pluries pro calefactura tribuat quatuor parvos.

Puer etiam quilibet solvere tenetur ad quelibet Quatuortempora pro signatura quatuor parvos.

[1] *16 października.*

Tolluntur subscripta et prohibita sunt amplius dari et recipi videlicet nundinales per totum annum, lumina in festo Purificacionis Beate Virginis [1], novus annus, balneales, medales, nucleales et cetera inordinata iura omnia, preter predicta et signanter superius expressa. De quibus tam parentibus puerorum, quam magistris et locatis plura tedia oriebantur.

Tutaj dopisano ręką znacznie późniejszą (z końca XV w.):

Magistrum scholae domini consules eligunt et investiunt, magister locatos, cantorem domini eligunt et magister investit, magister cum cantore voto unanimi signatorem et subsignatorem eligunt et licenciant. Si vero in electione predicta discordaverint, tunc domini in eligendo signatore et subsignatore dominium sibi reservant.

26.

Wilkierz z 20 lipca 1381 w sprawie sprzedawania piwa.

W kod. str. 191.

Anno Domini lxxx primo sabbato proximo ante festum sancti Jacobi.

Daz keyn kreczmer eynem brôwer vnd synen helfern vor kost, vor trank, vor erbeit vnd allirley vngelt, von eynem weyczin byr mer sal gebin denne IX gros.

Von eynem jungen girsten byr X gros.

Von eynem (*dopisano:* girsten) merczin eynen firdunk. By busse eynes firdunges, der daz bricht. Vnd der brower ouch alzo vil adir ym stocke tage vnd nacht czu siczin. Vnd ouch sal iclichir brower nicht mer den eyn byr am tage browen.

Auch sal nymant byr in synem huse schenkin, daz her gebrowen vnd vorkouft habe, sundir man sal is vsschroten.

W tem miejscu dopisano nieco później:

Vnd wer daz gebot breche, so sal der koufer dez bires von eynem fyrtil girstins bires $^1/_2$ firdung gebin, von eynem fyrtil weyczins bires III groschen [2] vnd alzo vil ouch der vorkôufer. Von II fyrtilin firdung girstins, weyczins $^1/_2$ firdung. Vnd alzo mer adir mynner noch dem vorkoufin dez bires. Von $^1/_2$ halben fyrteil girstins III groschen, weyczins III quarter [3]. Von eynem ganczen girstin I mark, von weyczenem $^1/_2$ mark.

Item iclich man der browin wil lazsen, der sal nicht mer dennen XII merczin adir leger byr lossin browin von dem ganczen hoffe. Vnd von eym halbin hoffe VI merczin adir leger byr vnd von eynem fyrtel III merczin ader leger byr vnd sal keyn man mer lossin browin di woche den eyn byr.

Na boku dopisano: Non debet.

Vnd wer daz breche, daz vberig sal man nemen czu der stat genaden, vnd her sal ouch czu genaden der stat sten.

So sal man alle jar noch ostern di keler besuchin in der stat.

Na marginesie: Non debet.

Vort mer sal ouch keyn man byr schenkin vor merczin czwisszhin ostern, sunder alle byr di man schenkit, di sal man schenkin vor junge byr vor ostern vnd noch ostern vor merczin.

[1] *2 lutego.* [2] *Zapewne omyłka zamiast: XII groschen.*

[3] *Kwartnik przed r. 1396 wynosił $^1/_2$ grosza a ćwierć skojca; por. Gumowski Podręcznik numizmatyki polskiej (Kraków 1914) str. 37 i 40.*

Na marginesie: Debet.

Vnd iclicher sal nicht mer denne vff eynem hoff browin, is sy syn eigen adir gemittit.

Na marginesie: Non debet.

Vnd keyn creczmer sal mer den eyn vas bŷr czů czappin habin geen bi[a] ...busse I firdunges, alzo ufte als her dez gegriffen wirt von eynem fyrtel is sey lankwel adir tyschbir, vnd ouch von gutem bire dorczů alzo vil, von mete ouch alzo vil vnd von weyne 1 mark.

Przy całym tym ostatnim artykule dopisano: Debet legi.

27.

Wilkierz z 14 grudnia 1385 w sprawie dawania napiwków parobkom młynarskim.

W kod. str. 192.

Actum in crastino sancte Lucie anno Domini lxxx quinto.

Daz dŷ ratmannen mit willin vnd wilkur der eldsten gemeynlich habin gesaczt, gebotin vnd gewilkurt czu halden, daz keyn creczmer noch sust keyn man adir vrouwe sal trankgelt gebin vil noch wenig molner, knechtin adir fůrerin adir helfirn. Noch ouch bŷrschroter knechtin. Noch ouch dy selbin wedir trankgelt wedir byr noch kôste fordirn sullin noch nemen by busse VI groschen, wer daz gibit adir nympt. Nymanden czu dirlassin.

Na marginesie: De famulis molendinatorum et currus potabilium. Debet.

28.

Wilkierz z 2 czerwca 1385 w sprawie szosu.

W kod. str. 192.

Uw. Na początku tego wilkierza dopisano na marginesie De exaccionibus. Non debet.

Actum in crastino Corporis Christi, anno Domini lxxx quinto.

Daz dy nyderschrebin vndirscheidin vnd saczungin synt gesaczt vnd gewilkurt von den eldsten gemeynlich mit der... ratmannen willin vnd festlichin czů halden von armen vnd reychin von dem geschosse, wen sich daz geburen wirt czu hebin.

Daz wen eyn geschos wirt ufgerufin, so sal iderman schuldig syn czů schossin, wo von her hat, als hirnoch geschrebin stet. Ist daz noch der stat notdurft vs gesaczt wirt eyn halp groschen adir mynner adir me uff arme vnd reiche, so sal iclich man schossin von gerettim gelde noch dem, als her vil adir wenig hat.

Item ouch wer leginde gelt hette, daz her nicht ebintuwirt, do ist der man ouch von schuldig czu schossen.

Dornoch so sal man schossin vor erbe. Alzo wer am Rynge eyn ganczin hoff hat, der machit xxxvi elin weyt vnd lxxij eyn lang, der gebit ein $^1/_2$ marc czu schosse. Hat

[a] *pierwotnie było* V mark, *ale zostało przekreślone.*

abir eyn man eynen halbin hoff am Rynge, der gebit 1 firdung vnd alzo nach dem, als erbe kleyn adir gros were.

U dołu strony dopisano nieco późniejszem pismem:

Item das grosse haws Mornsteyns an der eckin hot in der lenge 102 ele vnd mer, in der breyte hot 36 ele vnd mer.

Item vom Rynge welch erbe leit bys an des erste crůcz in der gassen, der gibit VIII scot, ist is eyn gancz hof. Ey halp hoff gibit VIII groschen, eyn fyrtel IIII groschen.

Item vom ersten crůcz vorbas kegin der můwir eyn gancz hoff gibit I firdung, eyn halbir hoff gebit VI groschen, eyn firtil III groschen vnd alzo vorbas noch dem als daz erbe verre adir nohin ist gelegin.

Auch wer eyne kaufcamer hat, der gibt 1 firdung von der kaufcamer. Der crome gibt VI groschen, dy fleysschbank gibit ouch VI groschen.

Vort mer von getreide allirley adir hoppin, wer daz hat legende uf wynnunge, der daz vorkoufin adir browin adir backin wil uf koufe, do ist man schuldig von czu schossen noch der mark wy vil daz machit als von gereitem gelde.

Wer adir icht in dem huse czu slechter notdurft hette von sweynen, getreide, fleyssche adir andirley, daz (*dopisano:* her vor)czerin vnd nuczczin mit sym gesinde wolde an argelist vnd daz czu slechtir notdurft hette daz iar, do schost man nicht von.

Auch alzo von holcze vnd von allirley daz gelt wert ist, daz eyn man meynt czu-forkouchin [a] adir vorbrowin adir vorbackin uf wynnunge adir helt uf wynnunge, do schossit man von noch der mark als is wert ist.

Von pferdin schost man ouch adir von andirm fy, daz eyn man meynt vorkoufin.

Waz adir eyn man adir weyp hat an kleyder, gesmeide, bowrat gebende allirley, do schost man nicht von.

Hat ouch ymant schult, der her sich nicht vorczeit vnd dy weile man sich der nicht vorczeit, do sal her von schossin. Vnd wen her sy czu drey molen vorschossit, so sal her nymme do von schossen, bis em di schult vorgolden wirt. Were adir yman ichtes schuldig, daz gelt darf her nicht vorschossen.

Der hantwerk man, der nicht erbe noch gelt hat vbir XII mark, der schost VI groschen vom tyssche.

Ratmannen vnd scheppin dy daz jar als si siczin, so durfen sy nicht swerin czu irem geschosse, sundir wen si sprechin [b], daz si recht geschost [c] habin by irem eide, den si getan habin got vnd der stat, so habin sy genug gesworen. Adir hantwerkmeister vnd ander czechin meister synt schuldig czů schossen, als andir burger bi irem eide.

Wer auch gast ist vnd hat erbe in der stat, der schossit noch markczal als daz erbe kostet.

Ostatni ustęp (Wer... kostet) *jest później wykreślony.*

29.

Wilkierz z 28 listopada 1403 w sprawie szosu dzieci nieletnich.

W kod. str. 193.

Feria quarta ante Andree anno etc. 4⁰ tercio.

[a] *poprawione później na:* forkouffin. [b] spechin *Cod.* [c] *poprawione później na:* vorschost.

Dy herren ratmanne jung vnd alt sint eyns worden vnd haben eyntrechticlich beslossen vorbas von vnmondigen kinder gelt czu schossen also czu halden, daz wen is kompt, daz dy stat geschos gebit adir hebit, so sullen dy schosherren derselbin kinder vormunde frogen of iren eyd, ap sulcher vnmondiger kinder gelt stille leyt vngeorbert adir ap mans orbert vnd hantirt. So sullen sulche vormunde das bekennen bey geswornem eide, vnd ist daz man den sulch gelt orbert und hantirt, so sullens dy vormunde vorschossen, hantirt mans adir nicht, so darf mans auch nicht vorschossen.

30.

Wilkierz z 9 lutego 1387 w sprawie obywatelstwa miejskiego.

W kod. str. 194.

Actum die sancte Appolonie anno Domini etc. lxxx septimo.

Daz di ratmannen mit eyntracht vnd wilkur der eldesten habin eyn sulch saczunge gemacht vnd uffinberlich in der kirchin lassen lessin, uff daz sich hernoch des nymant entschuldigin moge, dez daz treffin wurde.

Daz alle di burgerrecht der stat gewunnen habin vnd sich noch der gewonheit vnd wilkur der stat von aldirs gemacht vnd geschen nicht geerbit adir geweip habin bis her, daz ab sich der keyner von nv von hynnen emprechin wolde adir czihin vnd andirswo burgerrecht gewunnen, den wirt di stat mit nicht e ledig lassen vnd mag sich ouch nicht andirs von hynnen emprechin in keyner weyse, ys ensy denne, daz her habe beczalt vnd vorricht alles, daz her von dem tage syns burgerrechtis als her daz gewunnen hat, an czolle vorfurt hat vnd waz em ouch an andirn vngelde von der stat wegin geburen mochte, gancz vnd gar mit der tat vorricht vnd beczalit.

Vnd daz sal alzo vort mer alle wege ken iclichem gehalden werden stetlichen in czukunftigen czeitin ewiclichin.

Na marginesie: De cive recedente et theloneum solvere debente. Non debet.

Poczem dopisano ręką XV w.: Istud statutum ex decreto omnium seniorum tocius civitatis extat revocatum et cancellatum.

Cały drugi i trzeci ustęp tego wilkierza jest na krzyż przekreślony.

31.

Wilkierz z 2 marca 1387 w sprawie frymarków.

W kod. str. 194.

Sabbato ante »Reminiscere« anno lxxx^{mo} septimo.

Daz wer vreÿmarkt vnd do lest frÿmarkten in synem huse, der sal der stat gebin. V mark. Vnd wer dorbey ist, her sy burger adir gast, der sal der stat I marc gebin. Vnd wer do vor betit auch I mark.

Na marginesie: Debet. De ffreymarkt et assessoribus.

32.

Wilkierz z 2 marca 1387 w sprawie znaku karczmarzy.

W kod. str. 194.

Die predicto et anno.

Wer byr schenkit, der sal uf synem fenster vnd nicht andirswo eynen kegil seczczin von czwen elen vnd nicht hôer by VI groschen busse.

Na marginesie: Non debet. Von dem kegil.

33.

Wilkierz z 8 czerwca 1387 w sprawie świętowania poniedziałków oraz w sprawie sprzedaży soli.

W kod. str. 194.

Sabbato post Corporis Christi anno praedicto.

Daz welch hantwerkknecht den montag adir eynen andirn werkiltag in der wochin fŷert, der sal der stat $^1/_2$ firdung bûssen an widerrede vnd welch meister daz dirfûre, is were von synem dyner adir von andirn, der sal das melden den ratherren by gehorsamkeit vnd trûw, dy her der stat schuldig ist. Vorswige adir nen eyn meister das, der sal der stat I firdung bussen, als uff als her das vorsweigit vnd als manch person her vorsweigit. Vnd ouch wer vor dy brecher bitet, der sal ouch als vil bûssen.

Na marginesie: Debet. Von dem guten montage.

Wer do salcz lest us der schônne adir vs dem huse lest laden uf den markt, der sal czu lade lone gebin IIII denar vnd II denar czu secze lone. Wer adir lest salcz ladin uf dem markte adir in schônne adir in hûsern, daz man us der stat weg furet, der sal von der bank $^1/_2$ groschen gebin.

Na marginesie: De sale vendendo. Non debet.

34.

Wilkierz z 4 sierpnia 1397 w sprawie łaźni.

W kod. str. 195.

Actum sabbato ante Laurencii anno etc. xcvij^{mo}.

Man vorbeutit allin burgern, burgerynne vnd burgermesigen luthen, di czum bade gen, das sy den badknechtin, reyberyn, oftragerin, entschuern vnnd hutterin keynen pfennyng noch pfennyngis wert sullin gebin, zunder dem bader adir seynem lonsiczczer sal man das badlon gebin, vnnd der mag do won dem egenantin seynem gesinde lonen vnnd irn dinst beczalin alz her weys, vnnd wer das ôbirtrit is seŷ vraw adir man, der sal der stat eyne marg bûssen alz oft alz is wirt obirtretin.

Na marginesie zanotowano tą samą ręką: De balneatoribus. Istud debet legi valde atente.

Później dopisano dwukrotnie: Non debet.

35.

Wilkierz z 7 grudnia 1375 w sprawie gry w kości i innych przekroczeń.

W kod. str. 195.

Actum feria VI proxima post Andree anno etc. lxxv^to^.

Wer do spilt mit wûrfiln adir mit kûlen obir eyn firdung, der sal gebin eyne marg.

Item wer sust mit wurfiln ader kûlen vnder eyme firdunge sunder bretspil wy kleyne das were, der sal gebin III gros.

Von messir adir swert czien VI grose. Von angissin bŷr adir meth III grose.

Te dwa postanowienia są wykreślone, a na marginesie ręką XV w. napisano: est planatum.

Von weyn angissin I firdung.

Ouch wer do gibt byer adir meth noch der glocken an dŷ orten III grose.

Na marginesie: Debet. De lusoribus.

36.

Wilkierz z 1394 w sprawie uposażeń duchownych w mieście Krakowie.

W kod. str. 196.

Actum anno Domini etc. lxxxxiiij^to^.

Daz dy rathmanne des jares vnd dy eldsten mit eyntrechtikeit reyffes rathis vnnd wolbedochtem mute haben angeseen manchirhande vnnuczcze geschichte, dy sich czu sunden vordeclichen czien an deme, das dy rathmanne eltir vnnd andir geistliche pfrunden, an den dy stat das lehen hat, gebit vnd vorleyet mannen geistlichen, e wenne dy besiczczer der selbin eltir adir pfrunden gesterbin vnnd das selbige mit brifen der stat bestetigen vnnd voruesten; dor vmme haben se gesaczczit gemachit vnnd eyntrechtiklich gewillekort vnnd vnwedirruflich von allen czukumftigen rathmannen czu halden, das man keynen altir adir geistliche pfrunden ymanden gebin noch vorleyen sal, dy weyle der besiczczer des altirs adir der pfrunden lebit, wenne abir der besiczczer gestirbit, zo mogen dy rathmanne dy czu czeyten siczczen mit der eldisten voriowortunge, wenne is got gan, gebin vnnd vorleyen.

37.

Wilkierz z 4 listopada 1489 dotyczący ścieków i rynien deszczowych.

W kod. str. 170.

Von wassirfloss vnd rynnen der hewsir vide.

Anno Domini millesimo cccclxxxix feria iiij post Omnium Sanctorum sint vor vns rathmanne jung vnd alt komen dy ersamen scheppen vnsirs gerichtis vnd haben erczalt, wy vor sy komen were tedinge von eynem wassirfloss, der do geyt von eynem

nockber dorch des andern erbe, welchir den nicht leiden welde dar vmbe, das der wassirfloss in den hantfesten nicht were awsgedruckt. Sundir der andir spreche, seyn erbe were ym vorreicht mit den rechten, als is seyn vorfar gehalden hat, vnd dem nocber och mit sulchen rechten, vnd jor vnd tag ist vorgangen vnd das wassir ist gegangen, ap is nicht vort gen sulde, begerinde vor vns vnderweisunge. Wir daroff rat habinde vnd in buchirn lissen suchen, hat man gefunden in Meideborgischen orteln eyn sulch ortil[1]. Der man der seynis nockwers troffe vnd wassir dorch seynen howf ader haws flissen hetten ior vnd tag ane rechte weddirsproche, so sal her das vort also leyden, is were denne das her beweisen mochte mit briffen adir mit gerichte, das her das lengir nicht leiden sulle. Och habe wir deme geleich gefunden in vnsirn scheppen buchern, aws welchen wir derkanten, das is vnsir vorfaren also gehalten haben. So och eynem ydermanne seyn erbe vorreicht wirt mit den rechten, als is von alders geweist ist, vnd dem vorreichir sotne wassir gegangen sint, so sullen sy och frey seyn, dem is also vorreicht ist, och das eyntracht bleibe czwuschen den lewten vnd nockbern, als lange gewesit ist. Habe wir obgenante rathmanne iung vnd alt mit eyntrechtiger stymme derkant, das alle troffe vnd wassir, dy do fallen adir vnden off der erde geen von eynem nocber dorch des andirn haws adir hof flissen, vnd ior tag gegangen haben, vnd och von aldirs gewesit sind czwuschen den burgern, dy sullen fordan geen ewig, vnd der sy leidet, mag sy nicht weren, is sey denne her beweisete mit gerichte adir ratis adir scheppen briffen, das her is lengir nicht leyden sulle. Vnd ist nicht von noten, das dy wassirflosse in den hantfesten sten, so sy inhalden mit alle den rechten, als is seyn vorfar gehalden haben. Doch vnlust, stinckende ding vnd spůlicht sal eyn nocbar nicht of den andirn gissen, sundir alle regenwassir vnd reyn wassir sal her nicht weren Och das in den hantfesten steyt: frey vorreicht, mag in den sachen nymantis schaden, wen eyn ider erbe ist frey, das nicht erdczins hath.

[1] *Ortyl ten znajduje się w krakowskim zbiorze ortyli magdeb. (kodeks Bibl. Jagiell. nr 399) pod l. 170.*

CZĘŚĆ III.

Formulae iurisiurandi.

Przedrukowując przysięgi, zachowałem niemal zupełnie niezmieniony ich porządek oraz uwidoczniłem przeróbki tekstu, jakie w nich przeprowadzano. O ile Behem zachował przysięgi bez zmian (a za nim podał je Piekosiński), to nie przedrukowywałem tego tekstu, odsyłając do II tomu Kod. dypl. m. Krakowa.

1.

Iuramentum mechanicorum (str. 196).

Wir sweren gote, daz wir wellin vnsern herren[a] den... ratmannen gehorsam seyn vnd vnser czeche mit truwem vnd mit rechte[b] vorwezin. Alzo daz wir dem armen als dem reichen recht wellin tun vnd von keynem manne, der vnser czeche gewynnen wil, nicht me wollen nemen in keynir weis en eyn firdung[c] vnd nicht mer[d]. Als vns gott helffe vnd dy heiligen[e].

Formuła ta uległa niebawem przerobieniu, a mianowicie w r. 1407 poczyniono w niej następujące zmiany:

[a] *Słowa* unsern herren *poprawiono:* unserm herren dem konige getrew seyn vnd vnsern herren den...

[b] *Dopisano:* götlichem rechte.

[c] *Tu dopisano:* Nota specialiter, quod magistris pistorum in ipsorum iuramento adiungitur: vnd alle dy busfellig werden, das wir dy den herren wellin offinbaren als vns gott etc.

[d] *Te trzy wyrazy wykreślono.*

[e] *Wreszcie całą formułę przekreślono, a na marginesie dopisano:*

Istud iuramentum mutatum est cum consensu omnium seniorum mechanicorum feria quarta die Cinerum anno etc. mccccvii[o] (*9 lutego 1407*) in iuramentum in presenti columpna subscriptum, quod omnes magistri mechanicorum iuraverunt et iurandum de cetero assumpserunt perpetuis temporibus affuturis.

Istotnie na dole strony wpisano teraz następującą formułę:

Iuramentum magistrorum mechanicorum.

Wir sweren gote, daz wir wellen vnsirm herren dem konige getrew seyn vnd vnsirn herren den ratmannen gehorsam vnd vnsere czeche mit trewen vnd mit rechte vorwezen. Alzo daz wir dem armen alz dem reichen recht tun wellen vnd keyne sammelunge noch eygenschafft wedir daz konigreych haben wellin vnd daz wir der stat recht,

ere vnd vromen dorynne suchen wellen noch vnsirm besten vornemen vnd von keynem manne, der vnsere czeche gewynnen, wil, mer nemen wellin in keyner weyse denne eynen virdung. Alzo vns gott helffe vnd dy heiligen.

Ale i ta formuła uległa dalszej odmianie. Mianowicie w jakiś czas krótki wpisano bezpośrednio po niej następujace brzmienie:

Wir sweren gote, das wir wellen vnsernn herren dem konige getrewe seyn vnd vnsern herren dennen rathmannen gehorsam vnd vnsere czeche mit rechte vorwesen wellen, alzo das wir dem armen alz dem reychen[a] recht tuen wellen, vnd das wir mit andirn czechen adir iren czechmeystirn keyne bekosunge, sammelunge adir gespreche haben noch machen wellen[b] noch keyne neuwe saczczunge machen noch gestaten czu machen wellen, domit das lantfolk vnd statfolk beswerit vnd gedrengit mochte werden, noch gemachte halden wellen, noch gestattin czu halden wellen, vnd vnsere czeche nicht czusammen laden wellen eyn rathman adir wen dy rathmannen senden wellen kome denne dorczu. Vnd von keynem der vnsere czeche gewynnen wil, mee denne eynen firdung nemen wellen.

Formułę tę zaczęto równocześnie tłómaczyć na polskie (pismo z wieku XV):

Prziszangamy bogu ysz chczemy naschemu panu krolowy chczemy wierny biczh a naschym panoom radczam posluschny a...

Wreszcie o jedną kartę dalej (na str. 199) wpisano jeszcze inną rotę przysięgi dla starszych cechów, a mianowicie tę, którą podał Behem, a z niego Piekosiński w Kod. dypl. m. Krakowa I 486, § 9. W tekście tej ostatniej roty znajdują się zamieszczone trzy glossy polskie (ręką w. XV), a mianowicie: 1) eyginschaft = osobnoszczi *(u Behema w jego tłómaczeniu polskiem* = ossobywoszczy), 2) newsatczunge = nowe vstawy, 3) czwetracht = rostirky.

2.

Iuramentum affusorum (str. 197).

Wir swerin gote, das wir recht angissen wellen dem armen als dem reichen vnd eyme iderman als dem andern, vnd wo wir dirfaren, das czwey fas czu czappin geen adir das man langwelle vor rechtbir schenket adir rechtbir mit tyschbir mengit, das wir das vnsirn herren den ratmannen[c] meldin wellin, als vns got helfe vnd dy heiligen etc.

3.

Iuramentum consulum (str. 197).

Wir swerin gote, das wir wellin vnserm herren dem konige getrew sein vnd der stat recht, ere vnd vromen vnd des ganczen landis bewaren, zo wir beste konnen noch vnserm vormogen mit der wiczigsten rathe, als uns...

---

[a] *Tu dodano na marginesie:* dem lantfolke und statfolke.

[b] *Tu dodano na marginesie:* noch czu haben vnd czu machen gestatin wellen an vnser herren der rathmanne wille.

[c] *Wyrazy:* vnsirn herren den ratmannen *są wpisane nieco później.*

Do tej formuły dodano niebawem ustęp: vnd keyne czweunge in der stat gestatin wellen, vnd das wir deme gemeynen noczcze hochir wegin wellin, wenne vnsir sundirlichen nocz.

Poczem w jakiś czas ułożono i wpisano (dwukrotnie) jeszcze inną formułę, a mianowicie tę, którą pomieścił Behem (f. 205), a z niego podał Piekosiński (l. c. str. 484, § 1).

Od tekstu Behema różni się ona tutaj tylko tem, że po słowach »wellin seyn vnd der stat« *dodano:* recht, ere vnd fromen.

4.

Iuramentum scabinorum (str. 198).

Tekst niemiecki tu podany jest zgodny z tekstem Behema (f. 206, ob. Piekosiński l. c. str. 485, § 3) [1] *— z wyjątkiem zmodernizowanej przez Behema pisowni oraz z tem, że słowa:* »nach vnserm besten vornemen« *zostały dopiero później dopisane; zaś na marginesie wpisano ręką wieku XVI następujący przekład polski:*

Przissiagami bogu, yze ku prawu, ku kthoremu iesthesmÿ vibrani, sądziemu, myastu y pospolithemu czlowiekowÿ prawie orteile naidowacz chcziemi viedlie nalepsego rosumu nassego a lawicza przissansnicza wedlie prawa Maidenburskiego y vedlie vilkirzow ÿ przi-uileiow mieskich sprawowacz tak sprawiedlnie iako naliepiey sadzimi mocz vmiecz, viedziecz ÿ volga wolimi miecz. a thego opusczicz niechcziemi dla zadny rzeczÿ, tak nam pan buog etc.

5.

Iuramentum advocati (str. 198).

Zgodnie z tekstem Behema (f. 205, ob. Piekosiński l. c. str. 485, § 4).

6.

Iuramentum notarii et subnotarii (str. 198).

Ich swere gote, das ich meynen herren den ratmannen, do iczunt siczen vnd hernochmols siczen werden, gehorsam wil syn vnd meyn amecht dorczu ich ofgenommen byn mit trewen vnd mit rechte vorwesin wil, also das ich der stat sachen vnd auch andir lewte sachen, dy mir czu schreybin befolen werden, getrewlich vnd so beste das ich kan und mag beschreyben vnd machen wil vnd meyn gewerbe, was mir befolen wirt, getrewlich vnd fleissiclich werben wil. Vnd was ich der stat heymlichkeyt aus buchern adir aus dem rate dirfare, das ich das nicht melden wil vnd wo ich der stat argis bewaren mag vnd ir bestis gesuchen vnd warnen mag, das ich das tun wil vnd in keyner weyse lassen weder durch lib noch durch leyd, fruntschaft ader fintschaft, gobe adir fromen. noch durch keyner ander sache wille, als mir got helfe vnd dy heiligen.

[1] *W przedruku Piekosińskiego należy jednak dać przecinek po słowie:* richter *(w wierszu pierwszym od dołu).*

7.

Iuramentum famulorum (str. 199).

Ich swere gote, daz ich meynen herren den ratmannen, dy iczunt siczen vnd dy hernochmols siczen werden, gehorsam vnd getrew wil syn vnd meynen dinst, dorczu ich ofgenommen byn, mit trewen vnd mit fleisse vorwesin wil vnd meyn gewerbe [1], was mir von den herren befoln wirt, getrewlich vnd recht werben wil, vnd was ich der stat heymlichkeit dirfare, das ich dy nicht melden [2] wil, vnd der stat bestis werben vnd suchen vnd bewaren wil noch alle meynem vormogen vnd fleisse vnd wil daz nicht lossen weder durch lip noch durch leyt, fruntschaft ader fintschaft, gunst, vngunst, gobe adir geniss, noch durch keyner andern sache wille. als mir got helfe vnd dy heiligen.

U dołu formuły zaczęto wpisywać (ale nie skończono) jej uzupełnienie: vnnd wo ich irkeyne zwetracht...

8.

Iuramentum institorum (str. 200).

Zgodnie z Behemem (f. 208, ob. Piekosiński l. c. str. 485, § 6), z wyjątkiem drobnych różnic (»iclichs nach seyner wirde«... »das wir den vnseren herren«). *Zaznaczyć tylko należy, że po słowach:* dem lantman als dem statman *pozostawiono tutaj cztery wiersze puste dla wpisania ewentualnych uzupełnień, ale ich potem nie dodano.*

Początek tej roty przetłómaczono między linjami na język polski ręką w. XV: Pziszyengamy bogu, sze panom nasim raÿczom poszlusny chczemy bicz a pilnosczom doglendacz chczemy, sze wselky thowar y kupya chtorem pod kromy przedayom kasdem wedlye ye dostoinosczy po latwem rownem sprawietlywem targu przedano myerzono wazono...

Z dalszej części noty są tylko glossy: 1) brochig = przestampnÿ — 2) dirfinden = naydziemy — 3) melden = obyawym — 4) fruntschaft = przyaszny — 5) gunst = lasky — 6) gobe = dary, datky — 7) nocz = poszitky.

9.

Iuramentum quartaliensium (str. 200).

Zgodnie z Behemem (f. 209, ob. Piekosiński l. c. str. 486, § 8) — z wyjątkiem, że słowa: nach vnserm besten vornemen *są nieco później wpisane.*

10.

Iuramentum braseatorum (str. 201).

Wir sweren gote, daz wir vnsern herren den ratmannen gehorsam wellen syn vnd eyme iczlichen menschen an seyme getrede vnd malcze getrewlich vnd gerecht mete-

[1] *Dopisano później glossę polską:* sprawÿ.

[2] *Dopisano później glossę polską:* obyawijcz.

farn wellin, daz czu rechter statt lossen wachsen vnd eym yderman seyn eigen getrede gemelczt wedir entwirten gancz vnd gar, vol vngemynnirt, vnworwechsilt vnd vnvormengit, keyn vntochtig getrede czu malcze innemen vnd ane messegelt keyns aufgeben, keyne newsaczunge vnd beswerunge nicht machen vnd vormols gemachte nicht gestaten czu halden, vnd mit fleisse czuseen, das alle dy obgenanten stucke in vnser czeche von eyme iclichem melczer vnd iren knechten gehalten werden, vnd wo wir dirfaren ebrecher adir czwetrachtmecher, dy welle wir vnsern herren den ratmannen melden, als vns got helffe vnd dy heiligen.

11.

Iuramentum tabernatorum (str. 201).

Wir sweren gote, daz wir vnserm herren dem konige getrew wellen syn vnd vnsern herren den ratmanne gehorsam vnd vnser czeche mit trewen vnd mit rechte vorwesen wellen, das eyme ydermann gleich geschee dem armen alz dem reichen, vnd von XXIIII scheffiln treugis weisis nicht me wen IX[1] vas rechtis birs vnd eyn vas lanquel wellen lossen machen noch gestaten czu machen, vnd keyn bir schenken noch gestaten czu schenken, is habe denne in dem keler drey[2] wochen czwischen sinte Michils tag bis czu pfingsten adir acht tage czwischen pfingsten bis czu sinte Michils tag volkomelich gelegen, vnd wellen keyne lanquil vor recht bir schenken noch gestaten czu schenken, noch recht bir mit lanquil adir mit tischbir mengen noch gestaten czu mengen, vnd keyne eygenschaft noch new saczunge machen noch gestaten czu machen, do mit das statvolk adir lantvolk gedrengt mochte werden, vnd was derley vormols gemacht were dy welle wir nicht gestaten czu halden, vnd wo wir dirfarn ebrecher adir czwetrachtmecher, dy welle wir vnsern herren den ratmannen melden, als vns got helffe vnd dy heiligen.

12.

Iuramentum columbariorum (str. 202).

Wir sweren gote, daz wir vnser amecht, dorczu wir ofgenomen sint, mit trewen vnd mit fleisse vorwesin wellen, of dem markte vnd obir al in der stat fleissiglich czuseen, das eyme yderman an kewffen vnd vorkewffen allirley essinder dinge gleich geschee, dem armen als dem reichen, dem jungen als dem alden, dem landman als dem statman vnd allis das vns von vnsern herren den ratmannen befolen wirt adir iczunt befolen ist, mit allem fleisse bewaren vnd tuen wellen, keynen vorbotenen vorkowf, keyne vortewrunge vnd keyner gefelschtir gemengter noch vntochtiger dinge vorkeuffunge heymelich noch offinbar of dem markte noch in hewsern nicht gestaten wellen, vnd nicht vorsweigen wellen vnsern herrn den ratmannen, wen wir in keyme der dinge brochig dirfinden, vnd wellen der keyns metehelen noch obirseen noch vnfleissig syn durch keyns genissis adir gobe wille noch durch fruntschaft adir fintschaft, gunst, vngunst, noch durch keyner andir sache wille, alz vns got helffe vnd dy heiligen.

[1] *Poprawiono później na* X.

[2] *Dopisano później na marginesie:* anegefer *a* drey *poprawiono na* czwu.

13.

Iuramentum seniorum in foro piscium et allecum (str. 202).

Zgodnie z Behemem (f. 208, ob. Piekosiński str. 486, § 7), z tą tylko różnicą, że w pierwotnym tekście nie było słów »vnd geczeugen was wir beschawen«, *które dopisano dopiero później na marginesie.*

Między linjami są dodane glossy polskie ręką w. XV: 1) amecht = vrzand — 2) vorwesen = sprawyacz — 3) gleich = rownoscz — 4) vortewirunge = przedrozenya — 5) felschunge = falschowanya — 6) betrigunge = osschukanya — 7) anhalden = na tho wyodl — 8) haldunge = dzyerzenya — 9) genys = pozytek.

14.

Iuramentum tendlariorum (str. 203).

Zgodnie z Behemem (f. 210, ob. Piekosiński str. 407, § 10), z tą tylko różnicą, iż zamiast »unsere bruderschaft« *jest tutaj:* »unsir czeche«, *zaś po słowach* »alle ding« *jes tutaj:* »dy in vnsir czeche gegebin werden«.

15.

Iuramentum pensae minoris (str. 203).

Wir sweren gote, daz wir getreulich wellen czuseen, daz nymand vorkof tuen sal mit alle der ware, dy denne dy cleyne woge angehôrt, dy unsir herren beschrebin gegebin haben vnd vorbotten, vnd wen wir dirfaren der sulchen vorkouf tut, deme wellen wir nicht abwegin noch lossen abwegin, sundir sulche war behalden in der wogen vnd dy mitsamt dem, der das tut, offinbarn vnsern herren den ratmannen vnd wellen das nicht lossen durch gunst, vngunst, fruntschaft, noch fintschaft, noch durch keyner andir sache willen, alz vns got helf vnd dy heiligen.

16.

Iuramentum pensatoris et notarii predicte pense (str. 203).

Ich swere got, daz ich alle ding, dy mir in dy woge czu wegin brocht werde, getreulich vnd recht wegin wil vnd beschreibin dem armen alz dem reichen, dem landman alz dem statman, vnd eyme alz dem andirn vnd das nicht lossin wil durch gunst, vngunsst fruntschaft adir fintschaft, noch durch keyner andir sache wille, alz mir got helf etc.

17.

Iuramentum wergbinder (str. 203).

Ich swere gote, daz ich meinen herren den ratmannen gehorsam wil sein vnd mein amacht werg zw binden, deroff ich offgenomen bin, recht vorwesen wil dem armen als

dem reichen vnd das nicht lossen durch fruntschafft ader fintschaft, gunst, vngunst, gobe, genisz, noch durch keinen ander sache willen, als mir got...

18.

Iuramentum consulum (p. 204).

Zgodnie z Behemem (f. 201 i 205, ob. Piekosiński l. c. str. 484), z tą tylko różnicą, że Behem opuścił po słowach und der stat *słowo* recht.

19.

Iuramentum crematoris argenti (str. 204).

Ich swere got, das ich das amacht, dor czw ich offgenommen bin, mit rechte mit trewen vorwezen wil noch meinem besten vormögen vnd vornemen vnd einem itczlichem zein zilber adir golt recht brennen, recht noch zeinem grad streichen vnd abwegen vnd kein zilber czeichen is zey denne zcw zeinem grad kommen vnd der keines lossen wider durch lip noch durch leit, wider durch keiner ander sachen wille, als mir got hellffe vnd dy heiligen.

20.

Iuramentum magistrorum monetae regiae (str. 205).

Wir sweren gote, das wir vnserm gnedigen herrn dem konige vnd dem gancze lande getrew seyn wellen in dem amecht der moncze, dorczu wir gekorn vnd ofgenommen seyn, vnd von keynem andern silber wenne von deme, das vns von vnsirs gnedigen herrn des konigis wegin gegebin wirt adir sust in dy moncze geschicket worde, machin vnd sloen lossen wellen moncze, was vns befalen wirt von vnserm herrn konige halbe groschen qwerter adir cleyne heller alleyne vnserm herrn konige czu gutte vnd fromen in solchem czeichin, forme vnd tochtikeit, als dyselben pfennige vor alden czeiten gemacht worden seyn. Vnd den herren ratmannen desir stat alle wochin, wenne wir monczen vnd dy weile wir dy moncze vorwesin, dy proba rechtferticlich ane gefere aws dem tegil antworten vnd czu beschawen gebin wellen, vnd wellen das nicht lossin durch lip noch durch leit, gobe, genis, fruntschaft adir fintschaft, noch sust durch keyner andern vnczemlichkeit wille, als vns got helfe vnd dy heiligen.

21.

Iuramentum vice-advocati (str. 205).

Zgodnie z Behemem (f. 207 v, ob. Piekosiński l. c. str. 485) z wyjątkiem, iż zamiast »dem Richter der Stad«, *tutaj jest:* »dem rechte der stad«.

22.

Iuramentum aqueductoris, rormagistri (str. 206).

Ich swere gote, das ich meinen herren den rothmannen jungk vnd alth, dy itczunder sitczen vnd hernoch mols sitczen werden getrew vnd alleczeit gehorzam seyn will vnd meyn amecht des rorwergks getrewlich vnd fromlich vorwezen wyl vnd das wasser alleczeit einem iderman, do is meyn herren czw der stad nutcze yn brewhewsern, badstoben vnd an allen anderen stellen geletet haben, getrewlich fordern wyl, gleich einem als dem andern vnd an allen forteil, vorstoppunge vnd hindernisse wil lossen, gehn vnd flissen an alle betriglichkeit, vnd der stad roren dÿ ich entphoe vnd boren werde getrewlich vorrechen, czelen vnd legen vnd alles gerethe, geschirre vnd notdorfft holczen vnd auch eyserne, das ich itczunder habe ader nochmols haben werde, was mir oberantwert wirt, von der stadt nicht entwenden wil an meinem ader sûst erkeinem nutcz, vnd alles was ich erfaren werde, das der stad schedlich were, ader meinen herren rothmannen, welcherley das were, das ich das offinbaren wil, vnd allen der stadt schaden mit meinen hochsten krefften als ich kan vnd magk bewaren wil, vnd wil das nicht lossen durch lip noch durch leyt, fruntschafft, fintschafft, gunst ader gobe, noch sûst durch keyner sachen willen. Als myr got helffe vnd dy heiligen.

23.

Iuramentum concivium in mercantiis suspectorum (str. 206).

Zgodnie z Behemem (f. 211, ob. Piekosiński l. c. str. 487, § 13).

24.

Iuramentum famulorum concivium suspectorum (str. 206).

Zgodnie z Behemem (f. 211, ob. Piekosiński l. c. str. 488, § 14).

25.

Iuramentum extraneorum, qui capta licentia vltra depositorium vadunt et in reditu, si donum habere voluerint, iurent eo modo, sive ex Hungaria, ex Lublin, Russia aut vndecumque veniat (str. 207).

Ich swere gote, das ich an alle gefare keyn[1] R. mit schlechtem ledigen zattel geczogen bin, vmmb ynforderunge wille meiner schulde alleyne, vnd nicht gekowfft habe, vnd sûst mit nymanden keynen kawff noch heimliche abredunge gemacht habe vmmb keinerley ware, noch auch sulchen kawff durch nymanden anders habe lossen bestellen, off liberern alhÿ her ader anders wohin, durch keyne weysze ader hynderlist mit zelber noch sûst keyner andern personen, vnd auch nichts gekowfft habe noch lossen kawffen mir czw gutte ader anderen awslendeschen personen, czw schaden diser stad nider-

[1] R. *oznacza tu widocznie* Rusland, Russia.

loge vnd freiheit, durch keyn fortel, farbe ader gerichte. Als mir got helffe vnd dy heiligen.

Porównaj u Behema (f. 207) i Piekosińskiego (l. c. str. 488, § 15).

26.

Iuramentum gewichteycher (str. 208).

Ich swere gote, das ich eyn ider gewichte kleyn vnd gros, was mir oberantwort wirt, recht wegen vnd eychen wil noch aldter awssatczunge der stat gewichte vnd wil keynem czw geben, noch abnemen wider als recht ist, dem armen als dem reichen, vnd wil yn dem nicht obertreten durch erkeynes dinges fruntschaft, fintschaft ader erkeynes genussis willen, als mir got helff.

27.

Iuramentum civium mercatorum Cracoviensium (str. 208).

Ich swere gote, das ich wnserem herre dem konige getrawe wil seyn wnd wunseren herren rothmannen gehorzam wnd wil bey iren rechten, wilkorn wnd handtfesten stehen wnde wil mitt keynem fremden, der dieser stadt burgerrecht nicht hette, kenen kaffmanschaffth noch gemenschafft meynes handels haben, dem lande, den koniglichen zcollen, der stadt nyderloge wnde gerechtikeyth zw schaden. Alzo mir got helffe wnd dy heiligen.

Behem (f. 210) a za nim Piekosiński (l. c. str. 487, § 11), podają tekst znacznie się różniący.

Poniżej zamieszczono tu (ręką w. XVI) tłómaczenie polskie:

Iuramentum mercatorum.

Przysiągam bogu, yze krolowy iego M. panu nassemu miloszciwemu chczią vierzien bicz a panum raiczam poszlusnÿ, a chczią przÿ ych mÿeskych[a] prawich vilkirzach y prziuileiach stacz a ssadnim opczem, kthori by mieskiego prawa theho to miasta niemiall, szadneho thowarzistwa y sprawey mego handlu miecz niechczią, sziemie wzisthÿ, crolewskim czlam, skladu thego miasta y prziwileiom ku szkodzie. Tack mÿ pan buog... etc

28.

Iuramentum susceptionis iuris civilis (str. 208).

Ich schwere gote, das ich wnserem allergenedigsten herrn dem kȏnige getrawe wil seyn wnde wnsernn herrn rathmannen gehorsam wnnde wil stehen bey iren rechten, wilkoren wnnde hanndtfessten. Alzo mir gott helffe wnnde dy heiligen.

[a] *Ten wyraz wpisano później.*

Wykaz osób i miejscowości *

A

Abraham Lewkonis filius, judeus Cracoviensis (1407) 15
de Alba Ecclesia Clemens senior civitatis (1382) 12
Albertus archiepiscopus Gnesnensis et primas (1425) 16
Allexius eldister der stat (1379) 30
Amilegius Gerasius consul (1324) 2
Andreas castellanus Wisliciensis (1344) 3
Andreas subcamerarius Crac. (1360) 7
Andreas castellanus Zarnoviensis (1371) 10
Andreas episcopus Posnan. (1425) 16
Antonius Sawpnik (1426) 18

B

Behem Paulus senior consul (1422) 7
Bem Nicolaus eldister der stat (1379), consul civitatis (1381) 30, 35
— ob. Boemus N.
Berr Hanco ob. Tenczir.
Birkinantsch Hannus beckerknecht (1375) 26
de Bodzinaw Clymko civis (1382) 12
Boemus Niczco civis (1382) 12
— ob. Bem N.
Bonafide Johannes senior consul (1422) 7
Botner Nicolaus consul (1382) 35
de Brega Wilhelmus et Bernhardus seniores consules (1422) 7
Brest ob. Brześć.
Briger Petrus senior consul (1422) 7
Brouwer Niclos beckerknecht (1375) 26
Brześć (Brest) miasto na Kujawach 3, 17
Burg (Bork) Johannes dapifer Sandomiriensis et civis (1360, 1367) 6, 7, 34

C

Carolus quondum rex Ungariae (1355) 4
Caschow (Cassow) ob. Koszyce
Casim episcopus Judeorum Crac. (1370) 9
Catharina filia regis Ludovici (1375) 10
Kazimirus rex Poloniae (1344, 1355, 1360, 1367) 3, 4, 6, 21, 60
Kazimirus filius Vladislai regis Poloniae (1425, 1431) 16, 19
Kazmir Nicz beckerknecht (1375) 26
de Keczser Heynussius consul 2
Chanaan Lewkonis filius, judeus Cracoviensis (1407) 15
von Kilian Jacob richter der stat Caschow (1394) 13
Ciołek ob. Czolek
Clara Tumba ob. Mogiła
Knuwer Johannes scabinus (1364) 7
Kochan Jacobus wassirfurer (1375) 24
Koszyce (Kaszow, Caschow, Cassow) miasto w półn. Węgrzech 13
Cracow Johannes consul civitatis (1382) 35
Crayna prioriosa monasterii Sverzinciae (1382) 12
Cunc Gothardus consul (1422) 7
Czan Nicolaus consul (1378), eldister der stat (1379) 11, 30
Czartkonis Petrus scabinus 8
Czendner Paulus beckerknecht (1375) 26
Czeyn Georgius (Jurge) consul (1378), eldister der stat (1379) 11, 30
Cziginhals Tylo beckerknecht (1375) 26
Czin (Czeyn) Gocz senior civitatis (1381) 11
Czolek (Ciołek) Andreas subcamerarius Sandomiriensis (1425) 16
Czolek (Ciołek) Stanislaus vicecancellarius Regni (1425) 16
Czweygris Cunczchin beckerknecht (1375) 26

D

Dancz Wynandus consul civitatis (1381) 35

E

Elbogin Michil beckerknecht (1375) 26
Elyzabeth regina senior Vngariae et Poloniae (1371, 1375) 9, 10
Eryk custos domus Miechoviensis (1364) 8

F

Faber Johannes senior consul (1422) 7
Fetter Petir civis (1422) 7
Florianus episcopus Crac. (1371) 10
Florianus prepositus et cancellarius Lanciciensis (1355, 1360) 4, 7

* Data, zamieszczona po nazwisku, oznacza datę dokumentu lub zapiski, w której się nazwisko spotyka. Dodana po nazwisku godność: consul civit., senior consul, eldister der stat, scabinus, civis oznacza godność rajcy lub ławnika krakowskiego itp., o ile inaczej nie naznaczono.

Florianus castellanus Visliciensis (1425) 16
Fochsczagil Albertus consul civitatis (1381, 1382) 35
Fogil Johannes consul (1378), senior civit. (1379, 1381) 11, 30
Franczko advocatus et teloneator (1364) 8
Fridlandt Johannes senior consul (1422) 7
Freind Peschko eldister der stat (1379) 30

G

Girlach Joannes consul (1381) 35
Gloger Pesschko wasserfurir (1375) 24
Gosticz Sydlo consul (1382) 35
Grabe Michael consul (1324) 2
Gregorius filius Hankonis, civis (1360) 6
Grife Hannus wassirfurer (1375) 24
Grobnik Nicolaus eldister der stat (1379) 30
Grünwalt Nicz beckerknecht (1375) 26
Grzimala Erasmus senior consul (1422) 7

H

Hanko filius Spiczimiri, civis (1360) 6
de Hayna Maternus beckerknecht (1375) 26
de Hayna Pate Nicz beckerknecht (1375) 26
Hedvigis filia regis Ludovici (1375), regina Poloniae (1395, 1425) 10, 15, 17
Hedvigis contoralis Ottonis de Pilcza (1395) 14
Helias judeus Crac. (1407) 16
Hermmanus cancellarius Cuyaviensis et procurator gen. regis (1344) 3
Hildbrant Niclos beckerknecht (1375) 26
Hobschbir Niclos beckerknecht (1375) 26
vom Hofe Jacobus eldister der stat (1375) 30
vom Howe Hannus beckerknecht (1375) 26
Hungaria ob. Ungaria.
Huter Hamman senior civitatis (1381) 12

I J

Jekil wasserfurir (1375) 24
Immramus ob. Ymmramus.
Innowlocz (Innowłodź) miasto nad Pilicą (w woj. łęczyckiem) 3
Johannes dux, nepos regis Ludovici 5
Johannes (dictus Jura) castellanus Cracoviensis (1360) 7
Johannes (de Xians) castellanus Cracoviensis (1371) 10
Johannes castellanus Crac. (1395) ob. Mulsthin Johannes.
Johannes castellanus Voyniciensis (1355) 4
Johannes cancellarius Cracoviensis (1360) 7
Johannes archiepiscopus Leopol. (1425) 16
Jordan judeus Crac. (1370) 8
Jordan judeus Crac. (1407) 15
Isserl nepos Lewkonis, judeus Crac. (1407) 16

L Ł

Lancicia (Łęczyca) miasto wojew. nad Bzurą 3
Lanczuth nad Wisłokiem w ziemi przemyskiej 15
Lanczuthensis terra 14
Lange Bartusch eldister der stat (1379) 30
Langniclos (Lang Nicolaus) magister civium (1422) 7
Lantscrone Niclos beckerknecht (1375) 26
Lassotinus mons, wzgórze pod Krakowem 14
Łęczyca ob. Lancicia
Lemberg (Lemburga), Lemborger 32, 60
Lewko judeus Crac. (1370, 1378, 1381—2, 1407) 9, 12, 15, 29, 34—5
Leypniger Nicolaus senior consul (1422)
Leytmann Vlmann eldister der stat (1379) 30
de Littwania domini 17
Lodovicus rex Ungariae (1355, 1375) 4, 10
Luban Nicolaus beckerknecht (1375) 26
Lublin miasto wojew. 3, 51
Lüchtspon Hannus beckerknecht (1375) 26
Lwów ob. Lemberg.

M

Marcussius palatinus Lanciciensis (1425) 16
Maria filia regis Ludovici (1375) 10
Martinus magister fratrum Cruciferorum hospitalis S. Spiritus eccl. S. Crucis (1324) 2
Martinus prepositus eccl. beatarum Elisabet et Hedvigis prope Cracoviam ord. S. Aug. (1378) 11
Megirlin Endirlin beckerknecht (1375) 26
Meideborg miasto w Saksonji 43
Melczer Petrus eldister der stat (1379, 1381) 30
Mestener Johannes eldister der stat (1379) 30
Miechoviensis domus ordinis Jerosolimitani sancti Augustini 8, 11
Michael capitaneus Lublinensis (1425) 16
de Michilow (Michalow) Nicolaus palatinus Sandom. et capitaneus Crac. (1425) 16
— ob. Micolai.
Micolai der hewptman sandomirsky (1426) 18
— ob. Michilow Nicolaus.
de Misna Cunczil beckerknecht (1375) 26
Mochow Enoch eldister der stat (1379, 1381, 1382) 12, 30, 35
Mogiła (Clara Tumba) siedziba klasztoru cystersów pod Krakowem 1
Moko judeus Crac. (1407) 16
Mokrski Florian byschof von Krakau (1375) 23
Mornsteyn's grosse haws (1385) 39
Morensteyn Georgius consul (1422) 7
Mosticius castellanus Posnaniensis (1425) 16
de Mulsthin (Melsztejn) Johannes castellanus Crac. (1395) 14

N

Nemerza heres de Golcza (1364) 8
Neorsa Petrus consul (1382) 35
Neorza Franciscus consul (1422) 7
Neyskorn Nicz beckerknecht (1373) 26
Nicolaus prepositus domus Miechoviensis (1364) 8
Nicolaus filius Hankonis civis (1360) 6
Nossatko Tomko civis (1378) 11

O

Oderer Cunadus scabinus (1364) 8
Olaw Johannes eldister der stat (1379, 1381) 12, 30
de Olauia Steffanus consul (1381) 35
Oleśnicki Sbigneus episcopus Crac. 16
Omoel judeus Crac. (1407) 16
Opoczno (Opocznow) miasto w wojew. sandomierskiem 3
de Oppaw Jekil beckerknecht (1375) 26
Opuleris Tycz eldister der stat (1379) 30
Ortolphus generalis magister ordinis S. Spiritus (1324) 2
de Ostrorog Sandivogius palatinus Posnan. et capitaneus Majoris Poloniae generalis (1425) 16
de Ostrow Cristinus castellanus Cracoviensis (1425) 16
Osman judeus Crac. (1407) 16
Otto cancellarius Polonie (1344) 3
Otto comes ob. Pilcza
Owynritter Hannus beckerknecht (1375) 26

P

Panczer Johannes consul (1378) 11
Pate Nicz ob. Hayna
Pelka subagazo (1355) 4
Pelka haeres de Golcza (1364) 8
Petirkaw ob. Piotrków.
Petirmann Hanco eldister der stat (1379, 1381) 11, 30
Petrus palatinus Sandomiriensis (1371) 10
Petrus castellanus Sandeczensis (1371) 10
Petrus tribunus Crac. (1355) 4
Petrus filius Nicolai, civis (1360) 6
Petrus sororius Sobotconis, wasserfurir (1375) 24
Piotrków (Petirkaw) miasto w wojew. sieradzkiem 3
de Pilcza Otto palatinus Sandomiriensis (1395) 14
Plesner Nicolaus scabinus (1364), consul (1378, 1382), eldister der stat (1379) 8, 11, 30, 35
Prandnyk rzeczka pod Krakowem 6
Prage Frenczil eldister der stat (1379) 30
Prewssen (Pruteni) 10, 13
Proger wasserfurir (1375) 24
de Pyssar Gregorius civis (1360) 6

R

Raphael castellanus Wisliciensis (1371) 10
de Reymarstat Nicolaus beckerknecht (1375) 26
Richlini Nicolaus scabinus (1364) 8
Rosaw Hannus beckerknecht (1375) 26
Rosprza miasteczko w wojew. sieradzkiem 3
Rotbart Jurge beckerknecht (1375) 26
Rudawa rzeczka pod Krakowem 2
Russia 3, 10, 16, 51
Rysinknecht Petrus beckerknecht (1375) 26
Rzana posiadłość blisko wzgórza Lassoty pod Krakowem 14

S

Sącz ob. Sandecz
Sandecz (Sącz) miasto w wojew. krak. 3
Santka subpriorissa monasterii Sverzincie (1382) 12
Sandzywogius palatinus Kalisiensis et capitaneus magnus (1395) 14
Sandomiria (Sandomierz) miasto wojew. 3
Sbigneus cancellarius et prepositus Cracoviensis (1344) 4
Sbigneus episcopus Crac. ob. Oleśnicki.
Szaffranecz Johannes regni Pol. cancellarius (1425, 1426), der Crokische hirre 16, 18
Szaffranecz Petrus subcamerarius Cracoviensis (1425) 16
vom Schonberk Peczolt beckerknecht (1375) 26
Schuer Hanco wasserfurir (1375) 24
Sebenwirt Joannes senior consul (1422) 7
Smygrod (Żmigród) miasteczko nad Wisłą w wojew. krak. 3
Sobotko civis (1375) 24
Spiczimirus palatinus Crac. (1324), castellanus Crac. (1344) 2, 3
Spiczmer Johannes consul civitatis (1381) 35
Stanislaus castellanus Malogostensis (1360) 7
Stanislaus prior monasterii Sverzincie (1382) 12
Steno Andris sun beckerknecht (1375) 26
Stobner wasserfurir (1375) 24
Stolczil Nicolaus scabinus (1364)
Swarcz Georgius senior consul (1422) 7
Swarcz Nicolaus scabinus (1364) 8
von Swidnicz Thomas beckerknecht (1375) 26
Sydlo (Seidlo) ob. Gosticz.
Szafraniec ob. Schaffranecz.

T

de Tarnow Johannes palatinus Crac. (1425) 16
Tartarus Ulricus consul (1324) 2
Tenczir Cunczo civis (1382) 12
Tenczir Hanco dictus Berr, civis (1382) 12
Teschin Nicolaus senior consul (1422) 7
Thartaria 60
Theodricus abbas Clare Tumbe (1299) 1
Thicinensis terra 14
Thorun (Toruń) miasto w Prusiech 3
Thorunenses (1371) 10
am Tore Michil wasserfurir (1375) 24

U

Ulricus prepositus monasterii Sverzincie (1382) 12
Ungaria, Ungariae regnum 3, 10, 51

V W

Valhenne Pessco wassirfurer (1375) 24
Walther Petrus beckerknecht (1375) 26
Warschow Martinus consul (1378, 1381, 1382), eldister der stat (1379) 11, 12, 30, 35
Vemchin Mathias beckerknecht (1375) 26
Weniglogaw Nicolaus beckerknecht (1375) 26

Werzing (Wirzing) Andreas consul (1378, 1381), eldister der stat (1379) 11, 30, 35
— ob. Wirzing
Wielofski Jacusius judex Siradiensis (1425) 16
Wilczko civis (1364) 8
Wirzing Nicolaus dapifer Sandomiriensis (1344) 4
— ob. Werzing
Wislicia (Wiślica) miasto nad Nidą w wojew. sandom. 3
Wladislaus (Jagiełło) rex Poloniae (1407, 1425) 15, 16, 17, 19
Wladislaus filius Wladislai regis Poloniae (1425, 1431) 16, 17, 18, 19
Wlotkowicz (Wlodkowic) Petrassius capitaneus Lemburgensis et Russiae (1425) 16
Wolffram Petir collector Camerae apost. (1426) 19
Wolica posiadłość blisko wzgórza Lassoty pod Krakowem 14
Wuchir Nicz beckerknecht (1375) 26
Würmyl Nicz beckerknecht (1375) 26
Wygand Johannes senior consul (1422) 7

Y

Ymmramus woyewoda Crac. (1344) 3

Z

Zawisza archidiaconus Crac., vicecancellarius regni (1371) 10, 60
Zawisza (Zawischa) castellanus Sandecensis (1360) 7
Zupparius (Zupnik) Nicolaus consul (1378), eldister der stat (1379, 1381) 11, 12, 30
— ob. Antonius Sawpnik.
Żmigród ob. Smygrod.

Wykaz ważniejszych przedmiotów oraz wyrazów polskich

A

advocati et viceadvocati juramentum 50
affusorum juramentum 45
altar (eltir) 42
aqueductoris juramentum 51
area Miechoviensis domus 8
armener 32

B

baden 28
bader 36, 41 (badlon)
badstube 24, 28, 51
balneales 37
balneatores 41
becker, beckinknechte 26
beycht 23
bir ob. byr
brand ob. fůyr
braseatorum juramentum 47
bretspil 42
brewhewser 51
brůwer 37
bruck 22, 33
brücken (brucke) 23, 33
buog (bóg) 46, 52
burgerrecht 40
— ob. jus civile.
busse (pena) 1 fertonis 23, 24; 1 groschen 31; 2 groschen 32; 3 groschen 32, 38, 41, 42; 1/2 firdung 30, 37, 41; 1 schok 27; 1 virdung 34, 37, 38, 41, 42; 1 mark 24, 36, 38, 40, 41, 42; 5 mark 25, 29, 31, 40
butyl 26
byr 22, 32, 37, 41, 45, 48
— ob. langwelle
byr angissin 42
byrschroter 38

C

camerae pannorum 19
cantor 37
caplan der stat 23—4
collecta seu exaccio 5
collector Camerae apost. 18
columbatio 36
columbariorum juramentum 48
consules cracovienses 7 (r. 1422), 9 (r. 1377), 11 (r. 1378, 1381), 13 (r. 1394), 17 (r. 1425), 19 (r. 1431)
— ob. ratmannen, eldisten
consulum juramentum 45, 50
conventio in Brest (1425) 17
creczmer (kelermeister) 22, 31, 32, 41
crematoris argenti juramentum 50
crome (arme und reiche) 34
— ob. kaufcamer
crůcz 34, 39
czeche (bruderschaft, innung) 44, 45, 49
— ob. innung
czechinmeister 39
— ob. mechanicorum magistri
czegelnicza (horreum laterum) 6
czepner 31
czins 21
czinshafter grund 33
czoll 40
— ob. zoll.

D

depositio 4
depositorium 51
descensus regis 5
domus Wilczkonis 8
Donati (liber) 36
dzyerzenya 49

E

ecclesia beatarum Elisabet et Hedvigis 11; fratrum predicatorum 8; sancti Nicolai 6; beate Virginis 36
eldisten der stat 20 i następne, 30, 31
eltir ob. altar.
erdczins (ertczins, ercztczinse) 22, 33, 43
expeditio ultra fines regni 5

F

falszowanya 49
famuli civitatis 33
famulorum juramentum 47
ferinae 36
feyrmontag (guter montag) 41
feyrtage 34, 36
fleysschbank 39
forum piscium et allecum 49
— ob. vyschmarkt
freymarkt (vreymarkt) et ejus assessores 40
fůyr (vewyr, vewger) 24, 25

G

gast 32, 39
— ob. hospites
geschoss 33, 38, 39, 40
— ob. schoss
gewand 18, 33 (zomirgewant)
— ob. kleyder
gewichteycher (der) juramentum 52
gladiorum et cultellorum evaginatio 31
— ob. messer, swert
glocke, glöckner 36, 42
gotisleichnam 23
greniczen 27

H

hantwerkman 39
— ob. mechanici
handwerkknechte 41
— ob. beckirknechte
haws Mornsteyns 39
hochczeit 27
homagium 9
homagium (juramentum) civitatis 16, 17, 19
horreum laterum 6
hospitale s. Spiritus 14
hospitale in Lanczut 15
hospites 19
— ob. gast

I J

ignis ob. fůyr
innunge der beckirknechte 26
institorum juramentum 47
ior und tag 43
juden 29
judei cracovienses 9, 12, 15—6, 35
juramenta, jus jurandum 44 i nast.
jus civile 1, 51
— ob. burgrecht

K

kaufcamer (kawfkammer) 18, 34, 39
— ob. crome, kromy
kegil 41
kindelbir 29
kirchen 24, 30 (in kirchen vorschrigen), 40
— ob. ecclesia
kirchgang 29
kleyder 27, 39
— ob. gewand, mantel
konig, konigreych 44, 45, 50, 51, 52
koniginfingerl 33
kot 26
— ob. mist
kreczmer 37, 38
kromy 47
kulen 42

L

langwelle (lankwel, lanquel) 38, 45, 48
— ob. byr.
lassiczin 25
lawica przissansnicza 46
Lassatinus (Lassotinus) mons 14
lehen 42
leczcze [zapewne = lecze, lectie] 32
locatus magistri 37

M

magister civium (Langniclos) 7
magister scholae 36—7
magistrorum monetae regiae juramentum 50
maidenburskie prawo 46
markt 48
— ob. salczmarkt, vyschmarkt
mantel (und röcke) 29
mechanici, mechanicorum magistri 44
— ob. czechinmeister
mechanicorum juramentum 44
medales 36
meet 22
melczer 48
mercatores extranei 9
— ob. hospites
mercatorum juramentum 52
mercimonia 10
messer adir swert czien 30
— ob. gladiorum evaginatio
mist 23
— ob. kot
molendinatores 38
molendinum in Prandnyk 6, in Rudawa 2
molner 26, 38
monasterium 1 (Clare Tumbe); 12 (domicellarum Sverzincie)
moncze (müntze) 50
moneta 50
morgingobin 23
mummende (an weynachtin adir obirsten tagen) 36
můwern (müren) 21, 33

N

nedirloge (nyderloge, nedirlage) 13 (in Caschow), 18, 52
— ob. sklad
notarii civitatis juramentum 46
nucleales 36

O

opczem 52
ortel (meideborgische) 43
orteile 46
oschukanya 49

P

pensa minor 49
pensatoris juramentum 49
pfründe (geistliche) 42
platea s. Floriani 12
poszitky 47
pozytek 49
prawa myeskye 52

pretorium 16, 34
— ob. rathaus
przedrozenya 49
przestampny 47
puerperia 29

Q

quartaliensium juramentum 47

R

ratmannen 31—32, 39, 42, 45, 46, 47, 48, 50, 51, 52
— ob. consules
rownoscz 49
rathus (rothus) 24, 31,
— ob. pretorium
recht der stad 50
register (alder) 33
richter 46
rothus ob. rathaus
rormagister 51
ryng (ring) 23, 27, 38, 39

S

salczhutten 34
salczmarkt 18, 41
salz 41
sawpnik, zaupnik 18
sawppe 18
scheppen der stat 39, 42
scheppenbrife 43
schola beate Virginis 36
schoss 22
— ob. geschoss
schuler 36
sechswochen 29
seniores (consules) ob. eldisten
signator 37
sklad miasta 52
— ob. nedirloge
snadayen 29
spil 42
spilleute 28, 36
sprawyacz 49
spůlicht 43
statbuch 30
stocke (im) siczin 37
swert ziehen 42
— ob. gladiorum evaginatio
swybogen 21
sziemie wzisthÿ 52

T

tabernatores ob. creczmer
tabernatorum juramentum 48
tancz 28
targ sprawiedlywy 47
tedinge 42
tendlariorum juramentum 49
theloneum 3, 40, 60
thowarzistwo 52
towar y kupia 47
trankgelt (trinkgeld) 32, 38
trewunge 27
turem (in) siczin 31

U

vrzand 49
usura 21
— ob. wuchir

V W

wage ob. pensa
wasser 51
wassirfloss 42, 43
wassirfürer 24
wergbinder juramentum 49
weyn angissin 42
via 3 (versus Ungariam et Russiam); 9 (versus Russiam); 51 (gegen Russia); versus Thartariam 60
vierzien 52
wildpret 36
vilkirze 52
wilkůr und saczunge 31
willkuren 30
volga 46
vormunde 40
woyewoda 3
wuchir 29
— ob. usura
würfil 42
wyodl 49
vysche 25
vyschmarkt 25
— ob. forum piscium

Y

yobaiones 5

Z

zeiger 29
zoll 52
— ob. czol
zupparius ob. sawpnik

Omyłki druku

Str.	*wiersz*	*zamiast*	*winno byc*
10	19 oddołu	senior, regina	, senior regina
20	8 oddołu	muowania	murowania
24	24 oddołu	base	buse

Dopełnienia

1) Na stronie 150 kodeksu Grab. znajduje się następujący mandat królewski z 21 sierpnia 1379, mający zapewnić wykonanie przywileju z tejże daty (zamieszczonego w zbiorze Grab. na str. 93, a ogłoszonego z oryg. w »Kodeksie dypl. m. Krakowa« Piekosińskiego w tomie I str. 69):

Fidelibus suis universis et singulariter capitaneis, burgraviis, theloneatoribus et quomodolibet officiatis et eorum vicesgerentibus, nec non civitatibus, oppidis et villis terre nostre Russie, presertim tamen consulibus et civibus civitatis Lemborgensis graciam regiam cum favore. Informati fidelegali fidelium nostrorum prelatorum et baronum ac civitatum plurium nostrarum hominum regni nostri Polonie testimonio, quod omnibus mercatoribus regni nostri Polonie predicti cum eorum mercimoniis Thartariam ab antiquis temporibus, et specialiter tempore condam illustris domini Kazimiri regis Poloniae, avunculi nostri felicis memorie, transire semper fuit liberum et licitum. Et quia sanius, clarius et luculencius per prefatos nostros prelatos, barones ac civitatum nostrarum regni Polonie homines, quam per dictos cives nostros Lemborgenses informamur, virtute cuius litteras nostras de nobis eisdem ad eorundem asserciones emanatas presentibus revocando annullamus nulliusque fore efficacie volentes. Ac eciam considerantes incommoda et dampna varia ac depaupertaciones multiplices ex huiusmodi orituras preclusione vie Thartarice regni nostri predicti Polonie mercatoribus, vobis presentibus firmius sub nostre regie obtentu gracie precipiendo mandamus, quod a modo et deinceps nullum dicti regni nostri Polonie mercatorem profecturum Thartariam cum suis mercimoniis reversurum impedire aut prohiberi quomodolibet presumatis; nullumque aliud theloneum maius quam tempore dicti condam regis Kazimiri nostri avunculi exacturi. Aliud igitur non facturi, presentes reddite presentanti. Datum die dominica infra octavas Assumpcionis Beate Marie Virginis anno Domini lxx^{mo} ix^{o}.

2) Opinja prawna Jana Elgota (str. 2 zbioru Grab.) oraz dwie opinje nieznanego prawnika (str. 115 zbioru Grab.) zostały przeze mnie ogłoszone i objaśnione w osobnej pracy p. t. Opinje prawnicze profesorów Uniw. Krak. w 15 stuleciu (w »Czasopiśmie prawniczem i ekonomicznem«, 1935, tom XXX 431 i nast.).

3) Data dokumentu królowej Elżbiety (nr 8 str. 9) 1 stycznia 1371 budzi wątpliwości ze względu na Zawiszę, który zostaje podkanclerzym krakowskim dopiero w lecie 1371 r. Być może jednak, że data ta pozostaje w związku z różnicą czasu między *actum* a *datum*.

Spis rzeczy

	Str.
Wstęp wydawcy	I—XVIII
Część I. Przywileje nieznane, zawarte w kodeksie Ambr. Grabowskiego, razem nrów 1—20	1—19
Część II. Wilkierze, razem nrów 37	20—43
Część III. Formulae iurisiurandi, razem nrów 28	44—52
Wykaz osób i miejscowości	53—56
Wykaz ważniejszych przedmiotów oraz wyrazów polskich	57—59
Omyłki druku	60
Dopełnienia	60